

BIBLIOTECA CENTRALA
A
UNIVERSITAȚII
DIN
BUCUREȘTI

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

Cota 63364

Inventar 106784

Ino 5696

MANUAL DE AGRICULTURA RAȚIONALĂ

VOLUMUL VI

CREȘTEREA, ÎNGRĂȘAREA ȘI UTILIZAREA

PORCILOR

SAU

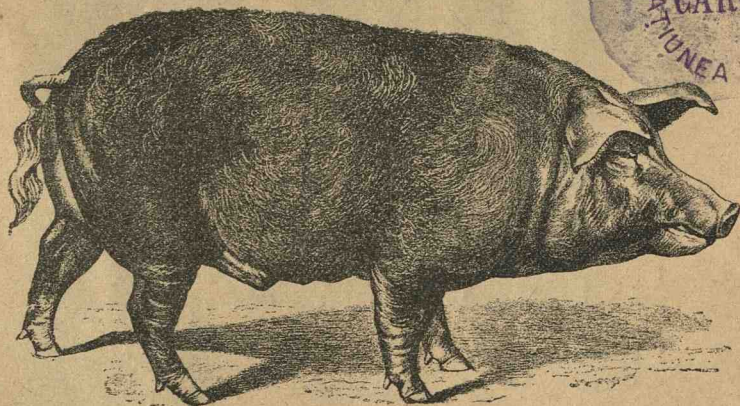
ZOOTECNIA LOR SPECIALĂ

DE

DR GEORGE MAIOR

PROFESOR DE AGRICULTURĂ LA ȘCOALA SUPERIOARĂ DELA FERESTRĂU
ȘI LA SEMINARUL NIFON MITROPOLITUL.

CU 33 FIGURI IN TEXT

BUCUREȘTI

INSTIT. DE ARTE GRAFICE „CAROL GÖBL“ S-sor IOAN ST. RĂSIDESCU

16, STRADA DOAMNEI, 16

1905.

487904

9/953

BIBLIOTECA DE UNIVERSITARA
Cota 63364
Inventar 106784

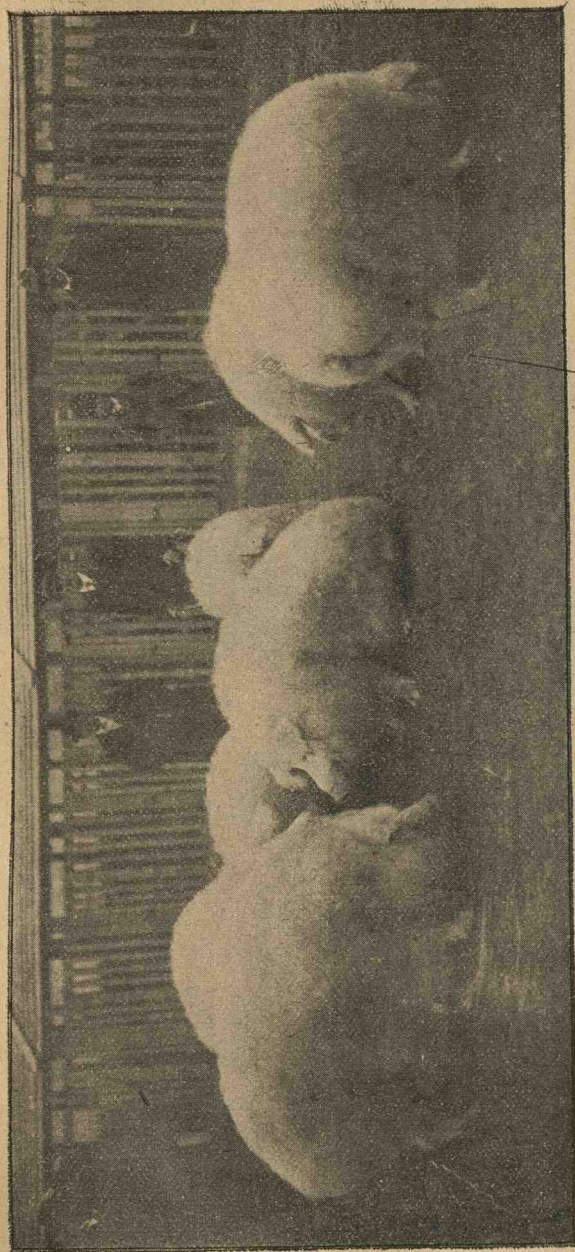
Re 03

Toate drepturile rezervate.

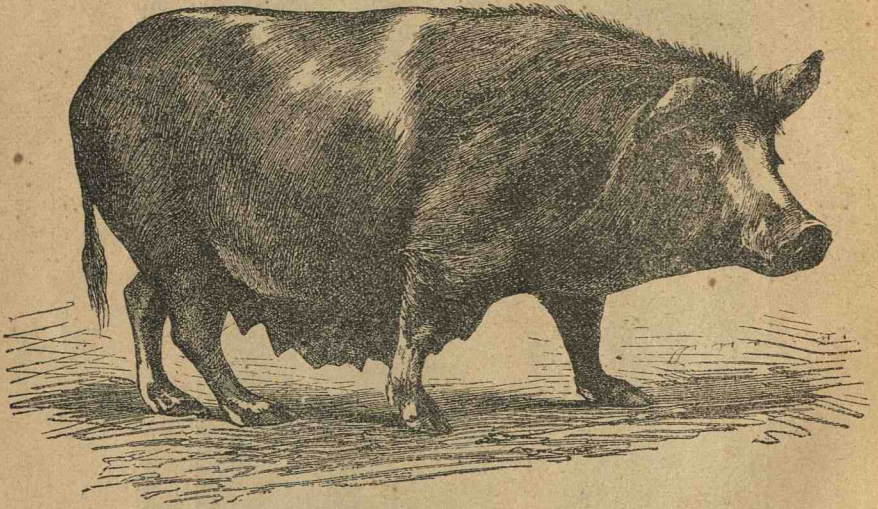
Toate exemplarele vor purta semnătura autorului.

B.C.U. Bucuresti

C106784

Porei mangolița dela domeniul regal Zorleni, expuși la expoziția agrară 1904 de firma Patzac, București.

Scroafă de rasă Berkshire de 2 $\frac{1}{2}$ ani.

PRECUVANTARE

Cu prezentul dăm volumul al VI-lea din *Manualul de agricultură rațională* în mâna cultivatorilor și agricultorilor noștri mari și mici, în speranța că vom putea contribui și noi cu obolul nostru la progresul agriculturii române mari și mici, și la ameliorarea stării materiale și morale a țărânului român. Credeam că față de progresul mare al tuturor neamurilor pe terenul agricol, nici noi Români, popor eminentemente agricol, a cărui bază de existență unică este agricultura, nu mai putem rămâne în urma altor neamuri, și să nu mai fim totdeauna siliți a împrumuta dela alte neamuri și din alte limbi, unde am putea să trăim și să ne dezvoltăm noi înșine. Dacă agricultura altor neamuri a progresat mult, a putut să progreseze numai și numai dezvoltându-se dela sine și prin sine, iar nu adoptând și imitând exemple și date din alte țări și state, cu climă și raporturi economice cu totul diferite, și neglijiând și desconsiderând pe ale sale proprii. Noi am căutat să dezvoltăm pe cât ne-a fost posibil pe ale noastre proprii obiceiurile și izvoarele de venit ale poporului nostru ne dându-le uitării.

București, 6 Martie 1905.

DR GEORGE MAIOR.

LITERATURA CONSULTATA

1. *Eug. v. Roditzky*, Studien über das Schwein, Wien 1872.
 2. *Rohde's* Schweinezucht IV-te neubearbeitete Auflage, Berlin 1892.
 3. Anleitung zur Schweinezucht und Schweinehaltung, von *W. Baumeister* V-te Auflage, Berlin 1890.
 4. *Carl Monostori*. Die Schweine Ungarns und ihre Zucht, Mästung und Verwerthung, Berlin 1891.
 5. *Prof. Dr. Backhaus*, Nord Amerikanische Schweinezucht, Berlin 1894.
 6. *Pabst*, Lehrbuch der Landwirtschaft VII Auflage, Berlin 1885.
 7. *G. Krafft*. III Thierzuchtlehre, III Auflage, Berlin 1881.
 8. *Schlipfs*, Handbuch der Landwirtschaft XIV Auflage, Berlin 1902.
 9. *Haubners*, Landwirtschaftliche Thierheilkunde XII Auflage 1898.
 10. *Prof. Dr. C. Freytag*, Regatul României din punctul de vedere al agriculturii sale, tradus de noi, București 1898.
-

pătă și cu ce găsește, și vara întreagă nu capătă hrană delă stăpânul său afară de cazuri izolate, și la îngrășat. Numai iarna când este zăpadă mare de nu poate umbla și pământul este înghețat, are lipsă de hrană regulată. Încolo în câmpia largă, la Baltă și în pădurile mari și codrii el își găsește singur hrana de tot soiul, cât îi trebuie și se ține aproape fără de nici o cheltuială vara întreagă, primăvara și toamna. Și în fine, lui îi trebuie relativ mai puțină hrană decât la oaie și vacă, pentru a produce o egală cantitate de carne și grăsime, iar la tăiere el dă cel mai mic scăzământ și pierdere între toate animalele noastre domestice.

Pretutindeni îi merge porcului bine și îi priește, iar o climă ceva umedă pare a-i fi mai priincioasă. La baltă și la râurile mari se cresc porcii cu miile și aproape fără spese. În pădurile bătrâne și codrii seculari încă le merge lor foarte bine, și aproape anul întreg găsesc hrană din belșug. La câmp pe ogoare, livezi și pășuni ei curăță pământul de pir și tot felul de buruieni vătămătoare, iar prin râmatul lor curăță pământul de tot felul de goange: insecte, cărțițe, șoareci, broaște, etc., cari sunt vătămătoare semănăturilor și plantelor.

Apoi ținerea și creșterea lor este rentabilă sau în mic de tot pe lângă casă și curte, ca ocupațiune accesorie a femeii și copiilor minori, sau în mare, ca ei să-i plătească și scoată hrana și simbria unui om, care să-i păzească și să le dea de mâncare. În legătură cu agricultura porcul este indispensabil ca animal al curții, căci el adună și utilizează produsele de calitate inferioară și rămășițele de puțină valoare ale economiei: zoană, coade rămășițe și fărîmături diverse, pe cari cu alte animale nu le-am putea folosi, iar el le utilizează și folosește pe acestea încă ca pe cele de calitate superioară. Numai la îngrășat se dă lui sistematic hrană mai substanțioasă și concentrată, care costă bani.

Ca animal de carne și grăsime, porcul este superior, și ia concurență cu vitele mari bovine. Carnea de porc și slămina este la țară unul din stâlpii principali ai întreținerii casei și familiei și muncitorilor, aproape anul întreg.

Carnea proaspătă de porc se consumă vara și iarna; carnea sărată și afumată dimpreună cu șuncile și costițele grase se păstrează câte o jumătate de an și mai bine, și poate adesea este singura carne, ce o consumă săteanul iarna și primăvara, mai puțină toamna. Slămina și untura topită și netopită prevede casa și menagiul cu grăsimea necesară în zilele de dulce anul întreg, și unsoarea de porc formează unul din articolii principali ai alimentațiunii poporului dela sate și orașe. În târguri și orașe se taie porcii anul întreg, carnea și unsoarea de porc se vinde acolo vara și iarna.

Afară de carne și slănină, porcul ne mai dă ca produse accesorii dar relativ de mai puțină valoare, pielea sa, din care țaranii noștri și fac încălțăminte, opinci argășite și neargășite; iar după argășire se fac din ea diferite obiecte de pielărie: șeli, ghiozdane, giamantane și altele, și se prepară din ea și pergamentul pentru scris diplome și acte de importanță mare și de durată. Cu mațele lui se fac cârnați și cârtaboși, din băsică diverse pungi și baloane, iar părul lui mai mic se întrebuintează la făcut preșuri și covoare, iar din părul cel aspru și gros dela coame de pe șira spinării se fac perii spoitoare, bidinele etc., îl cumpără cismarii, curelarii și perierii.

Ca obiect de speculă și de comerț, porcul este animal destul de bănos. Prin înmulțirea și creșterea lui rapidă și prin ținerea și îngrășarea lui ușoară, el este animalul care face ca să ni se întoarcă capitalul plasat în el mai curând înapoi, și cu procente mari și aproape totdeauna sigure. El este foarte bănos atât ca obiect de creștere, ținere ca și de îngrășare. De multe ori creșterea și îngrășarea lui se împarte pe diferite țări, regiuni și clase ale populațiunii. Țările cu puțină populațiune se ocupă mai mult cu prăsirea și creșterea lor, iar țările cu populațiunea deasă și cu mari debușeuri, mai des cu îngrășarea lor.

În privința ținerii și culturii porcilor, s'a săvârșit în traficul internațional o împărțire a muncii din cele mai estinse și mai minuțioase. Țările cu agricultura extensivă și cu raporturi economice și sociale puțin desvol-

tate, se ocupă actualmente mai mult numai cu prăsirea și creșterea lor până la etatea de un an doi: România, Serbia, diferite state agricole ale Americii de nord. Țările cu agricultura mai înaintată se ocupă cu creșterea lor intensivă, dar și cu îngrășarea lor sistematică pentru export, ori pentru consumațiune și desfacere în interior, d. es. vecina Ungarie pe fermele ei celebre, cultivă și îngrășă uneori porcii cu miile; tot așa fac Germania, Franța, Anglia și Statele Unite ale Americii de nord. În acestea unul este crescătorul, altul îngrășătorul, și altul comisionarul ori samsarul, și altul negustorul ori măcelarul, care-i cumpără și taie singur, ori îi vinde mai departe și el.

Țările industriale, cari au să hrănească o populațiune uvrieră numeroasă și uneori posed residuri tehnice în cantitate mare și ieftine, se ocupă mai mult cu îngrășarea decât cu creșterea animalului celui mai fecund și mai mîncăcios domestic, a porcului. Pentru alimentațiunea populațiunii numeroase și aprovizionarea ei cu carne proaspătă zilnic, nu se pot nici ele dispensa și desinteresă de chestiunea creșterii și îngrășării porcilor, ori și câtă carne sărată și afumată, unsoare și slănină li s'ar aduce și importă din afară.

Pentru noi Românii, cultura porcilor a fost sute de ani un izvor de bogăție și bună stare materială de întâiul ordin, pentru toate clasele populațiunii. În câteva județe ale Olteniei, apoi la românii din Serbia, cei de pe valea Timocului și Moravei jud. Morava, Valievo etc., iar în Bănat și regiunea Crișurilor și a Beiușului Românii de sute de ani au răzimat cu deosebire în cultura porcilor. Rasele de porci creți, cari astăzi trec între cele mai bune, la dânsii și au luat originea, și au dus renumele bun departe peste frontariile lor.

Ce capitaluri însemnate învârtesc câteva județe limtrophe din cultura porcilor, se poate vedeă din următoarele statistici oficiale.

A. UNGARIA.

	Popul. română	Gospodari	Numărul porcilor	Repartisați pe proprietăți	Porci
1. Comitatul Arad	60,6%	36.170 20.293 290 90	183.548	prop. infimă până la 5 jug.	48.885
				" mică dela 5—100 "	81.224
				" medie 100—1000 "	14.785
				" mare 1000 în sus "	38.654
2. " Timiș	36,8%	33.260 36.348 416 81	191.501	" infimă până la 5 jug.	37.473
				" mică dela 5—100 "	110.874
				" medie 100—1000 "	17.308
				" mare dela 1000 în sus	25.846
3. " Torontal	15%	41.916 44.150 715 90	247.921	" infimă până la 5 jug.	50.940
				" mică dela 5—100 "	147.659
				" medie 100—1000 "	14.962
				" mare dela 1000 în sus	34.360
4. " Cenad	10,0%	10.298 6.954 227 14	81.588	" infimă până la 5 jug.	16.385
				" mică dela 5—100 "	39.376
				" medie 100—1000 "	11.421
				" mare dela 1000 în sus	14.406
5. " Bichiș	2,03%	21.225 12.408 404 66	163.466	" infimă până la 5 jug.	40.554
				" mică dela 5—100 "	75.395
				" medie 100—1000 "	14.340
				" mare dela 1000 în sus	33.177
6. " Bihor	42,4%	47.365 38.477 554 191	367.008	" infimă până la 5 jug.	76.560
				" mică dela 5—100 "	130.868
				" medie 100—1000 "	32.298
				" mare dela 1000 în sus	127.282
7. " Caraș-Sev.	76,4%	33.197 40.175 101 51	112.863	" infimă până la 5 jug.	25.396
				" mică dela 5—100 "	79.646
				" medie 100—1000 "	1.314
				" mare dela 1000 în sus	6.597

B. ROMÂNIA JUD. OLTENIEI.

	Numărul total		Proprietari de porci			
	al porcilor	la 1000 locuitori	dela 1—5 porci	dela 6—20	21—50	peste 50 porci
1. Mehedinți	113.630	116	38.466	2.909	73	59
2. Dolju	130.590	184	50.778	1.925	105	110
3. Gorju	92.105	77	25.282	2.707	187	66
4. Vâlcea	90.226	63	30.847	2.224	82	33
5. Romanați	77.978	175	30.305	1.384	80	42
6. Argeș, limitrof	87.084	74	30.862	1.975	94	38
7. Dâmbovița "	73.960	113	33.807	1.147	26	10
8. Ialomița, baltă	66.371	467	23.745	785	187	66*)
9. Brăila "	29.661	300	12.585	392	87	48*)

(*) Acestea 2 din urmă cresc porcul de baltă, băltăreț. Argeș și Dâmbovița sunt limitrofe cu Oltenia și Transilvania.

C. SERBIA ÎN 1900.

Districte:	Porci
1. Belgrad	68.531
2. Valjevo	82.567
3. Kragujevac	70.850
4. Morava	87.529
5. Podrinja	133.534
6. Posarevac	113.994
7. Smeredevo	69.203

Serbia întregă 959.580 porci.

În județele din valea Moravei se vin mai mult de 35 porci la 100 ha.

Aceste județe cresc și îngrășe porci, nu numai pentru îndeplinirea consumațiunii locale, ci ele sunt producătoarele și furnizoarele de căpetenie ale Europei cu porci. Târgul ungar dela Steinbruch (Köbánya) de lângă Buda-Pesta a câștigat un renume european, și este unul din cele mai mari târguri de rămători ale Europei, prin numărul mare de porci ce se vând și desfac anual acolo. Pagubă, că noi Românii am fost excluși în anii din urmă de acolo, sub diverse pretexte de nimica, cum și d-l Monostori recunoaște, deși am contribuit și noi și Sârbii, la bunul renume al lui, și s'a curmat brusc un trafic, care eră în în uz și foarte activ de sute de ani, spre binele ambelor țări.

Prin piedicile puse înainte de către vecinii noștri unguri cultivatorilor noștri de rămători, și prin perderile suferite de aceștia, că rămăneau de repetite ori cu marfa făcută gata, nevândută și în imposibilitate de a o desface, s'au văzut cei mai mulți crescători români siliți, să abandoneze cu totul acest ram de producțiune și de avuție națională, odinioară atât de lucrativă și bănoasă în părțile Olteniei. Nu trebuie perdat însă din vedere că traficul mai mare venia în parte și în favorul Ungariei, căci îngrășătorii în parte consumau porumbul din Ungaria.

MIȘCAREA TÂRGULUI DE RÎMĂTORI DELA STEINBRUCH (KÖBÁNYA) ÎN ANII DIN URMĂ.

Anul	Porci rămași din anul precedent	Adași din Ungaria	serbia	România	Total	Marfă vie vândută pe kgr. în fenici ungară, sârbo-română		
1892	133.009	554.627	155.761	4 671	715.065	91,8	85	— 90
1893	97.546	526.742	167.637	14.933	709.312	94,8	85	— 92
1894	122.860	636.912	250.259	17.537	904.710	92,6	84	— 91
1895	117.581	214.469	112.882	2.507	339.858	97,8	92	— 98
1896	20.673	27.670	42.231	—	69.901	102,2	100,8	— 106
1897	5.966	41.320	114.824	—	156.144	106,0	100,	— 102
1898	20.960	77.935	89.962	—	167.897	10,9	105,	— 109

Originea culturii porcilor în mare la Români, abia poate fi stabilită. La evacuarea Banatului de turci, compania arendașilor mari, (Praediencompagnie) compusă din Români locali și Macedo-români, a adresat Curții imperiale dela Viena la 1767, un memoriu ca protest contra colonisării Banatului cu Șvabi și Nemți, în care arată că ea posedă pe cele 29 domenii (predii) ale statului, ce ținea în arendă. 7.120 cai, 12.850 vite cornute, 11.100 oi și 8.800 porci, va să zică aproape tot atâți rămători câte și oi.

Alte date mai vechi se urcă până prin secolul al XIV și XV-lea.

Astfel sunt învoelile, făcute între episcopii și capitolul catolic de Orade, cu locuitori români din părțile Beiușului, pe cari episcopii îi numesc hrănitorea lor și a curții lor, și fac dispoziții cari au să dureze pe vecie. Este așezământul episcopului Nicolae al Oradii dela anul 1404, întărit și de către regina Isabela cu 150 ani mai târziu la 1556, în care zice vlădica catholic:

„Această provincie care este ca și hrănitorea noastră și a curții noastre, pentru onorea noastră și a bisericii noastre; dar nu mai puțin și în folosul provinciei și a guvernului, spre binele și folosul locuitorilor însăși, facem între locuitorii acestei provincii așezămintele mai jos semnate cari au să dureze pe vecie (1).

Între dispozițiile lor privitoare la pășunat, plata impozitelor și taxelor de pășunat s'a stabilit următoarele taxe către stat: quinquagesima, și către proprietate taxa de târlă, din 1374.

„Ei sunt datori fiecare în parte ca la Rusalii să dea dijma din oile lor sub titlu de Quinquagesimă, iar pe le Sf. Măria mică (termenul de ridicarea târlelor) de fiecare târlă câte o oaie, sub titlu de descălicare, iar în luna lui Decemvrie sau pe atunci, de asemenea dijma din porcii lor.

Chinezii să fie constrânși, să fie de față la luarea dijmei oilor, după învoială făcută între noi și dânșii (2).

(1) Anno 1404. Nos Ioannes Dei et apostolicae Sedis gratia Episcopus Vardiensis, memoriae commendamus, universis quibus expedit, quod nos a tempore illo, postquam in hanc, in qua manemus, assumpti sumus, dignitatem huius provinciae nostrae Beleniensem et hominum in ea commorantium signanter Valachorum, malas et confusas dispositiones ac incertas consuetudines continue, reformare et ad bonum statum et ordinem reducere simul et deducere cordialiter optavimus, ipsam que provinciam quae est quasi nutrix curiae nostrae, pro nostro et ecclesiae nostrae honore, necnon provinciae utilitate regiminis, bono atque commodo incolarum, inter ipsos incolas iam fatae provinciae inter Wallachos infrascriptos facimus dispositiones perpetuo duraturas.

Bunyitai Vincze A-váradí püspökök 1566 ig. II pag. 39.

(2) Ipsi pro censu omnino tenentur singuli singulariter annis singulis, circa festum penthecostes dare decimam partem ovium suarum, ratione *quinquagesimae*, circa festum beatae Mariae virginis, singulae mansiones oves singulas *ratione descensus*, et de mense decembris vel circa, similiter porcorum suarum.

Kenezii vero tamen ad ovium quam porcorum praestitionem adstringentur iuxta conventionem factam inter nos et eosdem.

Battyani codex I 17 Leges ecclesiasticae III pag. 234.

Quingagesima eră o contribuțiune specific românească.

În tariful vamal dela 1478, încheiat între episcopul de Orade și sașii brașoveni, prin care se stinge un proces ce dură deja de o sută de ani, se prevede: după doi porci să se plătească un denar; iar după două slănini iarăși un denar.

„Item de porcis duobus (solvitur) denarius unus, de lardis duobus denarius unus“. Taxele vamale din Orade le percepea episcopul catholic de acolo.

Ingrășarea porcilor cu pești în vastele băltațe formate din revărsările Crișurilor, Berecheului și Timișului și Begei eră un obicei străvechiu în partea locului, pe care îl descrie și primatele Ungariei Nicolae Olahul-u din secolul al XVI în *Hungaria et Atilla liber I cap. XVIII* ediția din 1763, pag. 85.

Nicolae Olahul (Românul) vlastar de domn român, cunoștea bine deprinderile și obiceiurile poporului din care se trăgea și el (1).

În secolul al XVIII cultura și ingrășarea porcilor cu porumb s'a lățit și mai tare, în urmă întinderii culturai porumbului.

Din aceste ese în evidență, că cultura și creșterea intensivă a rămătorilor în părțile Bănatului și ale Crișurilor, a fost în floare cu multe sute de ani înainte înființării marilor ferme și domenii actuale ungare, și înainte de deschiderea târgului de rămători dela Steinbruch (Köbánya). Prin ele cultura lor a căpătat o dezvoltare mai sistematică și mai mare. Numirea de *ocoale și sălașe*, întrebuintate și azi de ungurii din partea locului, dovedesc de unde au fost luate nu numai rasa de porci. De o încrucișare și ameliorare a porcului local de rasa mongoliță, cu sânge de porc chinez, ori de importul porcului de Salonta din Italia — porcul romanic — pe timpul lui Carol Robert sau a fiului său Ludvic cel mare, cum vrea să susțină d-l C. Monostori, evident deci că nu poate fi vorba.

Și când d-l Eugen Gaal zice, că rasei mangolițe îi priește mai bine în regiunea numită Lunca dintre Crisul Alb și Negru, d-sa are dreptate: adică că cei mai buni porci se găsesc și se cultivă actualmente între Români și în localități aproape neaoșe românești: în Oltenia, apoi în Serbia de nord pe valea Moravei aproape pur românească, și în Lunca dintre Crișuri. Și apoi ce-mi este porcul creț de Salonta și porcul creț de mongoliță? Ameliorarea lor a făcut-o deci muma natură cu abundența ei de hrană: bălțile cele bogate în pește și rădăcini de tot felul, și imensele dumbrăvi și codrii seculari de stejar și fag, cu ghinda și jirul lor, și omul numai puțin a contribuit la formarea lor, co-

(1) „Saepius hoc visum est, et nunc videri potest Danubii, Tibisci Temesii, Dravi et aliorum aliquot inundationibus tantam vim piscium, aqua tandem refluenta, in alveis riparum haesisse, ut negligentia colonorum, et mortuis porci pasti fuerint, et ex relictis aer caloribus infectus, nunquam luem acolis invexerit. Si quispiam retia habuerit, non deerunt ei pisces, absque pretio modo absteineat a paucis locis prohibitis“.

rigând și îndreptând natură. Administratorii instruiți ai vastelor domenii și fermelor model, îi au perfecționat și ameliorat numai, dar ei nu i-au creat.

Din comerțul mare de porci multe familii s'au îmbogățit și au ajuns la averi mari și onoruri în secolul al XVIII-lea și în începutul celui al XIX-lea la moșii și boerii mari, înavuțindu-se în Serbia, Bănat, Ungaria de sud și Oltenia, atât dintre serbi, cât și dintre cuțo-vlahi, români și unguri.

Cuțo-vlahii se pare a fi ridicat acel comerț la o însemnătate internațională, și al fi făcut cunoscut în țările austriace și germane.

Acum a ajuns mai tot în mâna jidovilor, care dictează la Steinbruch.

§ 2. PORCII SAU RÂMĂTORII.

Porcii sau mai numiți și rămători, după obiceiul lor de a rămă pământul — lat. *suidae*, aparțin ordinelor sugătoarelor—Mammalia, grupului celui cu unghiile pereche: *ungulata arctiodactyla* nerumegătoare, și sunt înrudiți de aproape cu tapirul și ipopotamul. Aparțin deci unei clase de animale foarte numeroase în timpurile preistorice, din epoca terțiară până în epoca istorică, însă care tinde astăzi a dispărea. Porcii sunt animale ce au fost domesticate de om din timpurile cele mai vechi, și la toate popoarele antichității, și trăesc în parte încă și astăzi în stare sălbatică, iar cei domesticiți încă se pot sălbăteci.

Porcul domestic nu derivă numai din cel sălbatic dela noi, ci dela mai multe soiuri diferite, pe cari însă nu le cunoaștem cu siguranță. Numai o parte din porcii domestici din Europa își trag originea dela porcul sălbatic european dela *mistreț*, iar porcii de cultură, rasele engleze, își trag originea lor dela porcul chinez, care iarăși la rândul său derivă dintr'un porc indian sălbatic, astăzi însă dispărut, a cărui formă nu se cunoaște cu siguranță. Apoi diferite soiuri de mistreți asiatici și africani, au putut fi domesticiți, dar cei sălbatici trăiesc încă și astăzi.

Toți porcii fără deosebire, sunt animale nu prea mari ca talie, însă robuste și tenaci, și se deosibesc de alte animale prin formă lor și mai cu seamă prin înmulțirea lor rapidă extraordinară, și prin capacitatea lor de acomodare tuturor condițiilor și mediului ambiant. Ei

sunt animale omnivore, cari mănâncă de toate, și se îngrășe foarte repede. Pot să trăiască din hrană pur vegetală, ca și din una pur animalică. Cei sălbatici și chiar porcii domestici, cari umblă afară la pășune și la iarbă, rămă după rădăcini și larve de insecte, consumă deci o mulțime de animale mari și mărunte, chiar când s'ar părea că ei se hrănesc exclusiv cu iarbă. Abundența de hrană îi face pe ei mari, precoci și foarte fertili, iar lipsa de hrană îi întârzie din dezvoltare, și scade și fertilitatea lor cea mare.

Tăvălirea în baltă și noroiu, pentru ei este o necesi-

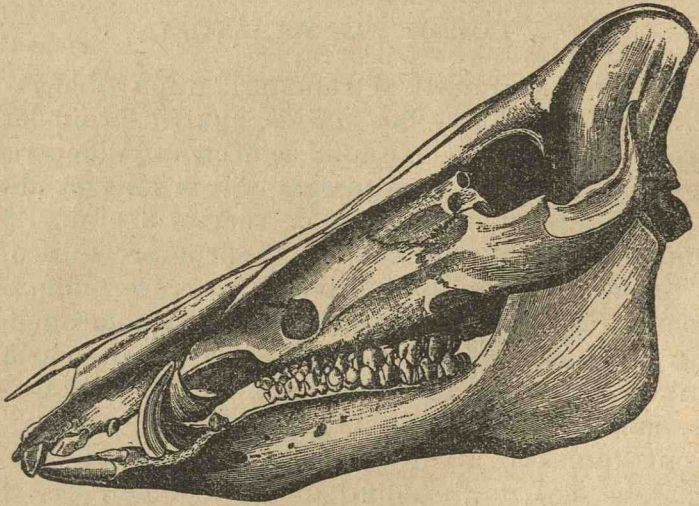

Fig. 1. Căpățână de porc sălbatec aflat în muzăul școalei superioare de agricultură dela Berlin.

tate, căci prin transpirațiunile unsuroase ale pielei și la contactul cu alcaliile din pământ se formează o coajă impermeabilă un fel de săpun, care împiedică transpirațiunea pielei, și de care vor adesea să se scape și curățe. Apoi după hrană și îngrijirea ce li s'a dat, pe cei domestici i-am putea împărți în porci de grăsime — unsoare — și în porci de carne.

Ca fisic și exterior porcul se deosebește între celelalte animale prin căpățâna lui relativ mică, îngustă și dreaptă cu botul prelungit, având un *rât lung și drept*, ce

se termină într'un disc rotund cartilaginos, merit să rămene cu el în pământ. Ceea ce distinge mult porcii de alte animale domestice este dezvoltarea extraordinară a colților — canini, cari la mascul *vier* es afară din gură fiind curbați în sus, și la cei sălbateci formează o armă puternică. Dentura lor se compune din 3 feluri de dinți: *Incisivi* 6 sus și 6 jos; acești din urmă sunt prelungiți și stau la olaltă formând o lopată, pe când cei de sus sunt rotunzi și mai groși; colții sau *Canini* 2 sus și 2 jos, din care câte unul este foarte dezvoltat și sunt îndreptați în sus; cei de jos ating pe cei de sus, și se ascut de ei, de unde ei sunt totdeauna foarte tăioși. Intre colți și măsele urmează un spațiu gol. Măsele—*molares*—porcul are 14 sus și 14jos, cele dinainte mai mici și înguste, cele dinapoi mai mari și cu proeminente, pentru zdrobirea și mestecarea alimentelor.

O altă particularitate a porcului este capul lui îngust și mic în proporție cu corpul, de unde creerul lui este puțin dezvoltat și în genere sunt animale puțin inteligente. Urechile lor sunt de mărime diferită, la unii mici și ridicate în sus, la alții mari de le atârnă înainte, ori în jos, *blegi* și chiar la alții sunt așa de mari de le acopere fața și ochii cu totul. Ochii le sunt mici; văzul, auzul și mirosul dinpotrivă foarte dezvoltate.

Corpul lor nu este prea lung și au spinarea unii arcată și ascuțită; alții dreaptă, lungă și largă. Picioarele sunt scurte și musculoase, și greutatea corpului se razimă pe cele 2 unghii mai mari 3—4, iar cele 2 unghișoare mai mici 2 și 5 abia ating pământul, și calcă și pe ele numai când pământul este moale. Coadă la cei mai mulți este scurtă și atrofiată și se poartă încârligată și ridicată în sus. Trupul este acoperit cu o piele groasă numită *șoricium*, și au un păr mare și aspru, care pe spinare formează o coamă mare și aspră; iarna la cei ținuți afară se ivesc pe piele niște peri mai subțiri și mărunți, cari să-i apere de ger. Stomacul porcilor este simplu și canalul intestinal de 14—16 ori mai lung decât corpul. Scroafa are până la 12 țâțe, de unde ea poate hrăni mai mulți purcei de odată. In stratul sub cutaneu al pielei

se depune multă grăsime *slănină*. Ii deosebim în porci sălbateci, și porci domestici. Cei sălbateci sunt de mai multe soiuri, dar pentru noi fără importanță. Cel mai important este porcul sălbatec european, mistrețul.

§ 3. PORCUL SĂLBATEC EUROPEAN

Porcul sălbatec *Sus scrofa ferus* ori *sus-aper*, în evul mediu și *porcus silvaticus* (1) se aseamnă întru toate cu porcii noștri domestici dar este mai mare mai robust. Partea dinapoi a lui este mult mai joasă și mai debilă decât partea dinainte, sapa mai joasă decât grebenul, iar șira spinării ascendentă.

Numire de mistreț este și ea foarte veche; după Lexiconul lui Buda mistreț însemnează *sprinten*. Despre viața

Fig. 2. Mistrețul sau porcul sălbatec.

porcilor sălbatici d-nii Ernest G. Gheorghiu și dr. S. C. Gheorghiu, în opul lor „Vânătoarea în România“ descriu bine viața și obiceiurile mistrețului, pe cari noi o reproducem întocmai.

„Mistrețul sau porcul sălbatic. Masculul se numește *vier* sau *ger*, *gher* și *jer*, femela *scroafă*, puiul până la $\frac{1}{2}$ an *purcel*, până la un an *godac*, sau *grăsun*. până la 2 ani *porc tânăr*, până la 4 ani

(1) După Moesch Osnabrück, sche Geschichte. Cucoana Gysle redă Mănăstirei Osnabrück dreptul ei de vânătoare peste porci sălbatici (de porcis silvaticis),

porc mare, mai târziu bătrân; *solitar* sau *răsleț* se numesc numai vierii, care nu stau în cârd și care umblă izolați câte unul“.

„Mistrețul seamănă perfect cu porcul nostru domestic cu deosebire că e mai mare, de culoare neagră cafenie, având păr sur pe coaste și pe pânțele; masculul are colți foarte mari, tăioși cu care se apără, capul mai lung, urechile mai rotunde și mai scurte, părul mai plin, coada mai scurtă și îmbârligată, ca a celui de casă. Colții la scroafă sunt cu mult mai mici decât la vier. Dela 3—5 ani, mistrețul este mai periculos, căci colții sunt mai tăioși și mai puțin recurbați; mai târziu nu mai pot vătăma atât. Colții de sus servesc mai mult a ascuți pe cei de jos. Mistrețul poate atinge greutatea de 250 kgr; se pretinde însă că există unii chiar și mai grei. El grohăește ca și porcul domestic, având aproape identice obiceiuri, diferă de aceia prin curajul și puterea lui, prin repeziciunea și rezistența la fugă, fiind înzestrat cu o putere de auz și de miros extraordinară, precum și cu o vedere minunată. Trăește cam 20—30 ani.“

„Mistrețul e un animal foarte stricător: mănâncă mult și distruge și mai mult decât consumă, rămând și călcând recoltele, fânețele și mai ales porumbul (și cartofii); ghinda și jirul îi place prea mult“.

„Din cauză că se tăvălesc în noroiu și se freacă apoi de brazii cu reșină, formând o scoarță elastică, se recomandă d'a se pune totdeauna un glonț în pușcă.“

„Culoarea mistrețului este sură negricioasă; se găsesc și negrii, albi, cafenii și vârgați; aceste varietăți sunt proveniți prin încrucșarea cu cei domestici; purceii obținuți astfel sunt sălbatici și răi. Perii mistrețului sunt țepeni, aspri și inspicați la vârf; sub acești peri lungi mai are la piele un rând de peri pufoși și moi, cari cad primăvara“.

„*Locul unde se ține* de preferință mistrețul este în pădurile mari liniștite, mai ales de foioase cari au desimi de brad în sub etagiu; masive pure de reșinoase nu le plac. Vara îi găsim prin hățişurile din dosurile de munți sau dealuri, unde sunt pârae sau isvoare numeroase pentru scădat; iarna din contră mai mult la fețele cu soare. Acest vânat trăiește în toată Europa; mistrețul bătrân (*vierul*) trăește totdeauna izolat, afară de timpul când se găstește (epoca amorului) și e numit din cauza această *solitar* sau *restleț*. Obicinuit cârdul e format din scroafe și purcei și godacii lor, cari nu se despărțesc până la etatea de 2—3 ani. Ziua șed într'un loc foarte ascuns și retras din o mare desime, săpându-și cu rîitul culcușuri în pământ; aceșt culcuș se numește *strat*, așezându-l totdeauna în vecinătatea unor isvoare, smârcuri, bălți și pârae; ei se așează în strat unul lângă altul ca porcii de casă. Când pădurea e încărcată cu multă zăpadă, care cade sau se topește, ei se țin în masivele mai ridicate și mai rare, sau în tufărișurile izolate. Seara în amurg pleacă cârdul

întreg după mâncare în fânețele și ogoarele vecine; ei merg unul după altul, cei bătrâni înainte, ascultând din când în când; atunci tot cârdul se oprește ca dintr'o poruncă, și adulmecă localitatea; dacă s'a auzit vre-un sgomot, care le dă bănuială la pericol, sau ia vântul unui om în apropiere, tot cârdul se întoarce cu iuțea fulgerului la un grohăit al celui bătrân, și pornește în altă direcție, făcând aceeași manevră din distanță în distanță“.

„*Reproducția*. Epoca de împerechere cade în luna Decembrie și durează până în Ianuarie. Când sosește timpul împerecherii, vierul solitar simțind înboldul instinctului de reproducție, caută cârdurile unde se găsească scroafele, gonește pe vierii tineri, căroră le pricinuește adesea răni primejdioase; în acel timp mistrețul are un miros foarte greu și carnea chiar a celor tineri nu e gustoasă; din momentul ce a trecut căldura de reproducție solitarul părăsește cârdul“.

„Dacă găsește o scroafă domestică în pădure se găstește cu ea; atât e de înferbântat vierul în acel timp, încât nici prezența omului nu-l îndepărtează. După plecarea solitarului, vierii cei tineri alungați se reîntorc la cârd. Mistrețul la etatea de cinci ani e complet dezvoltat, iar la etatea de un an poate să fecundeze. Scroafa zămislită se separă de cârd căutând o desime mare și liniștită, face o gaură în pământ, așternând-o cu mușchiu, erburi și crângi subțirele; ea poartă (sarcina) 4 luni; fată în Aprilie sau Maiu 4—12 purcei, pe cari nu-i poartă cu cârdul decât când sunt în deajuns de tari de a fugi mult și iute. Primele zile după fătare scroafa stă ascunsă în strat și își alăptează purceii fără a-i părăsi un moment; când îi scoate cu ea, îi conduce cu o prudență extremă, îi chiamă la ea printr'un grohăit special dacă se depărtează, și îi apără cu mult curagiu, când sunt amenințați de vre-un dușman“.

„Purcelul e vărgat cu dungi în lungul trupului de culoare negricioasă; mai târziu se perd aceste vărgi, și în toamna din același an capătă o culoare cenușie negricioasă murdară. Purceii se înblânzesc lezne, dar fiind foarte murdari, stricători și răspândind un miros greu, nu se cresc pe lângă locuință. „Carnea de mistreț tânăr până la 2 ani e gustoasă și fragedă, mai ales mușchii; cea de vier sau de scroafă bătrână e tare și uscată, greu de mistuit. Grăsimea se întrebuintează ca a porcului de casă.“

Noi adăogăm la aceste, că porcii sălbatici se țin în cârduri mari și în stufăriile imense din Delta și ostroavele Dunărei de jos și a Prutului. În regiunile muntoase și păduroase mistreții sunt o adevărată pacoste pe bieții locuitori. Mai cu seamă românii din Transilvania și Banat suferă foarte mult din cauza porcilor sălbatici, de

când s'a oprit vânatul și s'a pus taxe mari pe armele de foc, căci țăranii nu se mai pot apăra de mistreți și de urși. Unde sau învățat mistreții la culturile de porumb și cartofi, acolo nu mai au proprietarii nici un folos de ele, căci porcii sălbateci li le dijmuesc noaptea. Ei nu se pot alungă nici cu foc și nici cu împușcături ca ursul, și dau năvală la om și la câni. În alt timp ei se hrănesc și cu jir ghindă, mere și pere pădurețe, etc.

Din cărdurile de porci domestici băgați la ghindă și jir, foarte des se întâmplă că se rătăcesc câțiva, cari dând de cei sălbateci se însoțesc cu aceia, se sălbătesc și ei, ori mai târziu revin iarăși la târlă și strungă. Vierii răsleți sălbatici foarte des caută și ei cărdurile de porci domestici și umblă după scroafele ce sunt în căldură, de le vieresc pe acelea, către cari par a avea o înclinație deosebită.

Mistrețul european se află răspândit în întreaga Europă afară de Anglia unde a fost stârpit cu totul, apoi în Africa de nord și o parte a Asiei de vest. Din cauza stricațiunilor și devastațiunilor sale, vânatul lui era totdeauna liber și în ori și ce timp, dar eră rezervat claselor boerești ca vânat nobil. Vânatul lui astăzi este liber în ori și ce sezon al anului, și unde s'au prea înmulțit porcii sălbatici, acolo se aranjază vânătoari și goane oficiale, din partea autorităților.

Data domesticirei a unei părți de porci sălbatici, și trecerea lor ca animale de casă nu se cunoaște. De sigur că este foarte veche. Dejà în epoca de piatră exista un porc domestic, căci în în *palafite* locuințele din lacuri și bălți s'au găsit oasele unui porc domestic, pe care învățații îl numesc *Sus palustris*, de ale cărui fragmente și oase întregi se mai găsesc și prin mlaștini destul de bine conservate.

Porcul domestic actual *Sus scrofa domesticus* nu se trage numai dela un singur mistreț, ci dela mai mulți, aparținând la diferite rase. O parte din ei se trag dela porcul sălbatic european, iar cei englezi derivă dela porcul indochinez, care iarăși se trage dela mai mulți porci sălbatici ai Asiei Orientale.

A. DELA MISTREȚUL EUROPEAN DERIVĂ.

a) PORCII DE CARNE.

§ 4. *Porcul românesc* supranumit și porc de Țară sau de munte, degenerat, cu botul lung ascuțit, se aseamănă mult celui sălbatec, are capul cam mare în raport cu

trupul, urechile mici drepte ridicate în sus sau aplecate înainte, trupul scurt șuguiet și spinarea boltită, *spinare de crap*. El nu este nici mare de talie nici lung, nici lat în șele; dacă apare înalt, fiindcă e lung în picioare, dar e sprinten și foarte iute. El este peste tot bine îmbrăcat cu păr des și lins, iar în spre iarnă se ivește și un păr mai subțire pe dedesubt; năpârlește prin Maiu și Iunie și atunci se curăță. Pe spinare are o coamă mare stufoasă, compusă din peri mari, groși și aspri înspicați la

Fig. 3. Porcul românesc de munte.

vârf, și care ajunge până la coadă. Coadă i este scurtă și o poartă încârligată, răsucită.

Culoarea lor obicinuită este neagră, apoi albă, sură, roșie și chiar pătați. Purceii lor de multe ori se nasc cu vârgi negre pe coaste, ca cei sălbateci, cari dungi se perd mai târziu.

El este foarte bun de picioare, căci îngrășat și neîngrășat poate să facă drumuri de sute de kilometri, fără să sufere de picioare. Tot așa este foarte resistent și la intemperii, de oare ce el trăește anul întreg mai mult afară sub cerul liber, expus tuturor intemperțiilor și viscolilor. Însă nu prea este nici fertil nici nu se îngrășe

bine. În urma tigririi și degenerării lui, a scăzut fertilitatea lui de odinioară cât și facultatea de a se îngrășa. El nu mănâncă mai mult de 3—4 luni de zile la îngrășat, și nu ajunge la greutate mai mare decât 150—180 klgr. perechea.

În privința ținerei lor au trecut timpurile lui Sulzer, care zice că pe vremea lui la fiecare casă țăranul ținea câte 4—10 porci, și alții aveau cârduri întregi de porci la munte și la Baltă; că el a văzut în pădurile dela Vălenii de Munte în timp de o săptămână ziua și noaptea prin pădure cârduri, cârduri de câte 15—20 porci alergând de capul lor, încât se îndoiau dacă aceia mai au vreun stăpân? Și spre încercare, proprietarul pădurei a împușcat câțiva din ei, dar au venit îndată țărani ca să-i reclame. Și apoi adaogă: că „*Muntenia este pentru această ramură de bogăție și producțiune națională mult mai favorizată de natură, decât Moldova.*“

Astăzi cu răirirea și împușinarea pădurilor de stejar și fag, dela câmp, dealuri și munte s'a împușinat și redus tare și numărul porcilor, a scăzut și fertilitatea lor de odinioară dela 10—14 porci la 4—5—6 cel mult; ei au degenerat ca fizic și dezvoltare, din lipsă de hrană vara și iarna, căci din bățatură, ogradă și vatra satului ei nu es. *Numai în România poți vedea porcii legați de picior și de mijloc, și priponiți la un țăruș ca să nu fugă, ori atârnându-le un predele mare la gât, sau mai des cu un fel de jug triumghiular la gât cu colți mari numit jujeu, care să-i împiedice de a intra prin grădinile oamenilor și în curțile străine, și să nu poată umblă nici după mâncare. De ordinar ei sunt curățitorii curței și ai stradelor, și se hrănesc cu ceiace găsesc singuri.*

De îngrășat la jir și ghindă, se îngrășe mai rar și incomplet.

Porcul de Ignat este mai rar pe la săteanul nostru ca și vaca de lapte, și îl îngrășe cu lături dela bucătărie și cu porumb, de care nu are nici el destul de mâncare. Cartofii și bostanii ca îngrășământ și hrană de porci, la

el nu se pomenește, și nu știe nici, cultivă, nici a-i folosi. Astfel le e hrană, la fel sunt și foloasele porcului.

Porcul lui se îngrașe anevoie și incomplect. Perechea de porci adulți la etatea de 2—3 ani după 3—4 luni de îngrășare, chiar cu porumb, abia ajunge la o greutate de 150—180 kg. și rar să treacă peste 300 klgr. vii. Cei mai mulți se vând și ucid slabi, unde alții abia „sunt bine în carne“, sau îngrășați numai pe jumătate.

Pentru o exploatare sistematică și rațională ei sunt cu totul nepotriviți, și necompatibili cu o stare economică mai dezvoltată, decât numai de ținut și îngrășat în pădure cu ghindă și jir.

Însă ei au o carne foarte bună și slănina lor e de o dulceață deosebită. Dacă ei ar fi ținuți mai potrivit dela început, *grăsunii* și *burlincii* lor ar da niște șunci și costițe de un gust și frăgezime excelentă. Grăsimea lor este solidă dar puțină — slănina subțire — untura și grăsimea din prapori pentru topit iarăși puțină; slănina lor este bună de mâncat cu pâine, afumată și neafumată ea se păstrează până bine prin Septemvrie fără să se râncezească. Numai cei îngrășați la jir și ghindă, au o carne mai moale și mai puțin gustoasă, și slănina și untura de jir se topește și la o temperatură ceva mai domoală iarna. Hrănirea lor în urma 2—3 săptămâni cu porumb boabe este necesară, pentru a le solidifica grăsimea și slănina.

§ 5. Porcul de baltă, *Băltărețul* e și mai mic și de mai puțină valoare economică decât cel precedent. El e aproape semi-sălbatic, duce o viață analoagă ca a celui sălbatic, se naște, crește și se îngrașe în baltă, nutrindu-se singur cu ceea ce găsește acolo, rădăcini dela diferite plante acvatice: papură, apoi pești, midii, melci, broaște, larve de insecte; este iute și bun înotător. Când se varsă și retrag apele, ei găsesc hrană în special pești în abundență, și în nomolul gras și în potmoale tot felul de substanțe organice, și atunci le umblă lor bine. De multe ori însă îi ia unda și valurile Dunărei, de-i înneacă cu sutele și cu miile, de unde și proverbul: „*Balta îi aduce, Baltă îi duce*“. În baltă se hrănesc ei singuri și fără

de veri ce pază. Se apără singuri de lupi și de veri ce atac, adunându-se la pericol grămadă, și atunci vierii și mascurii cei mari cu scroafele fătate, apără pe cei mici și purceii, la cel mai mic guițat al acestora. Când sunt înfierbântați, se dau năvală și la om și la câne și-l rup îndată. Incolo, ei mai că nu au lipsă de porcar, și vin seara singuri la colibă și sălașul lor obicinuit. Anul întreg ei se hrănesc singuri în baltă, și numai 2—3 săptămâni iarna, când zăpada este prea mare și pământul și balta înghețate de nu pot rămă, este stăpânul lor silit să-i scoată din baltă, ori să le trimită acolo hrană de la curte. In anii ploioși și umezi și la dese revărsări de apă, le merge lor bine și se înmulțesc și cresc considerabil; din contră, în anii secetoși și când pământul este întărit, le merge mult mai rău, căci nu pot nici rămă și nici hrană de pește nu găesc. In vara extrem de secetoasă (1904), au perit foarte mulți porci în baltă de foame. In colo ei nu prea sunt supuși la boale și epidemii și nici că suferă din cauza asprimei climei, fiind dedați cu aceasta, și dacă se perd, îi fură ori se rătăcesc câțiva din ei, stăpânul lor nu află așa de ușor de dânșii, i se prăsesc alții pân la anul.

Creșterea lor în baltă este foarte avantagioasă și ușoară, căci nu costă pe stăpânul lor aproape nimic anul întreg și cu ei își utilizează balta. Acolo unde oaia și-ar găsi călbeaza și moartea sigură, vaca și calul se îngloadă și calului i se diformă și înmoaie copitele, singur porcul și bivolul sunt, cari pot să pască la baltă fără pericol. Devoltarea lui înceată și tardivă puțin vine în considerare după ce ținerea lor nu costă aproape nimica. Uneori ei se și îngrașă binișor în baltă, ori cel mult se pun 2—3 săptămâni în urmă pe porumb și apoi se vând ori dau în tăiere.

Ei sunt și mai mici decât cei dinainte și mai supți, deci și mai ușurei. Ei se pot îngrașă numai 3 luni de zile, căci mai mult nu mănâncă. Leșinul dela baltă din diferite anotimpuri se menține, și când sunt mari și puși la îngrașat; pe când cei de câmp, se pot îngrașă 4—5 luni de zile, și perechea poate ajunge chiar la 180—

200 klgr. greutate, dacă sunt îngrășați sistematic, cei de baltă nici odată nu pot fi îngrășați mai mult de 3—4 luni de zile și perechea lor nu ajunge la mai mult de 150 klgr. Rar să ajungă la 200 klgr. Unde porcii de origine engleză se consideră de slabi, aceștia de baltă, sunt deja deplin grași și buni de tăere. Ei au mai multă carne și mai puțină grăsime și unsoare. Însă atât carnea cât și slănina lor are un miros particular, miroasă *a unsoare de pește*. Mirosul a pește se menține la carne și slănină, chiar dacă porcul a fost îngrășat cu porumb. Cei mai mulți din proprietarii lor îi cresc numai până sunt mari, și îi vând apoi pentru îngrășare la alții, cari se ocupă cu îngrășarea lor sistematică; sau dacă aceia îi scot „grași“ din baltă, îi mai pun dâșii 2—3 săptămâni pe porumb, și apoi îi vând îngrășați pentru tăere. Atât carnea cât și slănină lor se vinde proaspetă, căci nu se conservă bine.

§ 6. *Porcul transilvan de munte*, se aseamănă cu cel de Muntenia la făptură și în dezvoltare, numai cât modul lui de ținere și îngrijire fiind altul, și relativ mai bun, și valoarea lui economică este alta. Se găsește dealungul poalelor Carpaților prin comitatele pur românești sau în majoritate românești, dar și la Secui și Sași. Are capul cam mare, însă botul mai scurt și mai gros decât la precedenții, apoi urechile mici ascuțite ridicate în sus sau ceva pleoștite, spinarea arcată, pieptul strimt și țuguat, coșul nu de ajuns de larg, picioarele înalte; cele dinapoi însă binișor dezvoltate rotunzite, și musculoase. Coama lor încă este mare și părul des; spre toamnă se împăiază din nou deosebit și primăvara prin Maiu și Iunie năpârlesc și se curăță, vezi fig. 4). Culoarea lor este diferită, negri, albi, suri, vineți, galbeni, roșcați, bruni sau chiar vârgați, și pătați. De multe ori sunt curciți cu alte rase de cultură, mai cu seamă *cu mangolița*, semicreți și creți, englezi, de Basna, cari ridică foarte mult valoarea lor economică și se apropie mai mult ori mai puțin de aceea. Cei necurciți încă sunt *porci de carne*, și sunt și ei foarte buni de picioare, iuți și sobri, puțin expuși la epidemii și boale. Epidemiile ce grasează actualmente

între porci, erau necunoscute în Transilvania, până ce eră porcul rustic indigen predominant.

Ca regim de ținere și aceștia o duc destul de sobru, însă relativ mult mai bine decât cei precedenți. Aceștia umblă vara întregă la câmp *în porcar* sau *în cârd*, cu cireada satului și cu vițeii la olaltă, și toată vara ei trebuie să se mulțumească mai mult numai cu aceea ce le oferă muma natură pe ogoare și miriști. Acasă nu capătă seara și dimineața decât de apă de băut cu ceva tărâțe, ori lături și rămășițele dela bucătărie, care tot este ceva Hrana lor trebuie să și-o caute singuri pe ogoare, miriști, porumbiști ori în pădure. Numai scroafele fătate și cu purceii mici sugători, sunt duse la pășune, pe prunduri, islazuri și în locurile umede. unde pot să râme și să se tăvălească în noroiu și baltă, și să se scalde. Purceii dejă înțărcați și godacii umblă în cârd, și trebuie să se mulțumească și ei, cu ceea ce găsesc în câmp.

În genere nu o duc prea bine și în belșug nici dâșșii, dar umblând în câmp și la pășune, afară de câteva săptămâni când s'a strimtat câmpul la făcutul ogorului și pe pământurile arate din nou, unde nu prea găsesc de mâncare, dar încolo pe ogoarele înverzite, în miriște și porumbiști au hrană destulă toată primăvara, vara și în spre toamnă. Țintuiți de par și cu predel la gât, ei nu se văd, numai cei *nărăvași*, cari nu vor să rămână în câmp, ori cari fug în holde și în porumb. Cei dela stâni și cășerii o duc vara relativ mult mai bine cu zăr și jintiță, căci ei au și hrană substanțioasă și iarbă cu îndestulare. Spre toamnă o duc relativ cu toții mai bine, căci atunci se lărgește câmpul, se umple șura și ambarele, și găsesc și dâșșii grăunțe pe la stoguri și la șirile de paie; se coc bostanii, hrana lor principală, sfeclele și cartofii și se culege porumbul. Totdeauna în porumbiști și pe cartofiști găsesc hrană în de ajuns, și foarte potrivită pentru ei. Uneori când s'a făcut ghindă și jirul în pădure, după porcii cei grași sau nefiind ghindă în de ajuns pentru îngrășat, ea vine în favorul și folosul celor *slabi*, și toată toamna și iarna umblă *porcii de rudă* în pădure la ghindă și la jir, câtă vreme zăpada

nu este prea mare, ca să poată găsi ghinda și jirul. Acasă ei sunt ținuți iarna în cocine călduroase, închise hermetic și unde au paie svântate în de ajuns, feriți de intemperii și viscole, ca și de lupi.

De hrănit iarna sunt ținuți mai frugal, de ordinar cu ceia-ce găesc în curte și ce cade dela bucătărie, magazie, hambare, cămară, zonă, coade etc. dar și cu bostani până pe la Crăciun, cartofi, sfeclă, uneori și cu pleavă de in, de cânepă și de ovăz muiată și opărită, amestecate cu bostani ori cartofi fierți și cu făină ori tărâțe. Cei puși la îngrășat se nutresc aproape exclusiv cu cartofi și bostani, mai întâiu cu bostani cruzi și foi de sfeclă și tubercule, mai târziu cu cartofi fierți și cu bostani pisați, și amestecați la olaltă cu uruială de porumb cu orz, ovăz ori cu tărâțe. Porumb în ștuleți ori porumb boabe, muiat și neînmuiat, nu li se dă mai nici odată, afară de îngrășatul pentru speculă, la măcelari, negustori etc. Li se dă uneori și cu bun succes bob înmuiat ori amestecat cu porumb și orz, ori cu ghindă și jir, pe unde s'au mai păstrat încă pădurile seculare pe la cele comune. Până în cele 2—3 decenii din urmă, strânsul porcilor de îngrășat la ghindă și jir eră foarte uzitat în Transilvania și Ungaria, aproape la toate comunele românești și săsești, cari posedau păduri mari comunale în complexe de mii de jugăre, încă ne puse în tăiere și valoare. Goștina și pășunea era unul din foloasele principale ale pădurilor pe vremea aceea, din lipsa de căi de comunicație și din neputința de a extrage și utiliza lemnele. Porcii de îngrășat la ghindă se strângeau pe la sf. Marie mare, și se țineau în pădure până aproape de Crăciun, sau până ce cadea o zăpadă groasă de nu mai puteau umblă și culege ghinda, și se plătiă câte 2—5 fl. 5—10 lei de capăt. Porcul gras de ghindă se tăia îndată, ori neîngrășat de ajuns se mai îngrășă încă 2—3 săptămâni *cu porumb* boabe și cartofi, pentru solidificarea slăninei și a cărnei. În locul porcilor grași urmau apoi cei de rudă, ori de strânsură, godacii cari umblau în pădure toată iarna, ori după ce s'a ridicat zăpada, de mai adunau ghinda și jirul rămas.

După regimul lor mai bun ori mai vitrig, depind și foloasele lor. La îngrășarea de casă grăsunii și burlnicii până la un an, dau numai o *pecie* bună, adică se opăresc și se prepară din ei numai mușchi și costițe. Numai porcii mari se pârllesc, și se face din ei slănină și se afumă carnea, se prepară și șunci și carne sărată și afumată. Aceștia pot să ajungă la greutate de 150—200 kgr. unul la 300—400 kgr. perechea; slănina singură face 50—60 kgr. Untura lor se sară și preservă pe vară până toamna târziu, untura dela prapori se topește ca unsoare.

§ 7. *Porcul Bavarez* de țară. Din Carpații galițieni por-

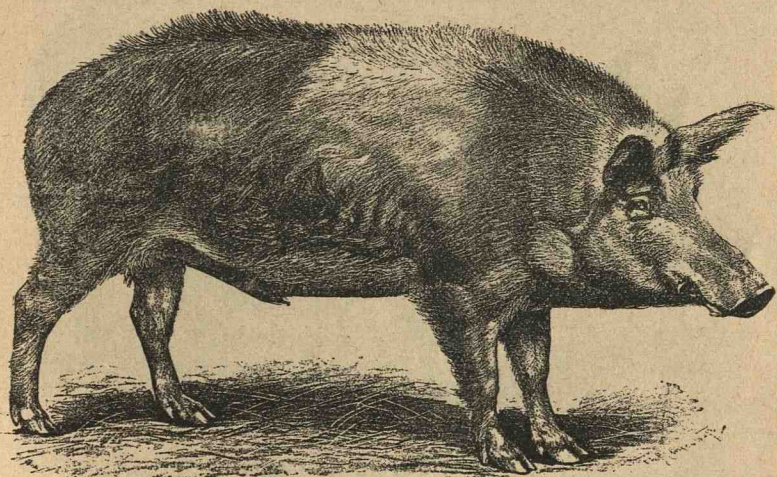

Fig. 4. Porcul de Bavaria.

cul de munte cu urechile mici s'a repândit peste provinciile austriace, Austria de jos și de sus, Boemia de sud, Moravia și în Germania de sud, sub numirea de porc bavarez și porc de Glan ajunge până la Rhin. Aceștia se aseamănă întru toate cu porcul transilvan mai bine ținut și cu unii mai buni din cei românești, întru cât aceștia nu au fost ameliorați prin încrucișare cu alte rase. Porcii bavarezi sunt niște porci svelți cu capul mare, cu botul lung și ascuțit, urechile ascuțite, ridicate în sus, ori aplecate ceva înainte *pleoștite*, pieptul îngust, spinarea ridicată, lungi în trup cu sapa teșită și coada încârligată.

Înalți în picioare și iuți, buni mergători, de unde se pot hrăni și singuri, ca să-și caute ei însuși hrana lor în pădure și câmp. Sunt rezistenți la intemperii și la boale.

Părul lor este mare, des și lins, pe spinare au o coamă mare și aspră. Culoarea este diferită, mai des în partea dinainte, sunt galbeni, ori gălbui spălăciți; în partea dinapoi roșii închis, bruni sau chiar negri, ori albi pătați cu negru. Sunt porci rustici, mănâncă bine și se îngrășe ușor. Fertilitatea lor încă este satisfăcătoare. Îngrășați obțin o greutate de 100—150 kgr. și mai bine

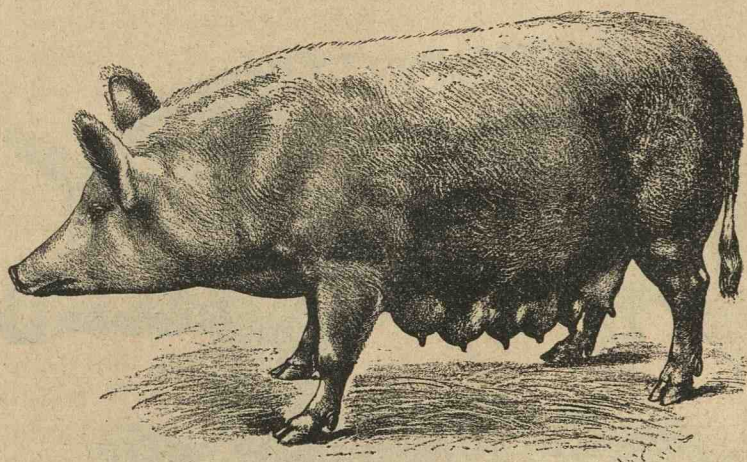

Fig. 5. Porcul de Glan.

unul. Dau mai multă carne de cât grăsime și au o carne fragedă și gustoasă fig. 4.

Dă un bun substrat pentru încrucișarea cu porcii Englezi.

§ 8. Porcul de Glan-din Palatinatul rhenan se aseamănă cu cel precedent, numai că este mai bine făcut: are cio-lanele mai fine, mai subțiri, părul și pielea mai fine, se îngrășe mai ușor și desvoltă mai iute, are și el o carne fragedă și gustoasă. fig. 5.

§ 9. Porcul roman, din țările din jurul basenului Mediteranei, ceva mai mic de statură decât cei precedenți, fiindcă este mai scurt în picioare, dar este rustic și ace-

la-și are o carne fragedă și bună. Se deosebesc după țările în cari îl cultivă. *Porcul Italian* este cultivat cu deosebire pur în Italia de sud Neapolea și Apulia, de culoare șorecie, ori bălțat negru cu alb ori negru închis; este și el bine îmbrăcat cu păr, numai cât pe șira spinării e aproape golaș. Se îngrașe ușor și din carnea lui cea fragedă se prepară cârnațurile numite Salami și Mortadella. Și aceștia trăesc și se cresc mai mult în libertate, cu ceea ce le oferă muma natură.

§ 10. Porcul spaniol și portugez este și mai mic, și de mai puțină valoare economică, dar este fertil.

Unii sunt de părere că porcul romanic are în el și

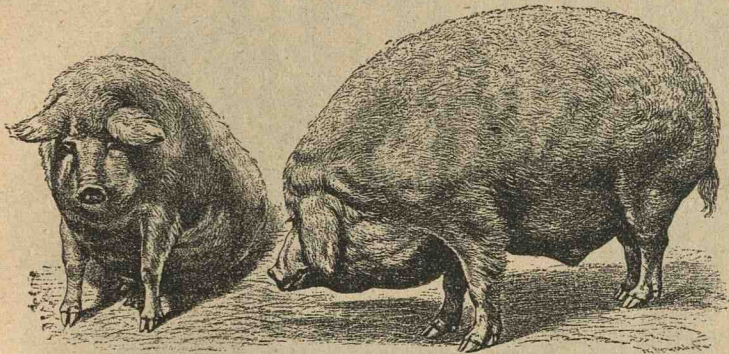

Fig. 6. Porci de Bakonya.

sânge indian, provenind dela Celți, după ce formele lui exterioare se apropie în câtvă de porcul englez actual, cestiune ce nu este încă documentată. Nu știm de unde deduce d-l veterinar Furtună și porcul românesc dela Celți!!

§ 11. Porcul unguresc de *Baconia*, marele codru secular Bakonya din jurul lacului Balaton din Ungaria de vest, estins peste comitatele Zala, Vesprim și Györ, centru al flăcăilor și briganzilor legendari, ai lui Rozsa Sándor, creștea din timpuri străvechi la jir și ghindă un alt porc, ce se aseamănă mult celui românesc (fig. 6). Cu capul mare, urechile pleoștite, botul potrivit de lung și ascuțit, gâ-

tul însă mai jos pus decât la cei precedenți de munte, spina-rea arcată și strimțată, sapa teșită. Coama mare și părul des și aspru, dar în urma încrucișării cu rasa mangoliță, uneori predispusă spre încrețire. În genere culoarea neagră predominantă, uneori roșcați sau albi, pătați cu negru. Are picioare bune, și în genere este ciolanos și rustic. Se ține și creștea mai mult în pădure, la jir și ghindă. Se vindeau parte grași, și parte ca burlinci slabi și gră-suni tineri, și se exportau pe jos în țările austriace, pentru

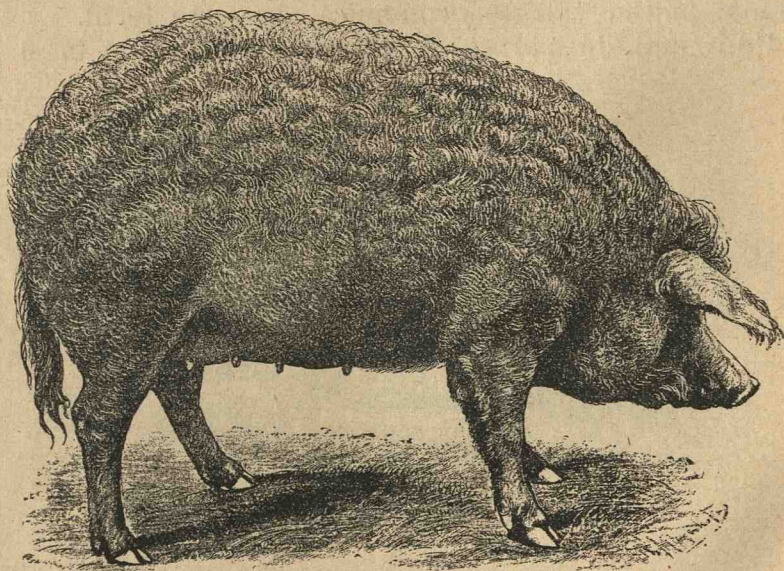

Fig. 7. Porcul Crișan de Salonta.

a fi îngrășați și dreși acolo, sub numirea de Baguni și Babuneri.

Astăzi sunt curciți mulți cu rasa mongoliță, cari sunt superiori celor vechi. Acela eră un porc special de carne, pe când cei de astăzi sunt mai mult porci de grăsime.

§ 12. *Porcul crișan*, sau *de Salonta* în părțile Crișului (Crișana), estins peste comitatele Bihor, Bichiș și Satu-mare, iarăși un porc înalt în picioare, țuguiat, având capul mare însă cu fruntea teșită și botul cam lung și cârn, urechile mari pleoștite, gâtul scurt dar musculos,

spinarea mai puțin arcată dar este binișor lung și lat în șele, cu sapa teșită. E bine îmbrăcat, cu păr des și lung, care e predispus spre încrețire. În total corpul lui este bine făcut și are niște picioare înalte viguroase, care îl pune în stare să alerge mult, și eventual să-și caute hrana singur; el umblă toată vara la pășune prin păduri și câmpii. Este totodată rezistent și la intemperii și ferit de boale. Se dezvoltă însă târziu și nu prea este destul de fertil; scroafa față numai odată pe an 6—8 purcei. Se îngrașe ușor și produce mai multă carne decât grăsime, o carne nu prea subțire la fibre dar gustoasă.

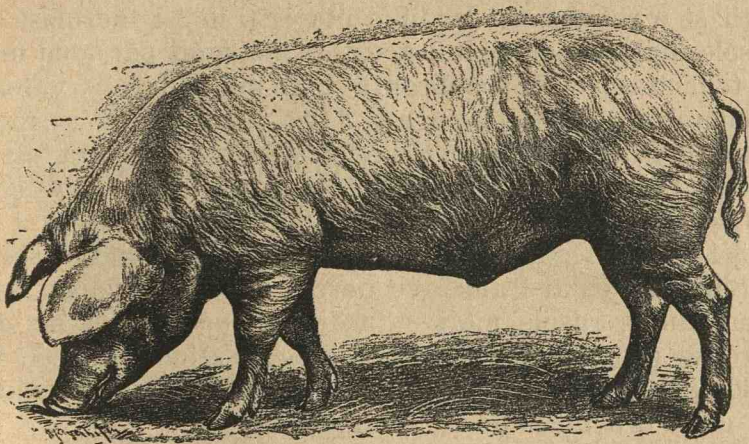

Fig. 8. Porc de Vestfalia.

Ingrășat la etatea de 3 ani, poate să ajungă la o greutate de 400 kgr. Se cultivă încă rasa curată pe fermele model ale hergheliei ungare dela Kisbér.

§ 13. *Porcul urechiat*. Sus scroafa macrotis cu urechile mari blegi, porc mare de statură, ciolănos, înalt în picioare, are un cap mare țuguat cu fruntea tinsă și niște urechi foarte mari cât cărpetoarele, care îi acopere fața întregă. La grumazi are uneori cerceluși. Grumazii îi sunt lungi, spinarea arcată și cam îngust, corpul lung, picioarele lungi și vâjoase. Este acoperit cu un pas lung, lins și pe spinare are indicată o coamă nu prea mare.

Este o rasă rustică însă tardivă. Scroafa fată câte 10—12 purcei și mai mulți, pe cari îi lăptează bine pe toți. Crește însă anevoie și abia la vârsta de 3—4 ani este deplin dezvoltat. Este rezistent la oboseli și intemperii, nepretențios în mâncare și ținere. De îngrășat se îngrășe bine și porcii cei mari îngrășați ajung la o greutate de 350—400 și chiar 500 klgr. greutate. Sunt buni porci de carne, căci au relativ puțină grăsime și o slănină subțire și solidă.

Se găsește cu deosebire în Polonia rusească, dar și în Rusia nordică, în Suedia și Norvegia. Valoare economică mai mare au câștigat mai mult din cauza fertilității și a robusteții lor fiind potriviți în a-i încrucișa cu rasele engleze, pentru a da acestora mai mult păr, mai multă tenacitate și o prolificență mai mare. Incolo valoare economică deosebită nu au. Fură introduși și la răposatul Institutul Zootehnic dela școala veterinară de pe cheiul Dâmboviței din București, drept reclamă. Rezultatele obținute noi nu le cunoaștem.

§ 14. Porcul urechiat de Vestfalia, eșit din încrucișarea porcului urechiat frances cu porcul de țară, bavarez. Este unul dintre rasele mari și tardive de porci de carne, din care se prepară vestitele șunci de Vestfalia. Fusese introdus și în România, pe moșia Ciulnița județul Ialomița, de către frații Voinești, arendași fig. 8.

Este un porc mare, greoi, are un cap lung țuguat, urechile mari blegi, atârând înainte, un gât lung și muscular, trupul lung, șuncile bine rotunjite, înalt în picioare coada lungă și dreaptă cu un moț mare de păr la vârf. O coamă proprie la dânsul nu se vede, dar are un păr lung și aspru lins, care atâră în șuvițe în jos. Coloarea predominantă este albă, ori roșietică sau roșcată. Este un porc rustic și se caută foarte mult pentru carnea lui cea fragedă și gustoasă, și slăcina i solidă. Se îngrășe în patria lui mai mult cu cartofi fierți și cu tărâțe și uruială. Centrul culturii lor se află la Schwäbisch Hall.

§ 15. Porcul Craones după comitatul Craonnais, provincia d'Anjou-Franța, aparține și el porcilor mari urechiați, are un cap lung și ascuțit, urechile mari blegoșate ce-i atâră

în jos, spinarea-i puțin arcată, trupul lung, picioarele lungi și ciolănoase. Se desvoltă târziu, dar îngrășat ajunge și el la o greutate considerabilă și e bun porc de carne și de încrucișat cu rasele engleze. A fost introdus și la ferma școalei centrale de agricultură dela Herăstrău, dar.

§ 16. Un alt porc cu urechile mari este porcul normand, lățit peste Normandia și părțile nordice ale Franciei. El este un porc mare ciolănos, cu urechile mari blegi, atârând înainte, capul însă mic țuguiat, cu fruntea retezată, trupul lung și larg în șele, șuncile mari rotunde. El are

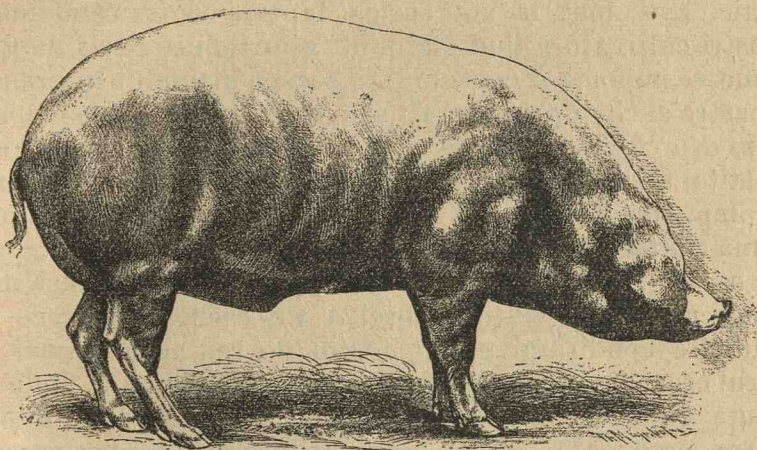

Fig. 9. Porcul Craonez.

părul lins și lung, dar cam rar, coama pe spinare abia îi este indicată, părul gălbui. Este o rasă rustică și vi-guroasă, se îngrășe bine, și ajunge la o greutate de 300—350 klgr. când este îngrășat în deajuns. Are o carne fragedă și multă, iar slănina lui este solidă. Afară de aceia este și foarte productiv, dar se desvoltă cam anevoie. In timpurile din urmă se curcește des cu porcii englezi.

Porcii cu urechile mari au fost lățiți peste o mare parte a Europei: Anglia, Germania de nord, Polonia, Rusia de nord; azi ei se încrucișează sau că cedează locul

porcilor englezi. În Germania de nord se găsește sub numirea porcul de marșe (aluvioane) ținut și îngreșat pe la cele laptării nici cu zer și jintiță, ajunge la o greutate considerabilă și dă o carne foarte gustoasă mai cu seamă ca prin încrucișeri, amestecături de sânge diferit a căpătat și forme exterioare mai plăcute decât porcul urechiat ordinar. Se dezvoltă însă și el anevoie și numai cu 2 ani poate fi pus la îngreșat.

Toate rasele de porci specificate până aci, sunt rase proprii de carne. Ele își au importanța lor economică destul de mare, și nu ar trebui desființate în mod ușuratic. Este însă la noi curios faptul, că pe când marii noștri cultivatori tind mai mult a introduce porci de grăsime, se importă și consumă din ce înce mai mult în orașele noastre și chiar prin târguri și sate *slănină de Brașov, salam din Sibiu, șuncă de Praga* foarte multă, mușchi și costițe, și cu deosebire *Șuncă de Fraga* se plătește foarte scump, cari toate s'ar putea produce în țară și de cea mai bună calitate, prin cultura și ameliorarea porcilor *indigeni de carne*. Chiar și în străinătate i se dă acuma iarăși mai mare atențiune culturii porcilor de carne, de oarece în anumite condițiuni pot fi destul de rentabili. Numai în jurul orașelor mari și a centrelor mari industriale, unde se caută cu deosebire multă grăsime, și se consumă multă carne proaspătă, ori că îngreșatul se face pentru export pe piețe străine, se preferă *porcii de grăsime*.

Incolo în multe părți se preferă cultura porcului creț, egal de bun pentru unsoare și pentru carne. Aceștia ținuți și îngreșați potrivit, dau carne, iar îngreșați la exces dau mai multă unsoare. Pentru noi aceștia încă au mare importanță, după ce ei s'au format în parte pe solul și în climatul țării noastre, și noi avem să susținem concurența vecinilor noștri sârbi și unguri pe piețele străine, cari sunt mult mai favorizați decât noi. Ei au marele târg de desfacere dela Steinbruch de lângă capitala Buda-Pesta în apropiere, apoi mari debușeuri totdeauna deschise la Viena, Brünn și alte orașe mari industriale ale Austriei, fără de nici o piedică sau orice restricțiune, ceiace cultivatorii și crescătorii noștri prea

des întâmpină din partea lor până să ajungă acolo. Deci numai prin producțiunea unei mărfi de egală calitate și valoare, vor putea lua și susține crescătorii noștri concurența pe piețele străine și să înfrunte piedicile de tot felul, ce li se pun în cale. Mulți vor fi siliți chiar să introducă rase proprii de grăsime, porcii englezi, cari sunt precoci, se dezvoltă mai bine și se îngrașă mai tare, deci utilizează mai bine nutrețul consumat și capitalul investit în ei.

Este deci bine să-i cunoaștem de aproape și pe aceștia.

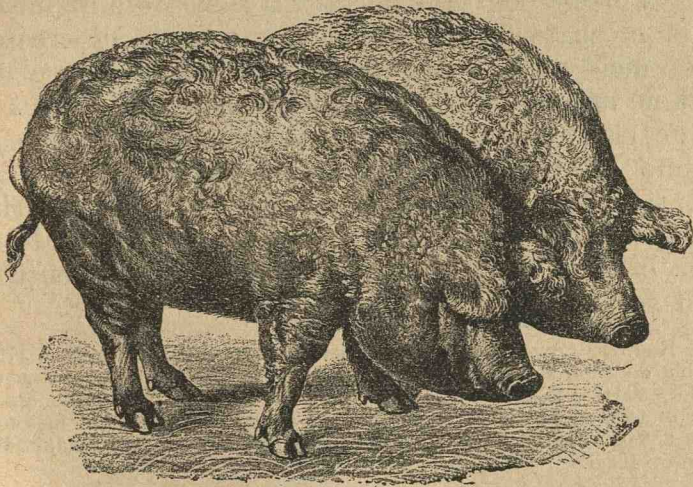

Fig. 10. Porci creți sârbești.

b) Porcii de carne și de grăsime, *porcii creți*.

Sunt cunoscuți cei mai mulți sub numirea de mongoli sau mongoliță, ori și de porci sârbești, de unde se zice că au plecat, și-și deduc originea lor.

§ 17. *Porcul sârbesc* de Șumadia pe valea Moravei în Serbia (*Sus domesticus crispus*), de unde au plecat și și-au luat originea cei mai mulți. Cultura porcilor a fost todeauna în floare în Serbia, până ce țara eră încă sub stăpânirea turcească, și cu deosebire în părțile de vest ale ei, porcii constituiau un însemnat izvor de venit și bogăție națională; sârbii erau născuți cultivatori de porci.

După scuturarea jugului turcesc cultura lor luă o dezvoltare și mai mare sub cei dântâi principii naționali, Miloș și Mihail Obrenovici, cari au făcut din cultura porcilor un ram de venit al țării, de întâiul rang. Mai cu seamă Miloș I Obrenovici a făcut mult prin aceea că nu numai a deschis un debușeu și export statornic de porci sârbești în afară, sub titlu *de monopol*, în favorul casei sale private, dar și prin ridicarea și ameliorarea culturii și creșterii lor în lăuntru. El favorisă cultura porcilor și premiă turmele mai bune de țară, și le imperechiă cu vieri aleși din cârdurile sale, și marfa mai bună o cumpără însuși pentru export. Prin aceea dete impulsione fericită crescătorilor particulari, de a abandonă creșterea fără de nici o grijă și fără spese a porcilor, cu ceiace le offeriă unic muma natură, și-i îndemnară să îngrijească mai bine de ei. Miloș concentră în mâinile sale întreaga producțiune de porci a țării sale, cumpărând marfa mai bună, și oprind pe crescători și vânzători particulari, de a-și exportă marfa lor proprie, iar în afară, în toate statele și orașele mari de desfacere el își avea agenții săi, misiții săi.

După Roditzky, exportul de vite al Serbiei era încă sub turci la 1796 în total abiă de 1.907.950 fl. 54 cr., între cari porcii singuri reprezentau o valoare de 1.300.000 fl. Dela 1831—1864 exportul de porci în Ungaria din Serbia eră în termen mediu anual de 376.829 capete. între 1862—66 însă numai anul de 253.025 capete și de atunci scade repede, iar cei din România dispar aproape cu totul.

Un avantajiu mare aveau porcii creți sârbești, că ei grași și slabi puteau să facă drumuri îndelungate pe jos peste Pesta până la Viena, Brünn și alte loclități și piețe de desfacere, până ce nu erau încă căile ferate, și fără să se îmbolnăvească ori să slăbească, Deși obosiți ei după câteva zile se întreau iarăși, și se puteau vinde cu bun preț. Din cauza aceasta, ei și-au găsit iute amatori și porcii de matcă sârbească s'au lățit repede peste Ungaria de sud, Oltenia, Transilvania și Galiția.

Porcul actual sârbesc are capul îngust, botul cam scurt și cărn, fruntea teșită, urechile mari pleoștite, uneori chiar blegi atârinate în jos, gâtul scurt și musculos, spi-

narea mult arcată și sapa nu prea teșită, picioarele cam înalte dar vânjoase, corpul în total binișor făcut.

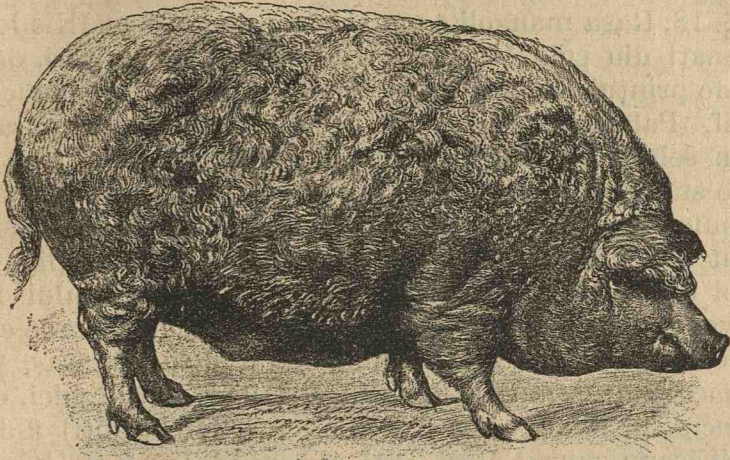

Fig. 11. Porc de Oltenia.

Culoarea lor este de ordinar albă gălbue, mai rar se ivesc roșcați, fumurii, bruni și chiar negri ori pătați alb

Fig. 12. Mangolița albi dela Mezöhegyeș.

cu negru. Sunt de o natură viguroasă, umblă prin păduri și crânguri, ca și pe ogoare de-și caută singuri hrana lor. Au un păr des și flocos, predispus spre în-

creștere și toamna se ivește pe de desupt un păr mai fin care să-i apere de ger și umezeală. Scroafele nu prea sunt fertile, dar sunt bune de lapte și-și cresc purceii lor cu multă îngrijire.

§ 18. Rasa mangoliță ungară sau de Chișineu (Kis Ienö) formați din cele 10 scroafe de prăsilă și 2 vieri, dăruți de prințul Miloș al Serbiei la 1838 A. S. I. Archiducelui Iosif, Palatinul Ungariei, și cultivați în rasă pură și prin selecțiune îngrijită, încât azi formează o rasă de sine stătătoare, destul de consolidată. Ea a devenit matca a numeroase cărduri și tamaslăcuri între cari mai celebre sunt cea dela Mezöhegyes, a hergheliei statului, (fig. 12), apoi a contelui Károlyi dela Magocs, a prințului Sulkovsky dela Pancota, a baronului Oțel dela Boroșjeneu a fermelor model ale statului ungar dela Făgăraș, și a numeroase cărduri și tamaslăcuri mari ale Olteniei, ca a principelui Bibescu din com. Corcova, (Mehedinți), a d-lui Colibășanu, com. Văleni (Olt), a d-lui Feraru com. Crângu. (Dolj), a d-lui Stiaceanu, com. Miculești și altele, așa că cultivatorii noștri mari și mici pretutindinea au posibilitatea de a găsi vieri și scroafe de prăsilă de elită, dela producători și ferme de rangul întâiu.

Astăzi porcii mangolița se deosebesc în 3 tipuri diferite ca culoare: albi, mari și mici, apoi negri, și negri pe trup și galbeni pe pânțele, în *culoarea ronduniceii*. Cei mai lățiți sunt însă cei albi. Unii cultivatori vor să știe că porcii creți negri, sau cei negri cu pânțelele gălbuii ar fi mai rezistenți și mai viguroși decât cei albi; iar alții din contră afirmă, că cei albi mănâncă mai bine și se îngrașă mai iute decât cei negri, și prin urmare utilizează mai bine nutrimentul consumat; dar nu este încă dovedită nici una, nici alta. Trec și unii și alții între rasele porcilor de cultură din cele mai bune.

Caracterele lor sunt: Corpul în total bine format și de un aspect plăcut. Înălțimea de 80—90 cm., iar lungimea lor e de 120—140 cm. Au un cap mare cu fruntea teșită, botul scurt rotund și cărn, uneori lat în fălci, cu urechile mari pleoștite ori blegi, atârnă pe jumătate în jos de-i acoperă în parte și fața. Trupul este cilindric

ca niște suluri de unde derivă și numele lor dela ung. mangol-sul pentru netezit și călcat rufele, iar nu dela mongoli, că l'ar fi adus cu ei la invaziunea tătarilor sub Batu-can. Deși lexiconul de Buda în 4 limbi nu cunoaște cuvântul de mangoliță, dar vorbește de mangălău și mângălesc, ung. mangorolni, Wasche-rollen, dovadă că numele este posterior anului 1835 în limba română, ca și în cea maghiară.

Trupul lor este lung binișor, lat în șele, având sapa puțin teșită și pulpele rotunde. Pieptul este adânc și larg coastele frumos arcate; scroafa are la uger 10—12 țâțe. Picioarele nu prea sunt înalte, dar vânjoase și coada

Fig. 13. Mangolița ungară neagră și în culoarea rândunicei.

lungă, cu un moț de păr lung la vârful, și o poartă totdeauna atârnată în jos. Corpul peste tot este acoperit cu un păr mare flocos și creț, sau predispus a se încreți; o coamă stufoasă, la dânsii arareori se poate distinge. Peste iarnă se ivește pe dedesupt un păr mai fin și moale, ca să-i apere de ger și de umezeală.

Ceiace distinge porcul de mangoliță între alți porci și rase de cultură este, că el e sobru și puțin pretențios, deci ușor de ținut și se mulțumește cu ceiace capătă și găsește.

De ordinar în toate cârdurile și tamaslăcurile, el um-

blă mai mult în câmp și la pădure, decât se ține acasă și în grajd. El este destul de robust ca să umble toată vara la pășune și suportă cu ușurință lipsă și foame, și nu degenerază ușor. Deși este tenace totuși este mai expus la boale decât porcul de munte, și în special este adesea bântuit de brâncă și de gușter, căruia i-au căzut victimă cârduri și tamslăcuri întregi, de au rămas sălașele goale, ori au trebuit să fie desfințați cu totul.

Ca foloase și mod de ținere. De desvoltat se desvoltă cam anevoe, porci fată puțini 5—6, rar să treacă peste 8, dar ei sunt destul de viguroși și se desvoltă normal. La etatea de un an, pot să aibă, dacă sunt bine ținuți 70—80 kgr. greutate neîngrășați, și îngrășați la 2 ani ajung până la 300—400 kgr. pârchea. Pentru reproducțiune se lasă vierii la scroafe la vârsta de un an și jumătate, iar la îngrășat se pun mascuri și scroafe la 2 ani impliniți, sau mai potrivit la $1\frac{1}{2}$ an, ca cu 2 ani impliniți să fie deja îngrășați gata, și buni de dat în tăiere. Se pot îngrășa în parte cu cartofi, bostani, lături și rămășițe dela bucătărie, cu jir și ghindă, însă atunci îngrășatul cu porumb este totdeauna necesar și obligator la fine, pentru a le solidifică carnea și grăsimea.

Porcii mangolița îngrășați cu porumb boabe și uruială de orz cu porumb exclusiv, sporesc în greutate dela 700 gr. până la un klgr. pe zi: porcii bătrâni trecuți de 2—3 ani depun însă un klgr. pe zi, iar porcii tineri sub 2—3 ani nu pot pune mai mult de 700—800 gr. pe zi, la îngrășatul de 5—6 luni de zile. Ingrășatul lor ține 5—6—7 și 8 luni de zile. La expoziția agrară firma Pațak a expus 8 porci mangoliță de proveniență dela domeniul regal, dela Zorleni, cari aveau o greutate de 350—400 klgr. unul. (fig. 14).

Ingrășatul lor este foarte avantajos, sub toate punctele de vedere, în mic ca și în mare. Cel cu porumb este însă mai preferabil și chiar obligator. Ei sunt mai mult porci de grăsime decât de carne. Slănina lor este de un lat de mână de groasă, dar ea este moale și nu se poate conserva bine, nici nu este bună de mâncare decât pentru topit, și dă multă unsoare. Cei expuși de

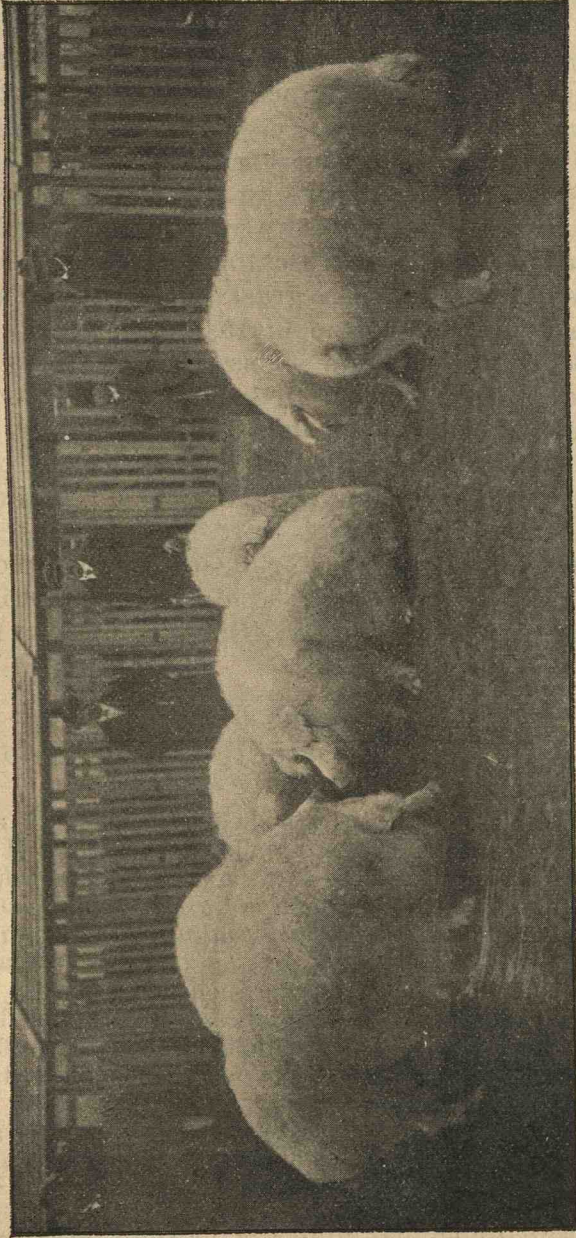

Fig. 14. Porci mangolița dela domeniul regal Zorleni, expuși la expoziția agrară 1904 de firma Palzac, București.

firma Pațac aveau o slănină de 15—17 cm. grosime. Și carnea lor este cam moale și nu se prea potrivește deci pentru conservarea îndelungată. Însă unsoarea lor trece între cele dântăiu. Șunci se pot prepară dela cei tineri până la 2 ani.

Un alt avantajiu mare al lor este că ei pot fi transportați pe jos și cu trenul pe distanțe mari, fără să slăbească ori să sufere ca alte rase. Până ce eră târgul dela Steinbruch deschis crescătorilor români, ei trime-teau acolo porcii slabi sau grași numai de jumătate, ca să i îngrășe ori completeze îngrășarea lor acolo, și i în-grășau exclusiv cu porumb și orz.

Intre porcii creți ar mai fi de amintit cei de Sirmiu și de Slavonia, și cei de Albania și Anatolia. Cei de Sir-miu sunt curciți cu cei de Ungaria, iar cei de Albania au puțină valoare economică pentru noi. Porcii creți de Anatolia sunt cei mai mici între toți, au un cap mic țuguiat, urechile ascuțite și ridicate în sus, picioarele scurte și un păr creț roșietic. Trăesc mai mult prin crân-guri și păduri. Se găsesec în Asia minoră dar și prin Crimea.

c) PORCII DE GRĂSIME, PORCII ENGLEZI MODERNI.

Pe lângă rasele pân'aci înșirate de porci domestici, mai vin în considerare și porcii din Orientul îndepărtat, întrucât și aceia se trag tot dela porcii sălbatici, ce sunt pe acolo: *porcul indo-chinez* dela *Sus indicus ferus*, ce se află în India orientală și insula Ceylan încă sălbatec, *Sus leucomystax continentalis* Nhrig. în China de răsărit, până la Wladiwostok. *Sus leucomystax* (cu fața albă) *japonicus* în Japonia; *Sus taivanus* pe insula Formosa, *Sus pa-puensis* în Oceania etc. *Sus moupinensis* în interiorul Chinei. Toți aceștia sunt încă și astăzi sălbateci, dar o parte din ei au fost domesticiți, și au dat naștere la porcul indochinez domestic, care a contribuit la formarea raselor engleze moderne. Aceștia toți au căpățâna mai scurtă, creștetul mai'nalt, osul nasului mai scurt dar fruntea și tâmplele mai lungi, osul lacrimal mai scurt și mai înalt, decât la porcul sălbatec european.

§ 19. Porcul indochinez domestic deosebit de ai noștri din Europa prin aceea, că este mai mic, are capul și picioarele

de tot mici, dar trupul e lung și larg, foalele ajung până aproape de pământ, iar după exterior pare a fi un sac plin cu bucate însă mobil pus pe niște piciorușe, cari abia pot suportă greutatea lui. Are capul mic cu fruntea înaltă, aproape dreaptă și osul nasal cufundat, râtul scurt și lat, fălcile și gâtul gros, urechile mici, ascuțite și crețe. El e aproape golaș are pielea subțire și roșietică; după culoare sunt mai mult negrii-bălțați, mai rar albi. Spina-

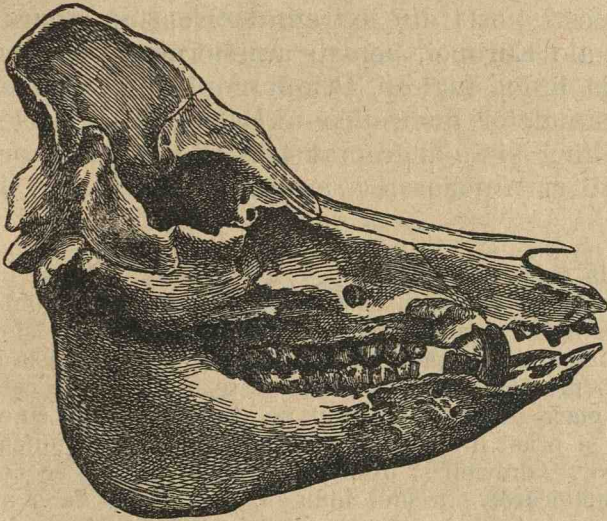

Fig. 15. Căpățâna unui vier de 3 ani de rasa Berkshire în muzeul Școalei superioare de agricultură Berlin.

rea lor este lungă aproape dreaptă, cu o mică cufundătură după umeri; însă sunt foarte largi în șele, pieptul adânc și când sunt îngrășați le atârână foalele de pământ. Sunt foarte gingași și au lipsă de multă îngrijire de ger și întemperii, și nu pot umbla aproape de loc. Inșă au o calitate extraordinară: ei se dezvoltă iute, sunt *precoci* și se îngrășe iute și enorm, dar carnea lor este aproape tot unsoare uleioasă; din aceleași nutrimente ei se îngrășe mai iute decât oricare alt porc domestic. Ei mai au defectul că sunt puțin fertili și lăptează rău purceii lor, de unde și mulți le pier. Dar precocitatea și aptitudinea extraordinară de îngrășare la dâșii este în ade-

văr de admirat. Carnea grasă de porc, peștele și orezul sunt cele 3 alimente principali, ce nutresc imensa populațiune a Chinei.

§ 20. Ar mai fi de amintit încă și porcul cu mască al Japoniei (*Sus pliciceps*) un porc mare viguros și foarte fertil, dar foarte urât și hid la față, având cute și negi în față, niște urechi foarte mari, cari sunt mai lungi decât botul și li se târăsc de pământ la pășunat. Se desvoltă târziu, îngrașe bine și este robust și fertil.

La acești porci din extremul orient au recurs diferite națiuni ale Europei, pentru ameliorarea porcilor lor, și în prima linie, englezii. Primii pionieri ai culturai și ameliorării animalelor domestice un Bakewell și Charles și Robert Colling și-au îndreptat privirile lor și asupra porcilor locali și ameliorarea lor. Zootechnia pag. 153, 152 și 378.

Până la finea secolului al XVIII-lea predomină și în Anglia porcii mari urechiați și rustici, iar în regiunile muntoase ale Scoției, eră un porc mic de talie și răbduriu, care își petrecea vieța mai mult în păduri, și se hrăni cu ceace găsiă și-i oferă acolo muma natură. Lordul Vestern întroduse cel dintâiu, un vier mare negru neapolitan, pe care îl încrucișă cu o scroafă chineză, și prăsi din ei porci, cu care atrase atențiunea publică asupra lor. Bakewell și discipulul său R. Colling, se ocupară și ei cu ameliorarea porcului indigen, pentru a-i da o altă conformațiune mai frumoasă, și calități noi prin încrucișarea lui cu sânge neapolitan, sânge chinez și puțin sânge de mistreț, prin care amestecuri de sânge diferit, realiză o ameliorare esențială a vechi rase de Leicester, formând Noua rasă de Leicester „New-Leicester rase“. Exemplul dat de aceștia fu imitat și adoptat în cnrând de mulți înalți aristocrați englezi, între care se afla și Principele Consorte al Reginei Victoria, și pe întrecute se ocupau cu ameliorarea porcilor domestici indigeni și străini. Principele Consorte creă rase de Windsor, după domeniul regal, ce se lăți repede peste întreg regatul triunit, și de atunci multe rase noi își luară drumul deacolo pe continentul Europei, Americi, Australiei etc.

Porcii englezi actuali sunt prăsiți toți din diferite amestecuri de sânge și se deosebesc în 3 categorii, cei de rase mare, de rasă mică, și de rase mijlocie cum îi numesc dânșii: *large breed*, *small breed* și *middle breed*; apoi după culoarea părului și a pielii: în albi *white breed* și de mai multe culori à *mixed breed*.

a) PORCII ALBI.

§ 21. Rasele mici engleze.

Se prezintă în afară ca și când ar fi fost umflați cu o țeavă; au un corp cilindric durduliu și lung, cu spinarea dreaptă și pânțele li se târăște aproape pe pământ; au un cap mic cu fața cufundată, gâtul scurt și gros, urechile mici ascuțite și drepte.

Rasele cele mici formează triumful în arta de a dezvoltă iute și a îngrășă la extrem un animal: sunt porci nu prea căutați dar avantajosi pentru multe economii, cari au lăptării proprii, și cu tot feiul de lăpturi și rămășițe dela lăptărie îi pot ține și îngrășă, căci ei cresc iute și îngrășe repede; dejă la etatea de 5—6 luni de zile pot să ajungă la o greutate de 70—80 klgr. și înainte de un an implinit ca „*grăsuni*“ pot fi dați în tăere și consumațiune. Nutriți și îngrășați exclusiv cu lăpturi, ei au o carne fragedă gustoasă, însă slănina lor este molesită și nu se poate păstră. Ei se îngrășe ușor și foarte tare, de abiă pot sta pe piciorușele lor mici. Însă sunt cu totul nepotriviți ca să umble afară la câmp și la pășune, de oarece ei sunt aproape goi și tare gingași la ger și intemperii. Intre acestea se numără rasa de Windsor și rasa cea mică de Yorkshire. Pentru noi aceștia n'au nici o importanță, și carnea lor cu greu și-ar găsi mușterii la noi.

§ 22. Rasele mari de porci *large breed*, prăsirea lor a început încă sub R. Colling, care a luat ca substrat porcul mare urechiat englez și prin încrucișarea lui cu sânge neapolitan, chinez etc. s'au format rase noi de cultură cari ajung la o mare greutate: porcul mare de Yorkshire, porcul mare de Suffolk, porcul alb mare englez.

Porcul mare de Yorkshire. Este o rasă mare, mult mai rustică și mai viguroasă și fertilă decât cea mică, dat fiind amestecul în ea de mai mult sânge viguros dela vechiul porc englez mare și cel neapolitan și cu mai puțin sânge chinez. Grație celui din urmă, are însă forme mai plăcute și nu este așa de ciolanos, ca aceia.

Are un cap deși nu mic, dar nici mare, ci proporționat cu corpul; are truntea înaltă și dreaptă aproape în unghiu obtus față de bot, evitând capul de mops; botul și râțul lor să nu fie prea ascuțite căci nu sunt privite de semn bun. Fălcile și gâtul sunt groase și umflate, cari aproape acoperă cu totul fața cea îngustă. Urechile le sunt ascuțite potrivite de mari și ridicate în sus ori ceva aplecate înainte. Grumazii sunt bine distinși de umeri, spetele puse oblic, trupul lung și larg în șele cu spinarea aproape dreaptă, numai în partea dinapoi ceva cam strimt, care influențează încâtva asupra poziției defectuoase a picioarelor dinapoi; cele dinainte însă

Fig. 16. Rasă mare albă engleză, vier de $1\frac{1}{4}$ an.

sunt bine puse și musculoase, coada lor este scurtă încârligată, bine așezată. Pieptul larg și bine vizibil între picioarele dinainte, iar foalele sunt mari, ugerul cu mamelele bine dezvoltate, însă ele nu atârnă până jos la pământ, ca la cele mici.

Pielea lor să fie subțire, moale, roșietică, și împăiată cu un păr abundent; pe spinare are indicată o coamă mărișoară. Culoarea lor predominantă este albă, însă având uneori pete albastre pe piele.

Sunt foarte fertili și rustici. Scroafa fată în termen mediu câte 10—12 purcei, pe care îi lăptează și crește bine. Ei sunt precoci; la vârsta de 10—12 luni pot fi

întrebuințați la reproducțiune. Ingrășați la un an ajung greutatea de 150—200 klgr. în starea adultă 400—500 klgr. de unde ei se impun prin mărime și greutatea lor extraordinară. Dau o carne foarte fragedă și slănină solidă, cu foarte multă unsoare. Inșă cei ce au servit la reproducțiune nu se îngrășe așa tare. Pot să umble și în câmp la pășune, căci ei sunt viguroși și rezistenți. Le trebuie înșă multă hrană și îngrijire, căci hrana copioasă i-a făcut mari.

§ 23. *Rasele mijlocii*. Prin încrucișarea raselor mari cu cele mici s'au format rasele mijlocii, din care unele sunt

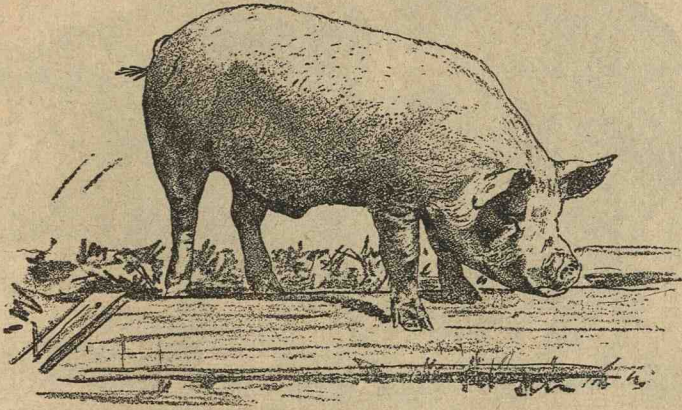

Fig. 17. Yorkshire mijlociu.

albe și altele negre. Ei nu sunt porci așa mari și greoi ca cei precedenți, ci sunt mai sprinteni, pot perfect umbla la pășune și ingrășați ajung și ei la o greutate destul de frumoasă 250—300 klgr. unul, și sunt tot porci de carne; de aceea ei sunt tare căutați căci au o carne fragedă și gustoasă. Intre rasele negre importante și pentru noi este *rasa de Berkshire* după județul cu același nume, în care s'a format, provenită din încrucișarea porcului rustic mare englez, cu porcul neapolitan și porcul chinez. Rasa de Berkshire este des adusă și cultivată pură și la noi pentru reproducție, ori pentru încrucișat cu cei de rasă mangoliță. În satul Feldioara (Marienburg) lângă

Braşov, am văzut chiar la săteni ghiaburi (Saşi) ocupându-se cu cultura rasei Berkshire pură şi creşterea de vieri pentru vânzare, şi între ele animale de toată frumuseţea. Pe domeniul contelui Nakó în San Miklauş (Nagy Szent Miklos) se cultivau în mare.

Caracterele rasei de Berkshire sunt:

Porci nu prea mari dar lungi şi bine făcuţi. Culoarea lor în genere neagră cu totul, sau având pete şi vârgi albe pe bot, pe spate ori spinare şi pe picioare. Părul lor este lung şi des, în ceafă este creţ, părul în genere

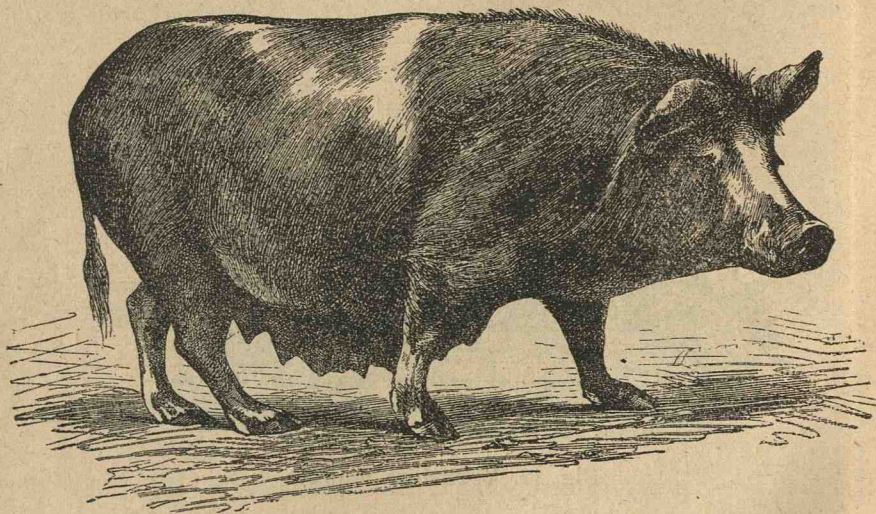

Fig. 18. Scroafă de rasă Berkshire de $2\frac{1}{2}$ ani.

negru ori brun. Capul lor este scurt şi lat, cu fruntea lată şi puţin concavă, botul şi râtul ascuţit, nişte urechi mari pleoştite. Corpul e lung cu spinarea dreaptă şi largă în şale, pieptul larg şi adânc, coastele frumos boltite, ugerul mare şi mamelele cu sfârcurile bine dezvoltate. În total e bine legat şi durduliu. Picioarele nu sunt nici lungi nici prea scurte, ci musculoase şi vânjoase; şuncile bine dezvoltate, partea dinapoi a sapei este ceva teşită. Ca aspect în total e un porc bine format şi vi-guros.

Calități prețioase ale lui sunt că este foarte fertil, mâncăcios, precoce și fiind și bine îmbrăcat cu păr, este destul de rezistent la intemperii și viguros. *Este porc*ul făcut pentru toate raporturile economice. El poate umbla toată vara și până toamna târziu la pășune în câmpii și pădure la ghindă și jir, și nu suferă nici de ger nici de intemperii. Se dezvoltă repede și se îngrășe bine. Când este pe deplin dezvoltat, îngrășat ajunge la 250—300 klgr. Până la etatea de 2 ani dă un bun porc de carne, după aceea e numai porc de grăsime. Scăzământul la tăiere se ridică numai 15%. Se întrebuin-

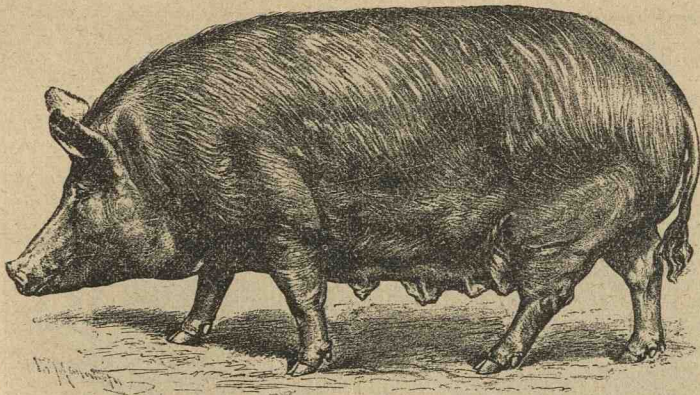

Fig. 19. Scroafa de rasă Tamvort de 2 ani.

țează cu bun succes la încrucișarea cu porcii de rasa mongoliță și altele pentru ameliorarea aceloră.

§ 24. Alte rase engleze importante mai sunt încă: rasa de Tamworth, tot de talie mijlocie distinsă printr'o mare fecunditate, creștere rapidă; e de o sănătate și vigoare deosebită; se îngrășe ușor și are o slănină solidă și potrivită cu cantitatea disponibilă de carne macră.

Are un corp lung și lat în șale cu coastele frumos arcate, un cap frumos cu fruntea lată, cu fața în profil cam adâncită (concavă), botul potrivit de lung. Picioarele îi sunt potrivit de lungi și vânjoase. Sunt bine acoperiți cu păr de culoare roșietică gălbue lung și lins

încât grație lui ei pot să suporte cu ușurință intemperiiile și asprimea ori cărei clime. Trece deci drept una din rasele cele mai răbdurii moderne ale Angliei. Este un bun porc de carne.

Prin încrucișarea rasei de Berkshire cu porci neapolitani și portugezi s'a format *rasa mică neagră de Essex*, sau *rasa ameliorată de Essex a lordului Western*.

§ 25. Porcii de Essex ameliorați de lord Western, sunt de culoare închisă, mici de talie, precoci, au capul mic botul scurt, urechile mici ascuțite și drepte, niște fălci mari umflate, grumajii groși, trupul lung și larg, cu spi-

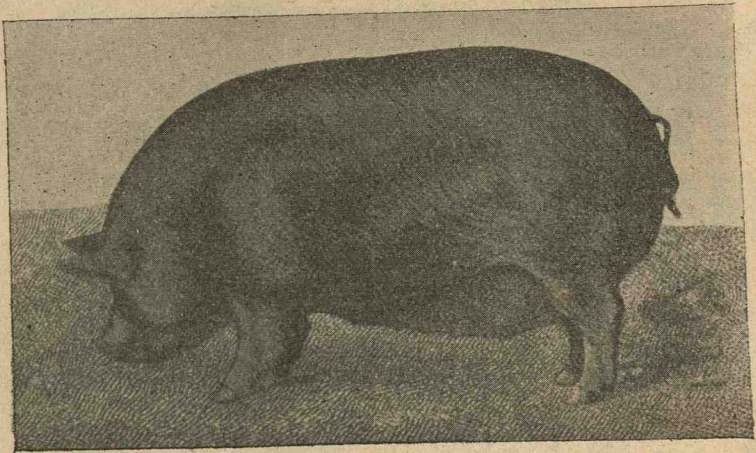

Fig. 20. Rasa Essex engleză.

narea aproape dreaptă, puțin încovoiată de șale, durdulii, șuncile foarte mari și rotunde. Foalele aproape să atingă pământul. căci au niște piciorușe tare mici. Culoarea pielii lor este neagră cu un păr fin și luciu. Sub bărbie au niște cerceluși. Nu prea sunt fertili, dar se desvoltă rapid și se îngrășe enorm; față cu mărimea lor ajung la o greutate destul de bună, de 180—200 klgr. Dau o carne foarte fragedă și gustoasă. Au fost în timpul din urmă. încă perfecționați de către Mr. Fisher Hobbes. Englezii sunt foarte străduitori în privința ameliorării vitelor de tot soiul, și a porcilor în deosebi.

d) AMERICA ȘI RASELE DE PORCI DE ACOLO.

Numai puțin și americanii sunt foarte activi și stăruitori în privința culturai, îngrășării și debitării porcilor; ei au întrecut cu mult pe europeni, prin producțiunea lor vastă și comerciul enorm cu carne, slănină și unsoare de porc, cu care au uimit lumea, și servă tuturor statelor de model. America la descoperirea ei de către Columb n'a avut nici porci domestici și nici sălbatici, proprii ai ei. Porcii domestici au fost importati acolo întâiu din Europa. Se zice că primii porci ar fi fost importati de către Spanioli, de Columb la a doua descălecare a lui, și apoi de către alți concistadores. Rasele de porci ameliorate s'au introdus mult mai târziu, în diferite state, după câștigarea independenței lor. Și anume pela anul 1800 ducele de Bedford trimise în dar lui G. Washington pe un englez Parkinson 3 porci de rasă ameliorată, pe cari acesta îi ținu pentru sine, și sub numele său, *rasa lui Parkinson* se răspândiră foarte repede încât cultivatorul lor nu putu să satisfacă toate cererile. Erau niște animale bine făcute, precoci și se îngrășau foarte lesne.

Dejă pela 1805recurseră și americanii în diferite state ale Uniunii, după exemplul englezilor la importul porcului chinez și altor rase pentru ameliorarea celor rustici indigeni. Dar față de diferitele importatiuni și rase de porci: englezi, neapolitani, portugezi, francezi, germani și chiar ruși și chinezi, americanii nu prea erau mulțumiți, căci aceia toți erau prea puțin potriviți pentru raporturile lor, de sol și climă. Apoi cu lățirea și întinderea agriculturii, și în special cu lățirea culturii porumbului și sporirea enormă a populațiunii, se ivi și pentru dânșii necesitatea de a prăsi și crește porci buni, și mai potriviți cu climatul aspru și caprițios al lor și cu exigențele lor. Și astăzi ne spune Sering că 90% dintre porcii americani se țin și îngrășă exclusiv cu porumb. Statele principale producătoare de porumb cele din basenul nordic al fluviului Misisipi ca: Illinois, Ohio, Missouri, Indiana, Nebraska, Kansas și Michigan sunt totodată și cele mai bogate în porci.

Cultura porumbului este de fapt acea ce a făcut Uniunea statul cel mai bogat în porci pe întreg globul pământului, și pe americani poporul, care să consume mai multă carne de porc. Putem calculă că circa 90 la sută din toți porcii americani se îngrășă cu porumb, și putem luă ca 5—6, după alții până la 10 libre carne de porc se poate produce dintr'un bushel de porumb după anotimp și sezon, apoi după adăpostul ce li se dă și după forma sub care li se distribue hrana (Sering).

La Klm² și în raport cu populațiunea se vin porci în statele de vest 29,6 (suflete 30,4): Indiana 34,6 (suflete 21,3), Illinois 34, 5 (s. 21,3), Iowa 42,0 (s. 11,3), Missouri 24,7 (s. 12,2); în cele din

mijloc Pensilvania porci 10,1 (s. 39,8), New Jersey 11,4 (s. 58,7), Delaware 9,4 (s. 28,9), Maryland 12,1 (s. 36,7); în statele sudice: South Carolina 7,9 (s. 12,8), Georgia 9,9 (s. 10,1), Alabama 9,4 (s. 7,5) Mississippi 9,9 (s. 9,5); mai au încă mulți porci statele Wisconsin 7,9 (s. 9,4); în nord Kentucky 8,1 (s. 15,9) Tennessee 8,0 (s. 14,3) West Virginia 7,9 (s. 9,7) Virginia 9,1 (s. 14,6); apoi Kansas 8,9 (s. 4,7). Nebraska 8,1 (s. 2,3) aceste în regiunea suhaturilor nelimitate de pășune; Statele Unite în total au la Klm.² 6,7 porci și (s. 6,6).

În raport cu numărul vitelor cornute, la o sută de vite cornute se vin porci în Maryland 28; în statele de vest: Ohio 169, Indiana 224, Illinois 214, Iowa 231, Missouri 219, Kansas 125, Nebraska 145; în statele de nord: Kentucky 263, Tennessee 275 West-Virginia 111, Virginia 139, North Carolina 221; în cele de sud: South Carolina 172, Georgia 162. Alabama 167, Mississippi 161, Louisiana 134, Arkansas 221; în cele de vest: Michigan 108 Wisconsin 101, California 106; Statele Unite în total 125“
Sering.

Ținerea și îngrășatul porcilor se face cu porumb, lăpturi și prea puțin la ghindă ori în baltă cu pești. În unele locuri i țin și prin scoaterea lor la pășune la iarbă naturală ori artificială, pe trifoiu semănat în amestecuri cu ierburi. Centrele de tăiere și desfacerea porcilor sunt actualmente la Chicago. Cultura porcilor este în mâna proprietății mijlocii, sau a sindicatelor și asociațiilor, iar vânzarea și desfacerea lor se face totdeauna în mare.

După rase se cultivă parte rase engleze, parte rase proprii americane, dintre care unele suut introduse și în Europa, și au deci importanță și pentru noi. Proprii americane sunt rasa de Polland China, Chester-white, Duroc, Jerseys, Chesieres.

Fată cu puțină adaptare cu trebuințele, solul și climatul aspru al porcilor importați mai totdeauna plăpânzi și delicați, Americanii își crează alte rase proprii ale lor. Prin anii 1830—40 se ivi o nouă rasă de porci proprie americană, rasa de Polland China.

§ 26. Originea ei nu este bine cunoscută. Unii susțin, că ea ar fi prăsită din rasele Berkshire, Irish Grazier și porcul local din Warren County, și aceasta s'a luat de bază din partea reuniunii Național Convention of Swine breeders din Indianapolis la 1872. Alții din contră afirmă, că porcul Polland China s'a format, ce e drept, din rasa Berkshire, însă și din sânge de porc chinez și polonez. Un oarecare Mr. Charles Brown făcù declarația. că în anul 1830 el a cumpărat în Buttler County 3 porci polonezi și un vier tot polonez, a căror progeneritură el a vândut-o prin împrejurime, și aceea a dat naștere la porcul *Polland-China*, după ce polander pe englezește însemnează polonez. Și iarăși alții susțin că un Major Asher-Asher, polonez de naștere, fermier în

Buttler County prin anii 1830 au vândut un vier, unui cultivator din valea Mimi prăsit de el, pe care l-a numit Polander: prăsit de un polon. Dela 1845 însă ei nu au fost încrucișați cu alt sânge, și este deci o rasă de sine stătătoare și bine consolidată. Originea lor este deci controversată. Din America porcii Poland China au fost introduși în Anglia, Germania, Ungaria și chiar și în România.

Rasa Poland-China este de culoare neagră (fig. 21), cu pete mici albe; în timpul din urmă se consideră de *genuini* numai aceia, cari au 6 pete albe: pe picioare 4, pe bot 1, și pe coadă 1, pe când restul trupului are

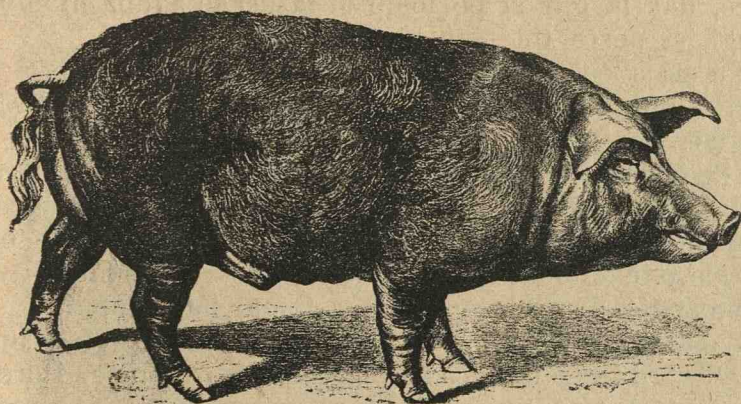

Fig. 21. Rasa Poland China, vier.

să fie de culoare neagră închisă. Trupul lor este lung și larg în șele, cu spinarea dreaptă, coastele bine arcate și un piept adânc și larg. Capul nu este prea mare și față de corpul cel robust mai curând mic, și are o frunte lată și botul ceva ridicat, scurt și cârn. Fălcile cele mari și umflate fac ca botul să apară și mai ascuțit decât este în realitate. Fața este dreaptă în profil, sau prea puțin concavă. Osul lacrimal la el are o formă deosebită: prezintă o formă intermediară între porcul european de nord și între cel din extremul orient, fiindcă la cel dintâiu este în linie orizontală mai lung decât înalt, la cei din urmă viceversa: mai înalt decât lung. Urechile sunt mari și pleoștite.

Grumajii sunt scurți și groși și trec pe neobservate în trupul cel prea bine legat. Partea dinainte a corpului este foarte dezvoltată și puternică, prin care se deosebește îndată de porcul englez de rasa Yorkshire mare. Partea dinapoi, șuncile, încă sunt bine dezvoltate, mai mai decât la veri ce altă rasă, și învelite cu carne până jos la coate, cum nu o posed nici una din rasele engleze, din cele mai bune de carne. De aceea el este cel mai bun porc de șunci. Incolo picioarele lui sunt scurte, vânjoase, ca să poată suporta corpul cel voluminos. Părul lor este lung și gros, fără însă a forma o coamă proprie pe spinare, dar la gât și pe foale și laturi se adună în șuvițe lungi, și peste tot este bine acoperit cu păr.

Nu prea este fertil nici el, dar încolo este destul de rustic, poate să umble la pășune, se dezvoltă iute și se îngrașă bine. Chiar și la lipsa de hrană și îngrijire el nu degenerază ușor. Utilizează nutrimentele mult mai bine decât mulți alții. La același nutriment ei se îngrașă mai iute și mai bine decât alții. Greutatea lor de măcelărie este de 200—300 klg și dau o carne și șunci așa de gustoase și fragede, ca dela cei mai buni porci.

Pentru reproducție și încrucișare cu alte rase în scopul ameliorării aceloră încă se potrivesc foarte bine. Purceii lor mici și neînsemnați la început, sunt însă foarte mobili și îndemnatoci. La vârsta de 8—10 săptămâni sunt deja așa de măricei și durdulii, de pot lua concurența cu cei de ori care altă rasă. La încrucișare cu alte rase în special cu mangolița, ei au dovedit o mare aptitudine de a transmite calitățile lor, grație consolidării bune a rasei lor proprii. Ei vor să rămână mai mult timp în aer liber, unde alte rase au căutat deja de mult culcușul lor. Aclimatările însă în rasă pură, unele au reușit altele nu prea. În Ungaria se află în rasă pură cultivați pe domeniul contelui N. Esterhazy în Totiș.

§ 27. O a doua rasă proprie americană, este cea albă de Chester, *Chester-white-rasse*, formată din sânge englez diferit. Mai întâiu fură introduși pe la 1818 porci albi din Anglia, cari fiind de o frumusețe rară își găsiră în curând amatori, și contribuiri mult la ameliorarea por-

eilor locali, și din încrucișări multiple cu porcii rustici de țară, se formă rassa nouă albă *Chesterwhite*; mai târziu se încrucișară cu porcii de rassa Berkshire a căror sânge și pete negre și vinete se elimină ulterior cu totul prin selecțiune. Actualmente porcii de rassa albă de Chester sunt tare răspândiți în regiunea din jurul celor 5 mari lacuri în Statele-Unite, și în câtvă și în basenul din jurul fluviului Mississippi, ca Pennsylvania, New-York, Ohio-nordic, Michigan, Wisconsin, Kentucky, etc.

După National Svine Breeder Convention din 1872 caracterele ei sunt: Capul scurt și larg între ochi, ure-

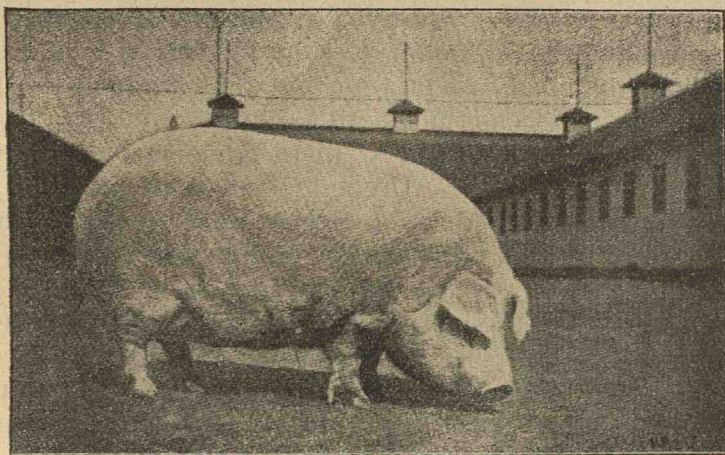

Fig. 22. Scroafă de Chester White rasse.

chile subțiri și blegi. Fălcile mari umflate, grumazul scurt și bine încheiat cu umerii. Trupul se distinge printr'o spinare lungă și lată, pieptul larg și adânc, coastele frumos arcate. Șuncile sunt groase și mari, picioarele de și mici, dar destul de vânjoase ca să poată suporta greutatea cea mare a corpului. Părul este peste tot alb, luciu și fin; perii aspri și groși lipsesc cu totul. Coadă este însă mică. Se disting și prin o mare fertilitate; porcelele tinere față câte 8—11 porcei, iar scroafele mari față 10—16 porcei și îi lăptează bine și porceii lor se desvoltă

rapid. Purceii din iarnă se dau dejă toamna în tăere, iar dacă se țin mai mult, atunci ajung la o greutate de 270—360 klgr.

§ 28. RASA DUROC YERSEY. (DUROC YERSEY RASSE).

S'a format prin contopirea celor două rase asemănătoare între ele: Duroc și Yersey; una, Duroc formată în statul New-York, cea altă formată în statul New-Yersey ca Yersey Red, și apoi prin încrucișare contopite formând o singură rasă sub ambele numiri.

Porcul de Duroc Yersey este un porc mic de talie, dar lung și larg în șele. Spinarea lui să fie lungă însă nu prea înșelată, dar lată între spete și șolduri. Are capul mic, lat între ochi, cu fața puțin adâncită (concavă) în profil, botul însă cam lung, mult mai lung decât la porcii englezi, și cărn. Are încă și niște fălci mari umflute, și grumazul scurt și gros. Urechile cam mari pleoștite, ce acoper puțin ochii. Ciolanele lor să nu fie nici prea mari și groase, dar nici prea subțiri și fine, căci ambele se consideră ca defectuoase. Șuncile însă să fie mari și bine dezvoltate. Părul lor să fie des și mărunț; pe spete și spinare se pot ivi însă și peri aspri și groși. Părul lor în total este mărunț și lins; la unii însă puțin ondulat. O coadă grea stufoasă trece de caracteristică la dânșii.

Culoarea părului este roșu de toate nuanțele dela roz și gălbui până la roșu închis și roșu vișiniu. Pete negre încă se pot ivi pe pânțec și pe picioare. Ei sunt însă cei mai plăpânzi și mai delicați între toți porcii americani. Sunt fecunzi și precoci. La etatea de 9 luni au dejă o greutate de 115—135 klgr.; cei adulți una de 200—225 klgr. (fig. 23).

§ 29. *Rasa de Cheshire* formată tot în statul New-York în districtul Jefferson County, ca un descendent din rasa Yorkshire. S'a lățit în diferite state ale Uniunii americane de nord. Culoarea lor este albă curată cu pielea roșietică și subțire. (fig. 24). Au părul mic și moale, urechile drepte. Se caută la șunci ca să fie mari și bine

dezvoltate și la lărgimea între șolduri. Fălcele lor încă sunt mari și umflate. Coada este mai groasă și mai stu-

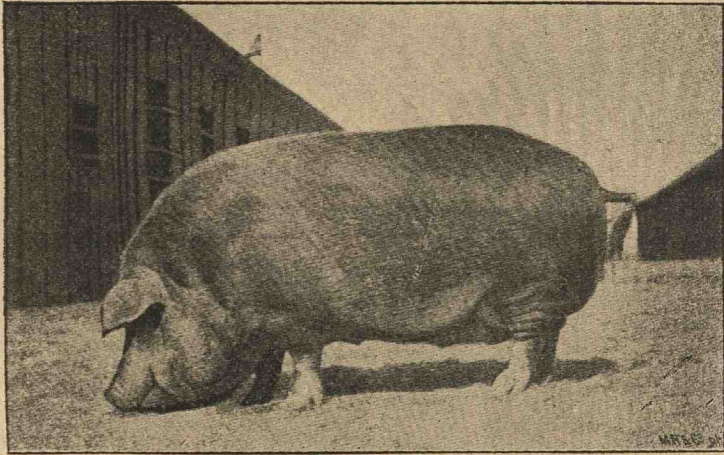

Fig. 23. Scroafă de Duroc Yersey.

foasă decât la alte rase. În fine se caută și la carne, ca ea să fie marmorată, împănată cu grăsime, și greu-

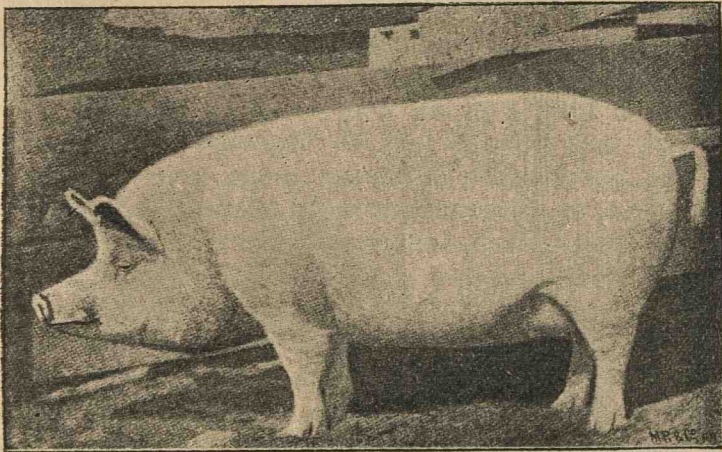

Fig. 24. Scroafă de rasă Cheshire.

tatea lor de tăiere să fie mare, prin care ei încă se disting de alți porci.

PARTEA II-a.

PRĂSIREA PORCILOR

§ 30. ALEGEREA RASEI ȘI CREȘTEREA LOR.

Deși porcul este animal omnivor, care se hrănește și se poate ține cu ceea ce capătă și găsește, și e *prolific*, care se înmulțește rapid, totuși alegerea lui după rasă, tip și familie nu este indiferentă, ca să poată fi trecută cu vederea. Este adevărat că el aparține animalelor mărunte ale curții și casei, ce se pot ține cu relativ puțină cheltuială, totuși el vine în considerare cu deosebire ca *utilisator* al nutrimentelor, pe cari le consumă, și i le dăm. *Cum îl hrănești, așa se și face.* La țară, dar și la orașe, nu este casă și menagiu ori cât de mic sau de mare, care să nu poată ține și crește ori îngrășă un porc, care se ține și hrănește mai mult numai cu ceea ce cade dela bucatărie, din curte și grădină; iar în altele mai mari se pot ține și nutri și 3—4 și mai mulți; la o gospodărie mai mare, la proprietatea medie și mare se pot ține cânduri întregi de porci, numai cu coadele, zona și gozurile dela hambare, magazii și armane, tot produse de calitate inferioară, cari fără de porci s'ar perde cu totul ori ar rămâne nefolosite. Totuși când sunt prea puțini porci și insuficienți ca să scoată hrana și simbria unui om, ținerea lor este nerentabilă, și cu atât mai rentabilă, cu cât sunt mai mulți, căci ei sunt și mai ușori de păzit și de hrănit. În mic numai ca ocupațiune accesorie poate

să fie ținerea lor rentabilă pentru femeie și copii minori.

La alegerea lor, deși exteriorul lor se pare a fi fără importanță, după ce ei nu au nici să tragă la jug și ham și nici să ne dea lapte, totuși nu este așa. La alegerea lor ne orientăm în prima linie după hrana și modul de ținere ce putem să le dăm, și de aceste depinde totul. Pentru ca să umble în câmp, la pășune și în pădure se caută nu atât la precocitate, și la greutatea de tăiere mare, ci ca ei să fie buni de picioare, ca să poată alerga după hrană și să poată rămă pământul; apoi ei să fie bine acoperiți cu păr des și mare, să poată suportă cu ușurință asprimele timpului, gerul și căldura. Celor cari, sunt meniți a se hrăni singuri în pădure și la baltă, se mai cere ca ei să fie iuți și sprinteni ca să poată alerga mult, și eventual să se poată apăra singuri de fiarele sălbatice.

Cu totul de alte rase, vor fi cei pe cari îi ținem toată vara acasă la umbră și adăpost. în grajduri calde și având și baie în apropiere, unde să se poată scaldă și tofăni, când le este prea cald. Dela aceștia nu vom cere picioare robuste, ci desvoltare repede, și precocitate.

Cei de rasele engleze abiă se pot țineă altfel decât ți nându-i vara și iarna în grajduri calde și svântate, fiind aproape golași, cu pielea subțire, și atât de grași de abiă pot stă și a se ridică în picioare. Pentru cei cari numai ziua, când este timpul cald și frumos se scot afară ca din trecere de vreme, iar încolo se țin în sălașe și grajduri calde și închise, pot să fie și rase mai plăpânde. Modul de așezare și instalare al gospădăriei ne impune mai totdeauna și rasele de porci și vite, ce putem cultivă și condițiunile în cari le putem țineă.

Apoi mai vine în considerare și deosebirea între porci de grăsime și de carne. Până ce noi românii aveam târgul dela Steinbruch deschis, și un export spre țările occidentale asigurat în permanență, atunci ținerea și îngrășarea porcilor de grăsime eră foarte rentabilă pentru cultivatorii noștri, ceea ce astăzi numai există. Cultura porcilor de grăsime până la deschiderea unor noi debușuri constante în străinătate, va fi posibilă și rentabilă numai în

jurul orașelor mari și a porturilor, sau a centrelor industriale, unde porcii îngrășați deplin se pot da odată în tăiere și consumațiune, ca carne proaspătă și unde se caută multă untură. Incolo la țară, va fi mai avantajoasă ținerea și îngrășarea porcilor de carne și de slănină, ale căror produse (carnea, costițele și slămina) se pot mai ușor conserva prin sărat și afumat timp îndelungat, și se pot eventual desface și pe la locuitorii săteni. Balta și pădurea cu abundența lor de hrană de tot felul pentru porci, numai porcii de munte și băltăreții le pot folosi cum se cade, iar cei de rasele străine ori curciți cu ele sunt cu totul nepotriviți și este riscant de a-i supune numai la un astfel de traiu.

Porcii aceia grași și precoci de pură grăsime, cum îi iubesc englezii, la noi abia s'ar putea desface, și cu toată facultatea lor extraordinară de îngrășare, n'ar găsi mușterii și cumpărători pentru ei. Pentru noi, dacă porcii de rasă mangoliță, nu mai satisfac, pe alocurea pe lângă rasa de Berkshire engleză poate ar fi nemerit de a introduce una sau alta din rasele americane, cari sunt porci de carne și de slănină tot deodată. Pentru cele mai multe raporturi economice actuale ale noastre, rasa mangoliță satisface însă în deajuns, căci ea poate să umble afără la câmp și să-și caute hrana singură și este porc de carne și de grăsime de odată, și la îngrășare ia concurența cu rasele cele mai bune ale Europei și Americii. Este însă ceva cam tardivă în dezvoltarea ei, care departe de a-i strică, din contra îi folosește, căci o face mai răbdurie și tenace. La baltă fac treabă încă și cei locali de țară, dedați cu astfel de traiu, deși cunoscătorii lor afirmă, că ei ar fi de generat mult în cele 2—3 decenii din urmă. Cu reducerea și devastarea pădurilor și codrilor de ștejar și fag, însă sigur că porcii de munte au degenerat mult.

Porcul fiind animal prolific, care fată nu numai mai mulți porci de odată 5, 6, 8, 10 și mai bine, dar fată și de două ori pe an, sau de 5 ori în 2 ani, el se înmulțește foarte repede și se poate ameliora în scurtă vreme, prin o bună selecțiune și o ținere nimerită. Pu-

tem să-i ameliorăm prin selecțiune și prin încrucișare, introducând sânge strein viguros, ori prin introducere și aclimatizare de rase streine mai bune. Despre metodele și mijloacele zootehnice de reproducțiune și ameliorarea porcilor vezi vol. III. *Zootechnia* Cap. IV pag. 116 și următoarele. La selecțiune și incest nu trebuie pierdut din vedere, că porcul este animalul nostru cel mai simțitor și mai gingaș în ceiace privește afinitatea și concentrarea sângelui. La un prea mare grad de înrudire și concentrare a sângelui, prin consanguinitate și incest, se ivește prea curând sterilitatea la femele, lipsa de lapte a lor; deși ele abia se pot mișca de grase ce sunt, purceii lor mor de foame ori sunt tare debili; *anemia și apatia* în dezvoltarea simțului și instinctului secșual la masculi și femele, *polidactilism, rahitism* și o mulțime de *monstruosități* la progenitură sunt consecințele fatale. Toate aceste simptome și manifestațiuni ale rafinării și degenerării lor, trebuiesc din vreme combătute ori prevenite la timp, prin împrăștierea sângelui, și introducerea de sânge nou viguros.

Cu o singură selecțiune, împerechere și încrucișare nimerită a lor, nu este de ajuns, ci trebuiesc continuate mai multe. Tocmai fiindcă porcii sunt animale prolifică avem totdeauna posibilitatea de unde să alegem și ținem pentru prăsilă pe cel mai bun și să-l împerechem cu altul și mai bun; iar pentru fixarea unor anumite calități prin selecțiune și alegere, să le potențăm și consolidăm în mai multe generațiuni dearândul, fără de amestec de sânge strein dacă nu este necesar.

Imperecherea și încrucișarea nimerită a lor nu este de ajuns pentru a ne da rezultate statornice; ea trebuie să fie secundată și de o selecțiune și ținare potrivită a lor și a progeniturii lor, amăsurat scopului ce-l urmărim. Este o greșeală dacă crede cineva, că numai prin o singură încrucișare a porcilor săi cu vierii de rase streine, îi va ameliora pe ai săi, neschimbându-le întru nimic regimul de ținare și de hrană, defectuos.

§ 31. ALEGEREA VIERULUI ȘI A SCROAFELOR DE PRĂSILĂ.

După alegerea rasei și destinarea lor, vine în considerare alegerea și împerecherea animalelor de reproducție.

Vierul merită în prima linie considerațiunea noastră deosebită, după ce un vier are să servească la un sat întreg, ori să fecundeze un număr mai mare de scroafe 20—30—40—60, peste care număr arare ori vom trece, pentru a nu-l uză prea de timpuriu. Vierul are să prezinte înainte de toate *virilitatea și energia*, și să poasă toate acele calități și însușiri frumoase, ce vom să introducem în porcii noștri, și să fie lipsit de defectele și cusururile ce vom să combatem și suprimăm, în noile generațiuni. El să fie sub toate punctele de vedere bine făcut, robust și viguros, căci unul prea molatic, ori care se aseamănă mult cu scroafele, nu este bun de loc pentru reproducție, și dă o progenitură mai debilă și moleșită. Dar el să nu fie nici sălbatic și răutăcios, căci și acele calități și defecte, prea ușor sunt ereditare și transmisibile.

După aspect și formă, unii porci sunt mai lungi, alții mai scurți în trup, unii înalți, alții scurți în picioare. Lungimea lor provine din un număr mai mare de vertebre în coloana vertebrală. Notăm aci că mistrețul sau porcul sălbatic, are 2 vertebre lombare mai puține decât porcii domestici cei lungi, cari au mai multe vertebre lombare 6 în loc de 5 și mai multe coaste false, de unde provine lungimea corpului lor. Dar și numărul vertebrelor porcilor domestici variază mult. Apoi pe lângă lungime, căutăm ca corpul peste tot să fie bine făcut și bine fundat. Intâi capul să nu fie prea mare butucănos și greoiu, și nici prea lung și tuguat în bot, căci un cap prea mare la vier, dă o progenitură neegală, care nu poate ușor să easă la fătare, și prea des periclitează vieța scroafei ori a purceilor fătați; căci scroafa în chi-

nurile fătărei se aruncă pe ei, și îi turtește ușor. Porcul cu capul butucănos nici nu se îngrașă bine.

Capul vierului să fie relativ scurt, și nu prea gros, fruntea înaltă, falca de jos largă, necesară pentru dezvoltarea normală a laringelui și tubului digestiv. Un cap proporțional se leagă bine cu grumazii, și cu trupul și dă un ce armonios. Apoi spinarea să fie lungă și dreaptă, și pe cât este posibil să fie largă în șele, și partea dinapoi să fie bine dezvoltată. Sapa la porc este de regulă teșită, iar la unii partea dinapoi e îngustă.

Aceasta o consideră unii de defectuoasă, și cu drept cuvânt, după ce pulpele vin în considerare la producerea de șunci, iar un porc strimt în partea dinapoi a corpului, este strimt în șele, dă puțină carne și nici organele genitale nu pot fi îndestul de bine dezvoltate. Vierii înguști în basen, de obicei nu sunt destul de energici la copulațiune ci molatici, nu săvârșesc actul copulațiunii cum se cade, nu fecundază în de ajuns, și progenitura după ei ese molatică și slăbănoagă. De aceea este necesar să căutăm ca vierul să fie bine dezvoltat în partea dinapoi a corpului, organele genitale ale lui, în special testiculele (boășele), să fie normal dezvoltate, apoi să nu fie nici prea înalt în picioare și nici prea scurt, ci picioarele lui să fie drepte, largi și musculoase.

Picioarele drepte și la distanță potrivită, oferă spațiu îndeajuns toracelui pentru dezvoltarea și funcționarea normală a plămânilor și a aparatului digestiv; porcul atunci respiră bine și se hrănește și îngrașe ușor. El cu toată vigoarea necesară caracterului său, să nu fie prea ciolănos, dar nici cu oasele prea subțiri și delicate, căci progenitura după cel dintâi nu se îngrașe în deajuns, iar după cel din urmă este prea plăpândă și delicată, predispusă spre rafinare și suferă grozav de intemperii. Pielea lui încă să nu fie prea groasă, ca să dea un șoricu prea gros, și nici prea subțire și delicată, ci potrivită și bine îmbrăcată cu păr, căci cei cu pielea subțire și golași suferă mult de ger și intemperii. Părul lor să nu fie prea lung ci scurt și luciu, și urechile încă să fie acoperite cu păr. Vierii cei golași și pleșuvi, dau o pro-

genitură și mai golașe, care numai la grajd poate fi ținută.

Vierii produși de noi sunt cei mai buni și suntem totdeauna siguri de ei. Pe aceștia îi alegem dela scroafe, cari fată mulți purcei și sunt bune de lapte, și dintre cei cari au zotorul (sfârcul) la mijloc, căci aceea capătă mai mult lapte și se dezvoltă mai bine; pe ei să nu-i înțarcăm până ce nu mănâncă bine, ca la înțarcare să nu sufere nici ei nici muma lor. Purceii destinați pentru reproducțiune, trebuiesc de timpuriu despărțiți după securi, ca să nu se învețe să sară și încalece unul pe altul, ceea ce le diformează corpul lor, încă plâpând. Totuși nici odată nu se poate prezice, care va fi dezvoltarea lor ulterioară. Înainte de 4 luni împliniți nici să nu vindem, dar nici să nu cumpărăm purcei de reproducțiune, pentru a nu fi mistificați nici noi, și a nu mistifica nici noi pe alții și a-i amăgi în așteptările lor. La vierii de cumpărat să căutăm ca ei să fie din o rasă pură, bine consolidată în sine, și fără amestec de sânge străin, și să cerem un certificat de originea lor, ori date după registrul genealogic. Să nu fie curcături de întâiul și al doilea grad, căci aceia nu transmit bine.

Alegerea scroafelor. Scroafa de reproducție încă trebuie cu îngrijire aleasă căci ea are să dezvolte progenitura numeroasă și să o hrănească și îngrijească bine. „O scroafă bună de prăsilă plătește cât o vacă cu lapte“, și prea des țăranul își cumpără vacă, pe scroafa cu purceii. În acest scop scroafa trebuie și ea căutată la forme și în special la uger și țâțe, ca ele să fie normale și bine dezvoltate. De ordinar scroafele lungi în trup, au mai multe țâțe și sunt și mai prolifiche, decât cele ordinare; ele au de obicei câte 12 sfircuri (6 de fie care parte) uneori însă și 14—16, pe când altele au numai 9. De numărul țitelor depinde numărul de purcei, ce scroafa poate să lăpteze și crească. Apoi ea să fie largă în șele și basen, care este indispensabil pentru dezvoltarea normală a purceilor și fătarea lor ușoară. Să derive și ele din mume, care au fost prolifiche și bune de lapte, și au crescut și îngrijit bine de purceii lor, căci

și aceasta face mult. Să fie blânde și să lase a le umblă și la purceii lor, să nu fie sălbatece și furioase.

Acele cari au obiceiul, contrar firei, *de a-și mânca ori de a strivi purceii*, trebuiesc excluse cu desăvârșire dela reproducțiune, căci și acel defect se transmite. Să nu se admită la reproducțiune nici scroafele, cari sunt prea grase, sau dejă îngrășate, căci acelea concep anevoe, fac puțini purcei, și nici pe aceia nu-i pot dezvoltă și nutri în deajuns ci le per de foame, ori rămân mici și se pipernicesc. Ugerul lor mare este căptușit cu grăsimi, dar lapte nu are.

Dacă scroafele ni le creștem noi înșine, atunci este bine ca să le alegem și destinăm dejă ca purcele ce sug la muma lor, pe acelea, cari sunt mai bine dezvoltate, au forme mai regulate, și din cele cari sug la zotorele (țitele) dela mijloc, căci de ordinar acelea au lapte mai mult și se dezvoltă mai bine, și apoi să le creștem potrivit scopului ce urmărim.

Etatea la care se pot întrebuiță vierii și scroafe la reproducțiune depinde după rasă și precocitate. La rasele precoce instinctul secșual se deșteaptă dejă mai des timpuriu decât la cele tardive și primitive. La cele dintâiu vierii se pot întrebuiță după 9—10 luni împlinite, la cele tardive numai după un an împlinit. Vierul să se întrebuițeze numai până la 4 ani. El este mai viguros și mai fecund între 2—3 ani. Înainte de un an împlinit, de a-l întrebuiță intensiv este în detrimentul întrebuițării și dezvoltării sale ulterioare și a progenitureri sale, iar după 4 ani trecuți el este dejă prea greoiu și nu mai încalecă ușor și devine nărăvaș, răutăcios. La 4 ani el încă tot se îngrășe binișor și mai are o carne și slănină nu prea tare, de se poate încă folosi.

Purcelele cele tinere deși concep și ele binișor, totuși nici odată ele nu fată un număr așa mare de purcei și nu pot să-i lăpteze așa bine, ca scroafele cele adulte. Scroafele sunt mai fecunde când fată a doua și a treia oară, își cresc purceii lor atunci mai bine, iar de la 4 ani în sus, fecunditatea lor scade, își perd și laptele, progenitura ese tot mai slăbită. La 4 ani, după ce au fătat

de 3—4 ori, scroafele se îngrăşe mai bine şi mai uşor, decât dacă ar fi istovite şi sleite cu totul de porcei. Cu al 4-lea an este deci bine să le punem, vieri şi scroafe, la îngrăşare.

§ 32. CĂLDURA.

Căldura la scroafe se manifestă în afară, prin o vădită nelinişte, agitaţie; scroafa nu mai mănâncă ca mai nainte, grohoteşte şi vueseşte des, sare şi încalecă pe alţi porci, se muşcă cu ei, şi părăseşte cârdul şi grajdul obicinuit, sare, aleargă şi umblă pustie, *umblă după vier*. Vulvele îi sunt aprinse. roşii şi umflate. Numai la unele din rasele englezeşti mai molatece, cari sunt ținute totdeauna la grajd, şi cari sunt prea grase, se manifestă căldura mai puţin, încât să treacă neobservată de paznic şi păstor. Căldura se iveşte dintr'odată şi intensiv, după 12—16 ore ajunge la apogeu, şi apoi iarăşi scade. La porcelele tinere niciodată nu se manifestă aşa de violent, ca la scroafele adulte. Dacă a trecut odată căldura, după 2—3 săptămâni revine iarăşi cu furie şi atunci ele trebuiesc satisfăcute.

Scroafele ce sunt dejă fătate, la unele se ivesc căldura de timpuriu de tot, după 4—5 săptămâni; la altele la cele mai multe, numai după 7—8 săptămâni; îndată după înţărirea porceilor. Şi iarăşi altele la înţărirea porceilor sunt aşa de slabe şi istovite de porcei, încât trebuie să treacă mai mult timp, ca să se intrămeze ele singure mai întâiu, ca să poată veni în căldură.

Scroafele fată de obicei de 2 ori pe an şi mai mult de 5 ori în 2 ani. Depinde de rasă şi de modul lor de ținere. Bine este ca să le lăsăm să fete de 2 ori pe an, odată iarna încă în grajd, îndată după Bobotează pe la finele lui Ianuarie şi în Fevruarie, şi apoi în Septemvrie şi Octomvrie la începutul toamnei. Porceii fătaţi iarna în grajd ies totdeauna mai buni, căci cu topirea zăpezii scroafa ese la păşune şi iarbă verde, unde-i sporeşte laptele considerabil, porceii umblă toată vara la păşune şi iarbă verde, ies totdeauna mai viguroşi şi toamna pu-

tem da o bună parte din ei ca *grăsuni* și *burlinci* în tăere. Pentru reproducțiune se aleg și țin de rudă de obicei din purceii din iarnă, cari se fac totdeauna mai viguroși. Apoi după înțarcarea celor dintâiu, dacă scroafa este bine ținută și în putere, poate fi dată îndată ori în curând la vier, ca să fete a doua oară prin Septemvrie sau cel mult la începutul lui Octomvrie. Inșă purceii de al doilea rând ce ar intră mici în iarnă, arare ori sunt de vre-un folos, căci ei mănâncă iarna mai mult decât sunt vrednici, și tot sunt slabi și ticăloși; mulți pier iarna de ger și umezeală. Este deci mai nemerit, a-i vinde și desface ca purcei mici de lapte, și a nu istovi nici pe muma lor. Dacă scroafele și purceii umblă afară în câmp și la pădure, atunci este mai nemerit de a le lăsa să fete numai odată pe an, ori cel mult de 3 ori în decurs de 2 ani, căci atunci și scroafelor și purceilor lor le umblă mai bine, ies mai viguroși.

Scroafa poartă sarcina cam 14 săptămâni 100—124 zile. Pentru copulațiune, scroafa ce se află în căldură se lasă cu vierul singuri în un salaș, ocol ori în curte liniștită, feriți de alți porci și de oameni, și se găstesc acolo. Dacă umblă porcii și scroafele la pășune, din timp în timp este bine ca să se scoată și vierul de prăsilă cu ele afară, la pășune el le caută și găsește pe cele ce sunt în căldură, și le fecundează mai bine chiar decât în grajd. Vierii ce umblă la pășune sunt totdeauna mai blânzi decât cei ținuți închiși, cari sunt mai sălbatici și furioși. Este necesar ca să se însemneze ziua și ora, când a fost sărite scroafele, pentru ca să știm data fătării lor și purceii dela care vier se trag; și aceasta mai cu seamă acei, cari vor să producă vierii și purcele de prăsilă pentru vânzare.

Un vier poate să sară și să fecundeze pe an 30—40 scroafe. Mai multe nu este consult de a-i da pentru a nu-l istovi prea de timpuriu. La sărit unii vierii ageri, sar și fecundează îndată scroafele în de ajuns și apoi le lasă libere. Alții, cei molatici, stau mult timp călare pe ele, fără să le fecundeze, și se țin mult timp după ele, de nu le lasă să mănânce. Aceștia nu le prea fe-

cundează în deajuns, și progenitura lor nu iese bună. Scroafa după ce a fost sărită și fecundată, se liniștește, mănâncă mai mult ca înainte și se îngroașe. În timpul din urmă a sarcinei devine mai greoaie, nu poate alerga așa mult și iute, nici nu se poate ține de ceilalți porci.

§ 33. FĂTAREA.

Scroafele borțoase deși când se țin acasă la grajd și în sălașe în aparență se pot supraveghea și îngriji mai bine, totuși lor le merge mult mai bine, când pot ieși afară la pășune și la câmp, ca să petreacă toată ziua în aerul curat, la apă bună și la iarba verde și succulentă. Râmatul departe de a le strică, le face bine, căci pe lângă larve de insecte și rădăcini, mai iau și substanțe minerale, de cari au trebuință mare pentru dezvoltarea corpului lor și a purceilor din ele. Arare ori la pășune vor lua o hrană care să le fie vătămătoare, ceea ce la ținerea în grajd se întâmplă de multe ori, din lăcomie. De aceea scroafele borțoase, ce es la câmp la pășune, dacă nu sunt opintite și lovite, mai totdeauna poartă sarcina și fată normal, și foarte rar se întâmplă ca să lepede purceii, înainte de vreme, ceea ce de multe ori li se întâmplă celor ținute în grajd. Și acestora însă trebuie să le oferim posibilitatea să râme, cel puțin în curtea ne pavată, din același punct de vedere. Să le ferim și pe unele și pe altele de nutrețuri voluminoase cari umflă, și de răceală, ca și de opintiri, de multă alergare și de bătaie ori loviri.

Când s'a apropiat epoca fătării, este bine să nu le mai scoatem afară la câmp, ci numai în curte ori în apropiere, ele fiind la epoca aceea foarte greoaie. Mai nimerit este să le ținem cu totul acasă prin curte, și să îngrijim să aibă așternut curat și svântat în sălașe. Pe cele ținute în permanență în grajd și cocine, este necesar ca deja cu 2 săptămâni înainte de fătare, să le izolăm de ceilalți porci, și să le băgăm una ori câte două în un sălaș deosebit, și să îngrijim să-și capete acolo mâncarea obicinuită și să aibă paie de așternut pentru

culcuș în deajuns. Dacă grajdul lor este pardosit ori cimentat sau așternut cu piatră, care ține totdeauna rece, este mai nimerit, ca să le punem scânduri pe deasupra căci nimic nu este mai vătămător pentru ele și purcei, decât răceala și umezeala. Să li se dea și mâncarea în sghiab chiar acolo în sălaș, fiindcă ele alergând în grabă, avide după mâncare, prea ușor se lovesc de stâlpii ușii, ori că vatămă purceii din ele, care la hrănirea în sghiabul din sălaș este exclusă. Apoi după ce au fătat, ele nici nu prea es bucuros afară la mâncare, ca să-și lase purceii singuri, și la cel mai mic sgomot aleargă îngrijorate înapoi la ei.

Paie svântate și curate, nu mucigăite și stricate, sunt o necesitate pentru ele, ca să-și poată face un culcuș moale și svântat, și să nu sufere nici purceii lor de umezeală și de frig. De altcum în preziua fătării vedem, cum ele își cară paiele de așternut în gură, iar pe cele aflate în cocină dacă sunt mari și lungi, smulgându-le și rupându-le cu gura le așează singure, își pregătesc pentru purcei un culcuș moale. În paiele lungi, prea ușor se învâluie purcei de nu pot eși, și scroafa îi turtește, punându-se pe ei; deci ar trebui să-i dăm noi numai paie mărunte ori tocate.

Când e să fete, scroafa prezintă următoarele semne prevestitoare: Pântecelul i se sloboade tare, de atârnă jos, ugerul i se mărește, țiglele de asemenea, și se poate mulge din ele un lichid alb și lipicios; deasupra flancurilor se ivesc niște gropițe; vulva se umflă și ies mucosități din ea. Când se apropie ora fătării, scroafa devine neliniștită; se culcă, se scoală, geme, se scoală și motolește ori așează paiele în strat iarăși, apoi se culcă și face opinteli mari, care este începutul durerilor faterii. Mai cu seamă purcelele tinere, îndură mari chinuri și dureri la eșirea primului purcel. După aceea scroafa se scoală, umblă împrejur, și apoi se culcă iarăși, și cei alți purcei ies relativ mult mai ușor, la mici intervale de 5—10 minute unul după altul. Uneori însă trec și ceasuri întregi la mijloc, și dacă chinurile durează mult, scroafa se scoală și umblă prin sălașul ei, istovită de

puteri, se pune pe cealaltă parte să se odihnească, ca să prindă puteri noi, de care are și lipsă, când are să fete purcei mulți.

De fâtat cele mai multe scroafe fată noaptea, pe întineric și când este liniște pretutindeni. La aceasta este necesar să fie liniștită și ea, ferită de ceilalți porci, ca și de umblatul unor persoane necunoscute, străine, și de orice sgomot. Este bine și chiar de lipsă însă, ca paznicul, omul lor care le dă de mâncare sau un om priceput să asiste, ca în caz de trebuință, să i poată da mână de ajutor: purceii fătați dejă, să-i puie într'un coș cu paie curate și învălue cu o pătură, ca să nu se răcească prea tare, iar pe cei morți să i înlătore îndată dela scroafa, și după ce i-a fâtat pe toți, să i aplece la țâțe ca să sugă. Purceii se nasc înveliți în *căițe* sau sălaș, și stau nemișcați, însă peste puțin încep să respire și să se miște, și încearcă să umble; eventual pândarul să le deschidă gura și să-i facă să respire. De altfel și scroafa se scoală în curând, și dă târcoale în jurul lor, și prin un son particular i cheamă la sine și i îndeamnă să sugă.

La urmă iese și casa sau obiala (sălașul), și aceia trebuie numai decât înlăturată, ca să nu o mănânce scroafa, căci prea ușor se învață dela ea să mănânce și purceii, până sunt mici și cruzi. Tot din punctul acesta de vedere, trebuiesc înlăturați purceii cei născuți morți, diformi ori striviți, ca să nu-i mănânce, căci dela aceia se învață de-i mănâncă pe toți. Scroafa care s'a învățat să-și mănânce purceii, *defect contra naturei*, aceia trebuie esclusă îndată dela prăsilă, căci prin ori și ce precauțiuni și mijloace ea nu se poate desvâță de obiceiul contractat.

De altfel scroafa se împrietenește și dedă cu purceii ei și-i îngrijește și apără cu multă afecțiune. Când nu vrea să i lase să sugă la început, mai cu seamă scroafele tinere, cauza este sau că nu i-a venit încă laptele, sau că purceii au niște colți ascuțiți, cari o înțeapă. Acei colți trebuiesc rupți cu niște clește, cel puțin vârfulurile ascuțite ale lor, ca să nu o mai supere. Laptele

i vine după 24 ore în deajuns, încât abia pot să sugă. Purceii și păstrează de ordinar pentru totdeauna zotorul, (țîța), care l-au apucat ântâiu. Zotoarele dela piept au de obicei cel mai mult lapte, pe când cele dinapoi, sunt de multe ori fără lapte, *seci*, sau dau mai puțin. De aceia la aplicarea purceilor ar trebui purceii cei mici puși la zotoarele dinainte cele mai bune, iar cei mai marișori și mai bine dezvoltăți, la cele dinapoi. Dacă scroafa fată mai mulți purcei decât sfârcuri are la uger, cei de prisos ar trebui aplecați la o altă scroafă cu purcei mici, ori tăiați și vânduți, căci nimic nu este mai greșit, decât a ține și crește purcei piperniciți. Pentru ai aplică la o altă scroafă, unii i ung și pe cei proprii și pe cei străini cu rachiu, ca după mirosul lor, scroafa să nu-și poată distinge pe ai ei dintre cei străini, și să-i lase pe toți să sugă deopotrivă. De strivit de ordinar nu-i strivește, căci scroafa nu se culcă sau trânteste dintr'odată jos, ci numai treptat: întâiu îngenunche și apoi se culcă, și la cel mai mic guițat al purcelului, ea se scoală îndată în grabă. Numai când purcelul s'a încurcat și e învălit prea tare în paietele cele lungi, de nu poate eși afară, este pericol ca să-l strivească.

§ 34. HRANA ȘI ÎNGRIJIREA SCROAFELOR CU PURCEI.

Îndată după ce a fătat, scroafa cu purcei mici trebuie ținută și hrănită cu multă grijă și băgare de seamă, nu numai ca ea să aibă lapte în deajuns pentru toți purceii ei, dar să se evite tot ceea ce ar putea fi vătămător acestora. În zilele dintâiu este greu de a o scoate din cotețul ori sălășul ei de lângă purcei, și trebuie ferită de orice agitațiune, căci ori ce agitațiune și perturbațiune a ei se resimte îndată în lapte, și o resimt purceii. Apoi ei trebuie feriți de murdării, ger, de umezeală și de curenți, cari toate le sunt tare dăunătoare.

Ca hrană, trebuie dat scroafei să bea brahă (lături) caldă cu făină sau țărițe de secară, uruială de orz și ovăz cu porumb, apoi morcovi, sfecele, sau trifoiu verde,

lucernă seradela sau iarbă verde, ori cartofi ferți și sdrobiți, cu făină și tărîțe de secară, tot alimente ușor digeribile și cari favorizează secrețiunea laptelui. Boabele de mazăre, bob, fasole, ferte și neferte, trebuiesc evitate, căci acestea împiedică și alterează laptele; de asemenea nu este bun nici laptele acru, zară, zerul și jintița, căci ele sunt prea bogate în aciți, și au o influență defavorabilă asupra laptelui. Ele i se pot da însă ceva mai târziu, când purceii sunt deja mai marișori.

Schimbarea prea deasă și bruscă a hranei scroafei, este vătămătoare, căci ea se manifestă îndată în schimbarea compozițiunii laptelui, și se resimt purceii. De asemenea trebuiesc evitate tot felul de alimente și substanțe alterate și *stricate* și cele cari umflă. Scroafa trebuie astfel ținută ca băligile ei și ale purceilor în primele zile să fie totdeauna moi, dar nu de natură apoasă, lichide. Orice alterare a laptelui produce colici și diaree la purcei, și-i împiedică din creștere și dezvoltarea lor normală.

Face foarte mult și le prinde bine atât scroafei cât și purceilor pentru restabilirea ei cât și întremarea purceilor, dacă scroafa cu purcei poate fi scoasă pe câteva ore afară la soare, ca să petreacă cât mai mult în aerul curat până timpul este liniștit și cald; dacă însă este rece și ploios, atunci lăsăm numai scroafa câtvă timp afară, iar purceii îi ținem în grajd la căldură. Sghiabul și trocile, unde li se dă mâncarea, trebuiesc curățite și chiar spălate des, ca să nu rămână în ele bucate, care se înălesc, și trec în descompunere, de alterează apoi și hrana cea bună, ce li se dă. Apoi curățenia exemplară în coțet și sălaș, fie prin rînirea deasă și spălare cu leșii tari și apă ferbinte, fie prin așternut des și svântat, căci prin murdărie și necurățenie se propagă cu deosebire tot felul de boale și epidemii.

Purceii cei mici stau în primele zile înghemuți unul lângă altul, încălzindu-se reciproc și de muma lor, și părăsesc sălașul lor numai când vor să sugă ori pentru trebuințe corporale. Nici odată ei sau muma lor nu vor murdări stratul în care stau culcați. Când se observă

orice fel de murdărie în stratul lor, ori că unii sau alții dintre purcei stau de oparte izolați de ceilalți, atunci este semn rău, că lucrurile nu merg bine. Temperatura grajdului ori a cotețului cu purcei mici, să fie încontinuu între 12—15° C ori și mai mult; dacă este mai rece, atunci trebuie să li se dea paie mai multe, ca să se poată înveli bine în ele, și să nu le fie frig. Pentru purceii mici însă sunt mai preferabile grajdurile calde, svântate și luminoase, bine aerisite. Răceala umiditatea, și curenții, sunt cei mai periculoși dușmani ai lor. Dacă s'a ivit diareea ori o altă boală între dâșii, atunci este foarte greu de luptat contra ei; dar este mult mai ușor de a le preveni și evita prin îngrijire și o curățenie exemplară.

După o săptămână, purceii sunt dejă mai mărișori, încât nu mai stau toată ziua grămadă, ci dau târcoale în jurul mumei lor, prin sălaș ori coteț, ies afară cu ea și aleargă, se joacă. Dacă este frig afară și ploaie, atunci neputându-i lăsa afară, este necesar ca sălașul lor să aibă o mică ușiță pe care ei să poată eși afară din sălaș, să se joace și alerge unul după altul, ori dând după alții mai mari, să alerge și să se joace cu aceia. Foarte nemerit este de a le pune acolo în fiecare zi câte 2—3 lopeți de nisip ori pământ curat în grajd ori chiar în sălaș, unde să poată să rîme, prin care se deprind să rîme și să aleagă singuri sărurile minerale, *carbonatul de calce*, de care au trebuință.

Bine este, ca după 2 săptămâni, în țarină să li se arunce câteva boabe de orz, pe care ei le scormonesc și găsindu-le le mănâncă cu poftă, și acelora le prind bine, le favorisează eșirea dinților. Când timpul este cald și frumos, pot să iasă și petreacă cât mai mult ziua afară la soare și în aerul curat, fie cu muma lor la pășune, ori cu alții mai mărișori la jocuri și întreceri. În săptămâna a treia, li se poate da boabe de orz, pe care îl sfărâmă și dumatică, și orzul este pentru ei hrana cea mai bună; și din săptămâna a 4-a trebuiesc deprinși sistematic cu hrană solidă și lichidă, în afară de laptele mumei lor. Pentru aceste, este bine să aibă un vas ori sghiab deo-

sebit al lor, mai bun e de teracotă ori de tuciu smălțuit, în care li se poate da hrana lor proprie, și la care să nu ajungă porcii cei mari, și care să se poată spăla și curăți de câte ori cere trebuința. Sghiabul ori vasul lor trebuie ținut într'o curățenie desăvârșită, căci orice resturi de bucate rămase ori vărsate pe jos, trec în descompunere, se înădresc, și alterează, pe care lingându-le le produc diaree, sau îi face să verse. Aceea ce au vărsat ei odată este curată *otravă* pentru dânșii, căci lingându-o din nou, le produce colici și diaree excesivă, fiind de natură foarte acidă, sub acțiunea sucului gastric. De aceea acolo unde stă vasul sau sghiabul porcelor, ar trebui curățit și spălat ori desinfectat în fiecare zi cu leșii tari, ori cu apă de var.

Cu cât scade ori li se împuținează laptele mumei, cu atât ei trebuie să aibă și consume mai multă hrană solidă. De altfel ei mai ciugulesc și adună singuri dela pășune, rup imitând pe cei mari sau luând din sghiabul celor mari. Iarba și trifoiul verde le prieste, însă de celelalte nutrețuri este bine să-i ferim, fiindcă pe acea vreme, scroafa capătă de obicei nutrimente greu de digerat, cu care organismul lor este puțin deprins, și nu e în stare să le mistue. De aceea lor trebuie să li se dea hrana deosebită, și cât pot ei să mănânce, dar să se evite tot, ceea ce le ar putea deranja stomacul, și le-ar perde pofta de mâncare.

Dacă scroafa umblă în săptămâna a 4-a sau a 5-a după vier, atunci îndată i se alterează și împuținează laptele. De aceea ea trebuie împedicată de a se vierî din nou, căci pe vremea aceea porcii ei nu sunt încă în stare să se hrănească singuri, fără să sugă. Dacă a fost sărită de vier din nou, atunci porcii trebuie înțărcați îndată și vânduți, căci nimic nu este mai dificil și mai ingrat decât a crește porci, ce sunt în degenerare, și din cari arare ori se alege ceva. Dacă a murit însă scroafa înainte de vreme, ei se pot crește și nutri încă și cu biberonul, dar înainte de a fi lăsați să sugă la muma lor sau la altă scroafă 2 săptămâni cel puțin, mai că nu se pot crește. Când vroim să-i creștem cu biberonul, atunci

trebuie să li se dea lapte de vacă dulce și călduț, totdeauna proaspăt și diluat cu apă; mai bun e cel muls proaspăt, și de mai multe ori (5—6 ori) pe zi și câte puțin ca să-l poată mistui. Mai târziu li se poate da în cantitate mai mare, și mai rar de 2—3 ori pe zi, lăsându-li-se timpul necesar ca să-l poată mistui; să nu se lase laptele să stea desvelit ca să se strângă și 'năcrească.

La purceii sugători este necesară cu atât mai mare precauțiune ca să nu își deranjeze și strice stomacurile prin alterarea laptelui ori consumarea de alimente grele de digerat. Aceasta se vede prin aceea, că purceii își schimbă îndată părul cel neted și luciu, cu altul sbârlit și murdar, și capătă diaree. Pentru combaterea ei atunci trebuiesc luate îndată măsuri energice: curățenie extremă: paiele din strat și sălaș schimbate de 2—3 ori pe zi, desinfectat, sghiaburile și trocile spălate de mai multe ori cu leșii tari sau cu apă de var. Purceilor li se dă în laptele căldui câte $\frac{1}{2}$ gr. cretă pisată, ori gălbinaș de ou cu magnezia în cretă pulberizată, ori creta în ruduri, ca să roadă și lingă la ea, și scroafa hrănită cu alimente ușor digestibile. Purceilor cari mănâncă li se mai dă lapte dulce căldui, cu uruială de orz sau ovăz, și peste câteva zile se întremează iarăși. Dacă diareea este de natură malignă, și excrementele lor apoase rău mirositoare, atunci mai nici odată nu se pot tămaduî, și pier cei mai mulți, sau că degenerează și nu se alege nimic de ei.

Dacă purceii nu sunt de ținut, atunci este mai merit ca pe lângă laptele mumei lor să li se dea și alt lapte cât pot ei să mănânce și altă hrană substanțioasă întăritoare, și în săptămâna a 4-a sau a 5-a, când sunt grăsuți, să-i vindem cu bun preț și dăm în tăiere, și scroafa ajunsă odată în căldură a o da iarăși la vier. Ca să o lase cineva să o stoarcă și sugă și mai departe purceii, nu-și ajunge nici odată scopul, căci ea prea slăbește și o storc prea tare purceii, și se amână și fătutul celalt prea îndepărtat, de nu mai poate fătă de 2 ori pe an.

În săptămâna a 5-a li se pot da porceilor și cartofi fierți și zdrobiți, iar în a 6-a săptămână ei sunt deja

atât de dezvoltăți, de pot mânca și digera ori și ce altă hrană. Orzul și lăpturile diferite sunt acum foarte potrivite pentru ei. Cu cât înaintează în vârstă și cresc mai marișori, pe atât au lipsă de mai multă hrană, iar laptele mumei lor nu sporește, ci scade și se împuținează. Însă tot le prinde bine, ca să-i lăsăm să sugă, dacă este posibil, până la etatea de 8 săptămâni. Pe lângă hrănirea intensivă și concentrată, dimineața și seara ori la amiază de 2—3 ori pe zi este bine încă să-i lăsăm să sugă; de altă parte însă trebuiesc deprinși cu tot felul de nutrimente. Când scroafa vine în căldură și umblă după vier, la 8—9 săptămâni, atunci ei trebuiesc înțărcați fără amânare, și toți de o potrivă. Nu este cazul acesta, atunci înțarcarea se poate face treptat, că se iau dela ea și despart întâiu cei mai marișori, iar pe cei mai mititei 2—3 și rămași în urmă, lăsându-i să mai sugă încă o săptămână două.

§ 35. JUGĂNIREA (SCOPIREA) PURCEILOR ȘI ÎNȚĂRCAREA LOR.

Cei mai mulți crescători de porci jugănesc purecii de secs masculin ce nu sunt apți ori demni de reproducție, înainte de înțarcare, și o fac aceasta cu drept cuvânt, căci pe vremea aceea organele sexuale sunt încă puțin dezvoltate, se pot deci scopi și extrage cu multă ușurință, și ei se vindecă mai curând; și odată înțărcați, sunt și pe deplin vindecați și nu tânjesc mai mult. Alții preferă însă a-i scopi ceva mai târziu, la etatea de 3—4 luni, când sunt mai în putere. Fără îndoială, că scopirea timpurie, are drept rezultat o vindecare mai ușoară și fără rizic de pierdere. Mascurul se nutrește și îngrașe mai ușor și mai bine decât vierul, dă o carne mai fragedă și mai gustoasă, viața sexuală fiind la dânsul deja suprimată. Dar data castrării depinde și de timp și de multe alte împrejurări economice.

Castrarea purceilor masculini la vârsta tânără până ce sug încă, se face cu multă ușurință, și o poate face ori

și ce om expert încâtva, și care a mai văzut făcându-se. De obicei sunt necesare două persoane: una ține purcelul de picioarele dinapoi și cu spinarea către cel ce operează, iar acesta face pe testicule dela mijlocul lor (scrot sau boașe) două creștături paralele până jos cu dreapta, și cu mâna stângă apasă testiculele (coaiele) să iasă afară, și apoi cu niște foarfeci nu prea ascuțite apucă funiculul spermaceutic la partea, unde-i mai subțire, îl strânge bine și-l retează. Apoi spălătura cu o soluție de carbol de 2 — 2 $\frac{1}{2}$ la sută, ca să nu se umfle și cangreneze, și operația este gata. Purceii castrați pot să fie ținuți mai mulți la un loc, dar să nu se miște și alerge mult în 24—36 ore, și le trece la toți. Înainte de jugănire însă să nu li se dea 10 ore de mâncare, căci atunci se operează mai ușor. La porcii adulți cu organele genitale și funiculul spermaceutic dezvoltat, jugănirea se face mai cu greu, de oarece funiculul spermaceutic trebuie căutat și legat, și deci porcul trebuie trântit jos și ținut nemișcat de una ori două persoane și a treia îl operează.

Castrarea purcelor tinere la etatea aceia este mult mai dificilă, după ce ovarul la acea epocă este încă puțin dezvoltat, și nu-l găsește ușor ori și care om, și deși operată, scroafa rămâne cu ovarul nescos. Ele s'ar putea opera numai la etatea de 3—4 luni, unde ovarul lor este mai bine dezvoltat, dar și la aceste și la scroafele adulte, ce sunt a se pune la îngrășat, este mult mai grea și recere multă abilitate și experiență. În acest scop recomandăm interesanta lucrare a d-lui P. I. Oceanu, (1) distins profesor al școlii veterinare, unul din puținii noștri veterinari, care și caută de meserie și știință. De altcum ovariotomia la scroafe și purcelele de rasele engleze precoci, cari de felul lor sunt puțin fertile și prea dispuse spre îngrășare, nu este tocmai de lipsă, după ce instinctul secșual la ele este puțin dezvoltat, și îngrășându-se nu mai umblă după vier.

(1) *P. I. Oceanu*. Ovariotomia la iapă, vacă, bivoliță, scroafă și cățea, București 1899.

La scopirea mascurilor trebuie să ținem cont și de mersul timpului, ca timpul să fie cald și liniștit, să fie feriți de vânturi, răceli și umezeală, cari prea curând dau naștere la inflamație și hemoragii. De obicei este mai bine ca purceii să se jugănească la vârsta de 7—8 săptămâni, și după ce s'au vindecat pe deplin, apoi să se întarce. După jugănire să li se dea numai alimente ușoare de digerat; la porcii mari mai mult numai apă de băut în timp de 3—4 zile, apoi pot fi scoși la soare și aer curat și numai după 10—12 zile pot fi scoși în câmp la pășune. Jugănarilor ruși umblă din sat în sat și îi scopesc pe un preț foarte ieftin. Purceii jugăniți după ce s'au vindecat și s'au intrămat bine, se pot întărca.

Intărcarea lor se face sau dintr'odată, se despart bruce toți dela muma lor pentru totdeauna, sau că se iau numai cei mai mărișori și mai bine dezvoltăți, iar 2 — 3 mai mititei și rămași în urmă, se lasă să sugă încă o săptămână două, ca să se întrezeze bine și ei, și apoi se întarce sau că scoafa însăși îi alungă de la sine și nu-i mai lasă să sugă mai mult. În cazul dintâiu, deși mai uzitat este mai grav, căci se pot ivi complicațiuni, ca ugerul și zotoarele scoafei să se umfle și ea trebuiește atunci mulsă de 2—3 ori, până ce laptele îi seacă. Pentru a preveni aceste eventualități, unii recomandă de a frecă ugerul și zotoarele cu spirt de camfor sau cu măselariță *Hyoscyamus niger*. Dacă scoafa umblă după vier și se vierește, atunci îi seacă și se diminuează laptele de sine fără nici o durere pentru ea. Lăsatul a 2—3 purcei mai mici și rămași în urmă să sugă o săptămână două, încă nu este rău pentru ea, și abundența laptelui îi saltă și pe ei, iar laptele din zotoarele neuzate seacă treptat treptat, se diminuează și la celelalte, și în fine seacă fără vre un prejudiciu pentru sănătatea scoafei.

Laptele detras dela muma, trebuiește compensat purceilor și supliniit cu alte alimente întăritoare și concentrate, ca ei să nu slăbească și nici să se resimtă. Și aceasta se întâmplă când li se detrage treptat lăsându-i să sugă tot mai puțin și mai rar, de 2 ori și în fine odată pe zi. Mai mult de 8 săptămâni nu este de lipsă

de a lăsa purceii să sugă. Numai cei de rasele engleze pure, cari au o mare valoare și sunt destinați pentru reproducțiune, se lasă să sugă uneori și câte 10—12 săptămâni, pentru a-i dezvoltă mai bine, altfel însă nu. Ca și la scopire, tot așa și la înțarcare, trebuie ținută la dâșii cea mai mare curățenie, punctualitate și regulă în oferirea hranei. Resturile de hrană trec ușor în fermentațiune și descompunere și se formează din ele acizi organici, cari sunt atât de vătămători purceilor.

§ 36. INGRIJIREA ȘI HRANA PURCEILOR ÎNȚARCAȚI ȘI GODACILOR PÂNĂ LA 9 LUNI.

Adevărata criză în dezvoltarea purceilor, începe de odată cu înțarcarea lor. Până aci au fost frumușei, grăsuți, durdullii și netezi, până ce au gustat încă laptele mumei lor, dacă cumvâ nu s'au ivit complicațiuni și greșeli în alimentațiunea lor și a scroafei.

Acum când li s'a detras laptele de odată brusc, încep să se resimtă și ei, și o vede și stăpânul ori păstorul lor. Până aci au fost deprinși să mănânce boabe de orz, cartofi fierți, trifoiu verde, iarbă. Însă stomacul lor tot nu este destul de forte, ca să suporte și digere ori și ce alimente, și deci trebuie hrăniți și d'aci înainte cu multă băgare de seamă, și deprinși a mânca și digera și nutrimente mai grele de digerat.

Față de laptele mumei ce li s'a detras, trebuie să li se deă altă hrană equivalentă, ușoară de digerat și potrivită cu vârsta și dezvoltarea lor, pe lângă porțiã îndatinată de orz boabe și de cartofi fierți și zdrobiți de mai înainte. Pentru ei laptele dulce de vacă și laptele macru, smântânit dulce dela separator și centrifugă, acum este alimentul cel mai bun. Numai laptele dulce trebuie tare diluat, amestecat cu apă (2—3 părți apă) căci laptele de vacă este cu mult mai gras (mai bogat în unt) decât cel de scroafă, și d'aceea trebuie dat amestecat cu apă, și căldui la temperatura corpului animalic. El nici odată să nu fie sarbăd. Ca normă li se

poate da pe zi câte 1—1½ litru de lapte dulce de vacă de fiecare, și ¼ kgr. de orz boabe și 1—1,25 kgr. cartofi fierți și zdrobiți. În săptămâna a doua după înțarcare li se poate da laptele smântânit dulce, ca să înlocuească succesiv laptele proaspăt, căci el ne mai având atâta grăsime (unt), este mai ușor digestibil, dar și el să li se dea dulce, nu sarbăd, și căldicel. Laptele sarbăd, cel strâns încheșat și acru, încă nu le este priincios, din cauza acizilor ce conține. În săptămâna a 14-a nu mai este lipsă de a le încălzi laptele, iar după 4 luni li se poate da și zer, lapte acru și strâns și jintiță. În legătură cu o lăptărie sistematică, purceii ca și porcii mari, se pot țineă foarte ușor.

Mai greu este în lipsa unei lăptării, căci neavând lăpturi diferite, trebuie să-i ținem și creștem cu ceea ce avem, și ne dă mai mult de lucru și de fiert. În lipsa de lapte dulce, trebuie să le facem și dăm brahă (lături) caldă și nu acră, cu uruială de orz și ovăz, cu cartofi fierți și zdrobiți, orz boabe și morcovi, nutrețuri verzi diverse, tocate mărunt: urzici, pălămidă tânără, foi de varză, trifoi verde, lucernă, seradelă. Să băgăm însă de seamă, că la aceste ei să nu și deranjeze și strice stomacul, fiind prea lacomi la mâncare, ori ele nu sunt în deajuns de mărunțite, și să le dăm de 5—6 ori pe zi, în porțiuni mici, ca să le poată mânca și digera în deajuns. Nu este rău ca să le dăm și ceva cretă ori câte 20 gr. de fosfat de calce sau făină de oase pulberizate, pentru întărirea oaselor.

De altfel mișcarea și petrecerea cât mai mult în aerul curat, le face foarte bine. Scoaterea lor la pășune pe o pajiște frumoasă și în apropiere, le prinde foarte bine și rămând acolo, ei își găsesc și iau din pământ carbonatul de calce, de care au așa mare nevoie. Dacă îi ținem la grajd, încă să le oferim posibilitatea să rămă undevă în curte, unde nu este pavată, ori la un pământ pus anume pentru ei. Râmatul și rămătura sunt pentru ei o necesitate, de care purceii nu trebuiesc lipsiți nici odată după înțarcare.

Incolo curățenia exemplară, rânirea și primenirea pae-

lor din cotet, chiar și desinfectarea lui deasă, e necesară; tot așa și opărirea zghiabului sau vasului, în care li se dă mâncarea, curățirea de rămășițe de alimente, cari ar putea să treacă în fermentațiune și descompunere. Unii susțin că la porcii întărcați niciodată să nu li se dea nici secară (grăunțe) și nici făină ori tărâțe de secară și de grâu, cari le-ar produce efecte epileptice, *paralizia* și chiar *moartea instantanee*.

După 4 luni de zile împlinite, stomacul lor este destul de forte și de dezvoltat, ca să poată consuma și digeră și o hrană mai grea de mistuit, ce li se dă la porcii cei mari, și deci pot să mănânce cu aceea la același zghiab și troacă. Putem fi mulțumiți dacă dela o scroafă fătată putem țineă 7—8 porci mari. De multe ori însă ne per câțivă din ei, cu toată îngrijirea ce li se dă și dacă ne rămân și creștem mari 5—6 în total, putem fi mulțumiți.

La porci se ivesc des monstruoziități *polidactylism* cu 1 și 5 degete și unghii la picioare, apoi cu spinarea atrofiată, rachitism. Prințul Dimitrie Cantemir în Descrierea Moldovei dice, că rămătorii în ținutul Orheiului la satul Tohatin, între apele Ikilul și Răutul nu sunt cu copitele despicate, ci întregi și mai ca și caii, și rămătoarele, cari le aduc acolo din alte părți, la al treilea an încă fată prăsila, asemenea cu copite întregi; și aceasta nu se întâmplă numai celor domesnici, ci și celor sălbateci, cari se plodesc mulțime prin stufurile, ce sunt pe lângă Nistru. Veterinarii noștrii au descoperit porci cu 3 unghii, despre cari afirmau că s'au păstrat în țară încă de pe vremile Dacilor și ar fi fost descriși încă de Suidas (?). Porcii cu 5 degete încă nu este ceva rar. Porci rachitici încă se văd des; între alții cităm pe cei prășiți la școala dela Herăstrău, din sămânța adusă dela desființatul Institut Zootehnic dela școala veterinară. Rachitismul se ivește des la dâșii, mai des la cei ținuți în grajduri, căroră le lipsește mișcarea, și puțința de a rămă. Ea provine din lipsa de săruri minerale, că oasele rămă moi de nu pot suportă greutatea corpului și se strămbă, cu o scofâlcire a genuchilor și atrofiare a ro-

culei. Se poate preveni și combate la timp prin oferirea de carbonat de calce și fosfați (făină de oase măcinate) și o hrănire potrivită.

§ 37. ETATEA PORCILOR.

Etatea porcilor încă se poate cunoaște după schimbarea dinților de lapte până la 2 ani cu multă precisiune. Totuși căutarea lor în gură nu prea este lucru ușor, căci porcii trebuesc puși jos și un lemn băgat în gură, pentru a nu mușcă, pe lângă țipătul lor strident. Ea vine în considerare numai la eventuale concursuri, ori la cumpărarea de vieri pentru reproducție.

Purceii când îi fată au deja 8 dinți în gură, de cari se pot servi îndată: câte 2 dinți incisivi și caninii externi, de ambele părți și în ambele fălci, de sus și de jos. Au și două măsele, a doua și a treia în fiecare falcă și de ambele laturi. Toți dinții aceștia de lapte se schimbă mai târziu, precum și cei eșiți întâiu. Cu dințișorii aceștia primitivi, purcelul poate să apuce sfârcul țâței, și să-l țină așa de bine în gură, încât nu numai să sugă cu înlesnire, dar să-l fixeze așa de bine, că vedem când scroafa se scoală repede speriată, unii dintre purceii ce sug, îi ridică în sus, și fără de a o mușcă sau a-i cauză dureri scroafei. La rasele tardive însă măselele dintâi ies numai la 1—2 săptămâni după fătare.

După 2—4 săptămâni ies încă 2 dinți dinainte (*incisivii*) numiți lopețile, cari la 6 săptămâni sunt pe deplin dezvoltăți, așa că purcelul d'aci înainte poate să apuce și rupă hrana binișor. După 4—6 săptămâni iese și măseaua dinainte premolarul I, iar între 3—4 luni ies și dinții incisivi dela mijloc, așa că la 6 luni și ei sunt deja deplin dezvoltăți (fig. 26), vezi dintura purcelului la 3 și 6 luni. Toți aceștia sunt *dinți de lapte*, cari mai târziu se schimbă. Ei au o culoare brună și sunt mai mici, și se schimbă cu alți mai mari și de culoare albă ca fildeșul.

Colții (canini) care servă porcului la rupere și sfâșierea hranei, sunt vizibili în gingii după 14 zile, dar încep

să crească numai după 6 luni de zile și ei nu se mai schimbă. Ei sunt la oarecare depărtare dela primii colți,

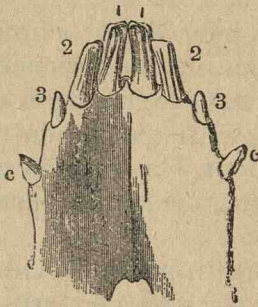

Fig. 25. La 3 luni

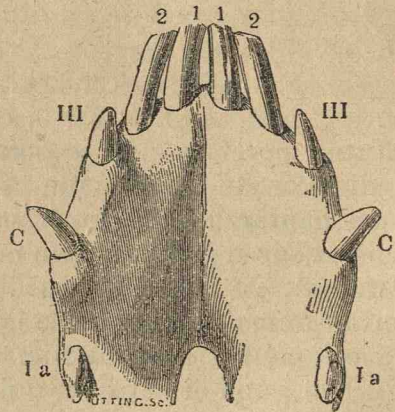

Fig. 26. La 6 luni.

pe cari îi aveã dejã când l'a fãtat, și între ei și incisivi

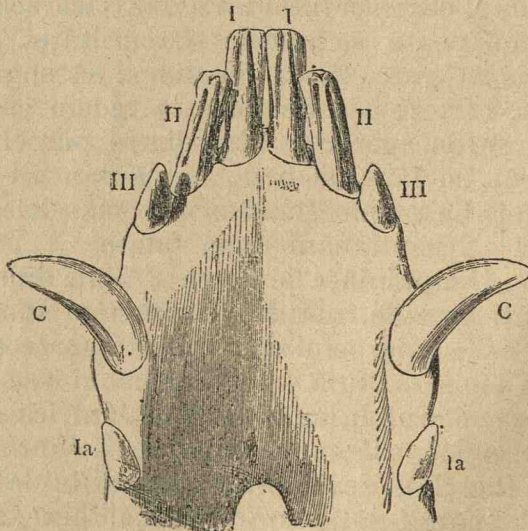

Fig. 27. La 9 luni.

este un spațiu cam măricel liber, pentru ca să poată pătrunde, sfășia și rupe cu ei atât mai bine.

Schimbarea dinților de lapte se face deja din primul an: la 9 luni se schimbă dinții incisivi laterali și apare și măseua a doua persistentă-premolarul 2. Dinții de lapte se tocesc foarte repede acolo, unde se ajung unii pe alții (cei de jos cu cei de sus) și li se rup marginile, mai cu seamă se tocesc iute la porcii cari umblă la pășune. Cei de lături nu se tocesc fiindcă ei nu se ating așa tare. Colții cei mari, ce es afară din gură la vieri, mascuri și scroafe ies mai târziu și cresc până la $2\frac{1}{2}$ ani sau $2\frac{3}{4}$. Inșă ei

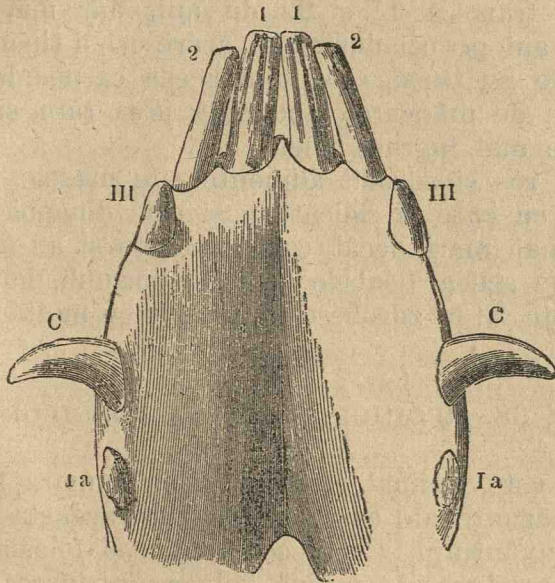

Fig. 28. Dinții la 13 luni.

sunt tare diferiți după rase, modul de ținere a porcilor și sunt triunghiulari curbați în sus, și atingându-se se ascut în continuu, deci sunt foarte tăioși. La porcii sălbateci ei formează o armă foarte puternică, dar și la cei domestici sunt de multe ori de temut, când porcii sunt înfierbântați. Colții totdeauna sunt mai mari la vieri decât la mascuri și la scroafe, dar depind după rasă, modul de ținere etc., cei de sus și de jos sunt totdeauna curbați (întorși) în sus.

La 1 an se schimbă dinții incisivi (dinainte) laterali, la 18 luni cei din mijloc dinăuntru. Dinții definitivi sunt ceva mai lați decât dinții de lapte, și cei din falca de jos au o dungă destul de groasă și bine pronunțată la vârful. La un an colții au o lungime de 2—3 cm. După un an se schimbă și măselele de lapte 1-a, 2-a și a 3-a *premolarii* și cu 15 luni sunt și ele schimbate. Măsele persistente (molares) a 4, iese la 6 luni, a 5-a la 9 luni și a 6 la 18 luni. La 2 ani porcul are gura pe deplin încheiată, cu dinți cari nu se schimbă mai mult. Porcul poate să trăiască 15 și 20 de ani, dar mai mult de 4—5—6 ani pe cei domestici arare ori îi ținem, și este consult de a-i ține, căci după aceea carnea lor nu mai este bună de mâncare, fiind deja prea tare, și nici porcul nu se mai îngrașe bine.

Pentru ros și zdrobit alimentele în măsele, porcii au măselele cu cute și ridicături, și cele dinapoi sunt totdeauna mai mari decât cele dinainte și au 2—8 ridicături. De aceea boabele tari de porumb, bob, fasole, mazăre etc. ei le zdrobesc în măsele cu multă ușurință.

§ 38. REGIMUL ȘI HRANA PORCILOR.

Porcul este animal omnivor și se numără între animalele mărunte ale casei și curții; și aceasta în sensul larg al cuvântului. Cu el consumăm și folosim o mulțime de produse de puțină valoare intrinsecă ale economiei, cari de altfel s'ar perde fără de ver-ce folos. Apoi el adună aceste produse de puțin folos și le transformă în carne și grăsime, și le dă o valoare mai mare. Ele se crește și ține așa zicând aproape fără de spese, hrănindu-se numai cu rămășițele ce cad dela bucătărie, din curte, grădină și ambare, din câmp și dela diferite industrii. El se adaptează ușor tuturor condițiunilor de traiu și economice. După regim el se poate ține anul întreg și viața întreagă acasă, în cocină sau la grajd, și hrănindu-l din mână, cu ceea ce capătă; dar se poate ține exclusiv și la pășune, cu ceea ce-și găsește singur

ori la un regim mixt, hrănindu-l parte acasă și parte la câmp. *Hrana însă face rasa*. Hrana lui poate fi de origine animalică, vegetală și industrială.

Ținerea și hrănirea porcilor exclusiv la grajd și din mână, viața întreagă cu porumb și orz, sub raporturile economice în care ne găsim noi Români, cu greu va fi posibilă și rentabilă. Când pe moșiile mari și mijlocii ale statului ca și pe cele particulare, lipsesc aproape cu totul ecareturile, și toate cele ce sunt necesare și prealabile unei exploatațiuni sistematice și raționale a moșiei, desigur că grajdul masiv pentru porci, va fi cel din urmă dintre ecareturile și îmbunătățirile, ce se vor aduce moșiei. De aceea introducerea raselor plăpânde engleze, are pentru noi numai o valoare problematică.

De cele mai multe ori însă vor fi utile și pe deplin rentabile pentru noi rasele vechi indigene ori similare rustice străine, de a prăsi și crește porcii sub un regim mixt ținându-i parte la pășune, și hrănindu-i parte a casă din mână, și din rasele cari se mulțumesc și cu mai puțină îngrijire. Pășunatul porcilor în genere nu numai că nu le strică, ci din contră le folosește, din punctul de vedere fizic, igienic și al producțiunii. Totdeauna porcii cari sunt scoși afară și umblă la pășune sunt mai productivi, mai ageri și mai vioi, deci mai viguroși și mai rezistenți față de asprimile climei, ca și contra boalelor diverse, ce-i bântuie decât cei ținuți la grajd. Apoi porcii de carne se cresc cei mai mulți la pășune, *cei de grăsime la grajd*.

La pășune porcii culeg nu numai iarbă și diversele plante erbacee, ci rămând și scormonind pământul, culeg substanță animalică și vegetală diferită, și chiar substanțele minerale, de cari au ei trebuință. Pe suhaturi, islazuri ei adună și rup iarba verde și fragedă, apoi pe ogoare adună tot felul de buruieni până ce sunt încă în stare crudă: pirul verde, loboda, știrul, susaiul, pământida tânără și o mulțime de alte buruieni mici și mari cari ar fi vătămatoare ogoarelor, semănăturilor. Tot odată rămând și scormonind pământul ogorât și neogorit după rădăcini, ei adună și consumă ouă, omizi și hrisalide de insecte de tot felul, mănâncă șoareci, cârțițe

etc., cari însă fac pagubă însemnată semănăturilor și la tot felul de plante. Pe miriști, porumbiști și pe locurile foste cultivate cu cartofi, sfeclă, ei adună spicele boabelor și tuberculele căzute ori rămase neadunate ori neșcoase din pământ, și cari dau pentru ei o hrană foarte bună. Pe trifoiul și lucerna ce sunt a se întoarce ca plugul, ei pasc cu mare poftă și găsesc multă hrană. Numai pe izlazuri, pășuni și fânețele naturale bune, ei nu sunt bine văzuți, căci prin rămăturile ce fac, dar mai ales prin fecaliile lor și cu semințele de buruieni ce ele conțin încă nedigerate, deteriorează pajiștea și iarba. De altfel prin scormonirea și aerisirea pământului favorizează dezvoltarea plantelor și înfrățirea ierbei din nou prin fânețe și livezi.

Pe locurile jilave și umede: la bălți, rovine, padine pe pământul cel moale și puhav ei rămă bucuos, căci acolo găsesc o mulțime de insecte cu larvele lor, apoi au și apă de scaldat și nomol în care să se tăvălească și care pentru dânșii este o necesitate. În anii secetoși când bălțile sunt secate și pământul tare ca bolovanul, atunci lor le merge mult mai rău, și dacă nu au nici apă de băut, pier mulțime dintr'înșii (1904). Apoi Balta cu peștii ei melci scoice și rădăcinele de acolo oferă totdeauna hrana în abundență pentru porci, uneori suficientă și pentru îngrășatul lor.

Pășunatul lor în pădurile mari și mici este pentru ei admisibil fără de nici o restricțiune, căci copacilor mari ei nu le strică nimic, ci din potrivă le folosește, prin scormonirea și aerisirea pământului și curățirea lui de sumedenia de insecte, cea ce nu poate să aibă decât bună influență pentru copaci și dezvoltarea lor. Excepție formează numai acolo, unde vine în considerare menajerea ghindei și a plantațiunilor tinere, unde porcii ar putea fi vătămători prin măncarea seminței și scoaterea puietilor din pământ ori zdrelirea lăstarului. Apoi poamele de pădure: mere, pere, pădurețe, alune, boabe diverse, ghindă și jir dau hrană suficientă și de bună calitate pentru porci. Când o au în mare cantitate disponibilă, se pot chiar și îngrășa de ea.

Dintre produsele diverse ale economiei: iarba verde și tot felul de nutreț verde, este consumat de porci cu mare poftă: iarba verde din curte, țarină și grădini, apoi pliveală și plivitură din grădină și holde, foile de varză, de napi și sfecele, trifoiu și lucerna verde, toate tăiate ori tocate mărunț, dau un nutriment tare plăcut și priincios pentru porci. Apoi tot felul de plante voluminoase, tuberculoase și rădăcinoase: bostani și dovleci cartofi, napi porcești, sfecele de nutreț, napi și broașbe, morcovi etc. atât cruzi cât și opăriți, fierți ori tratați cu abur și dumicați, dau un nutreț foarte bun pentru porci. Bostanii cruzi apoi fierți și cartofii fierți și zdrobiți, dau un nutriment excelent și cel mai ieftin pentru îngrășatul porcilor toamna și iarna.

Grăunțele de tot felul de cereale și boabele de leguminoase și oleioase sunt bune pentru porci. D'asupra tuturor stă însă porumbul și bobul, date ca boabe întregi ori muiate, zdrobite, măcinate ori în formă de uruială. Pe lângă grăunțe li se mai dă și făină, tărâțe sau uruială. Mai sunt apoi *zoana și coadele, gozurile* de tot felul cu boabe de puțină valoare în ele, amestecate cu tot felul de semințe de buruieni, boabe incomplete, stricate spice etc. pe cari porcii le aleg și utilizează încă bine. Fânul, paie, păstăile, vrejii și cocenii uscați nu sunt potriviți pentru porci, afară de cei verzi tocați și opăriți. Dar pleava de ovăz, de în și cânepă opărită și presărată cu uruială ori tărâțe, poate fi cu bun succes dată și utilizată la porci. Pleava de cânepă este mai puțin potrivită. Pentru purceii mici orzul și ovăzul boabe sunt mai de preferat.

Sfecelele, tățeii de sfeclă, napii și napii porcești se pot da cruzi și întregi, ori tăiați la porci. Napii porcești rămân toată iarna în pământ, ori îi scoatem noi și îi dăm numai primăvara ori că-i scot porcii direct din pământ.

Dintre resturile și produsele tehnice de puțină valoare ale diferitelor industrii anexe agriculturii, în prima linie vin în considerare resturile dela lăptării și cășării: lapte smântânit, dulce și acru, zer, jintiță etc. cari toate dau un nutriment excelent pentru porci. Până

ce laptele este încă dulce, macru ori diluat cu apă, este bun pentru porci și scroafele fătate ce lăptează; laptele strâns închegat, zerul și jintița sunt bune și pentru toți ceilalți. Și există o strânsă legătură între industria lăptăriilor și o întinsă cultură și îngrijire de porci.

Turtele și făinurile diverse dela fabricele de ulei, încă dau un nutriment excelent pentru porci; ca nutriment întăritor ele se dau totdeauna la porci sfărâmate înmuiate în apă, ca lături ori în apa de băut, sau presărate pe alte nutrimente voluminoase și puțin substanțioase.

Boștinele și drevele, dela facerea vinului, mustului, oțetului etc. nu prea sunt bune pentru hrana porcilor, deși ei mai ciugulesc din ele și aleg sâmburii încă nestricați și părțile rămase întregi și nemuiate.

Lăturile sau borhotul, dela fabricele de spirit din porumb și secară, sunt mai bune și mai nutritive, fiind mai substanțioase decât cele din cartofi, cari încă sunt bune. Lăturile se dau totdeauna numai proaspete și dulci la porci, parte direct ca băutură, parte opărind cu ele alte nutrimente voluminoase și greu digestibile. La porci și scroafele borțoase nici odată să nu se dea lături acide (inăcrite) ori alterate.

Embrionii de slad și drevele dela fabricele de bere încă dau un bun nutriment pentru porci, căci cei dintâiu sunt ceva amari, de numai porcii îi mănâncă.

Măcelăriile și abatoriile, în bucățelele mici de carne și diverse rămășițe încă oferă uneori hrană suficientă pentru îngreșat porcii, care încă le utilizează, dar nu prea este de laudat carnea lor. Cu atât mai mare importanță au pentru noi peștii la Baltă pentru hrana porcilor.

În fine la îngreșatul și nutrirea altor animale mici și mari mai totdeauna rămâne ceva hrană și pentru porci; apoi grăunțele ce cad dela mașina de treerat și bătut porumbul dela treerat și vânturat, cernut, dela șură, stoguri, armane, magazii, arie, etc. Zoana, coadele, sdrobul și diversele rămășițe și resturi de boabe de puțină valoare cu multă sămânță de buruieni în ele, dă pretutindinea o bună hrană de porci.

Despre compoziția chimică a hranei și asimilarea în corpul animalic a diverselor alimente și nutrețuri, vezi Zoo-technia noastră III, pag. 302—315. Despre cât se digeră din substanțele conținute în ele, vezi pag. 316—321.

§ 39. PREPARAREA ALIMENTELOR ȘI NUTRIREA PORCILOR.

Porcul ca animal omnivor, este lacom din firea lui și nu roade și digeră în totdeauna de ajuns alimentele ce i le dăm. El are stomacul simplu și canalul intestinal relativ scurt, și dacă nu dumerică și amestecă alimentele în deajuns cu saliva în gură, nici nu le va digeră în deajuns. Experiența zilnică ne arată aceasta, cum semințele de buruieni, adunate de pe drumuri, locuri virane și maidane, ajung nealterate cu fecaliile porcilor pe pașiște, în fânașuri și pășuni, fără ca ele să-și fi pierdut forța lor de germinațiune; și prin fânașe se lățesc de multe ori duse de porci buruieni și bălării, buruieni de câmp, unde nici odată n'au existat atari. Apoi uneori porcii cei grași elimină în băligile lor boabele de porumb și de orz, ce li s'au dat, aproape întregi, nealterate și ne sdrobite, abia ceva înmoiate.

De aceea fiecare cultivator și econom este dator că să fie cu luare aminte și cu multă băgare de seamă, la hrană și modul de pregătire a alimentelor pentru porcii săi, dacă voește ca hrana ce le-o dă să fie și utilizată pe deplin. Altfel el are numai risipă și pierdere, căci porcul mănâncă mult, dar nu digeră relativ îndestul; la îngrășarea lui însă noi căutăm, ca să-i excităm și mărim în continuu pofta de mâncare, ca să poată mânca cât mai mult ca se depună mult. Apoi de combinarea și compoziția hranei depinde sporul lor în greutate, și producțiunea de carne și de grăsime.

Hrana porcilor în genere trebuie să fie mai apoasă decât a altor animale domestice, și ei au lipsă și de multă apă de băut. Alimentele ce li se dau, voluminoase, mari și greu digestibile, trebuiesc tăiate, sfărâmate, întâiu

muiate, opărite și ferte. Lipsa de substanțe azotoase în ele, trebuiește compensată prin adaosul de hrană întăritoare concentrată, ca să le poată digera mai bine și pe unele și pe celelalte. Ei trebuieșt ținuți totdeauna, ca să dumice și sdrobească hrana solidă și uscată (boabele) cât mai bine în gură, amestecând-o în deajuns cu salivă. De aceea nu trebuiește nici să li se deă toată hrana deodată, și nici prea rar. Timpul și ora de hrănire trebuiește riguros pazită și menținută. Schimbarea prea deasă a hranei, nu este nici de lipsă, și nici folositoare. Hrana să fie dată cel puțin de 3—4 ori pe zi, și porcii ținuti ca să o mănânce toată. Rămășițele vechi trebuieșt întâiu curățite ori spălate; iar ceeace rămâne în urmă, presărată cu sare ori hrana întăritoare și o vor curăți ei și linge sghiabul curat. Hrana să nu li se deă odată ferbinte și altă dată rece, ci totdeauna mai bine călduie sau încălzită decât rece, și la urmă să li se deă apă proaspătă și curată de băut.

Hrana verde trebuiește totdeauna tocată dar nu prea mărunț nici prea mare, ca să nu facă risipă și izidă în ea. Verdețurile amestecate cu apă și făină ori tărățe, este hrana cea mai bună. Pleava trebuiește totdeauna opărită cu lături sau apă ferbinte, și presărată cu făină și turtă de uleiu. Când nutrețurile verzi și tuberculele li se dau întregi, atunci trebuie să le dăm și apă limpede ori apă cu tărățe și făină de băut. Dovlecii bostanii și cartofii li se pot da și cruzi (întregi), ori ferți în apă și în abur, sdrobiți și apoi după ce s'au răcit ca o pastă mai groșcioară.

După experiențele făcute la stațiunea de încercare dela Pommritz cu câte 2 porci de 4 luni (138) zile îngrășați timp de 4 săptămâni cu cartofi, orz și tărățe, s'a dovedit că spesele de producțiune la 50 klgr. spor în greutate, la cartofii ferți au fost de 29 mărci și 45 fenigi, iar la cartofii neferți și cruzi de 46 mărci și 45 fenigi; și sporul în greutate în 4 săptămâni a fost dela 100 klgr. de pereche la 131 klgr. la cartofii ferți și dela 105 klgr. la 123 klgr. la cartofii neferți. De unde rezultă că porcii se îngrășe mai curând și mai bine cu cartofii ferți și sdrobiți decât cu cartofii neferți și întregi.

Digestiunea cartofilor sporește considerabil, când ei sunt amestecați cu alimente concentrate întăritoare: făina, tărîțe de cereale, uruială, turte de ulei, sau cu zer și jiniță. Deci cartofii trebuie să fie fierți în apă ori abur, și zdrobiți (pisați) lăsându-i să se răcească, până ce devin numai caldii, apoi amestecați ori presărați cu făină și tărîțe și astfel dați. Dacă sunt reci porcii nu-i mănâncă bine, și ei trebuie să fie încălzii din nou cu apă fierbinte, lături și presărați cu făină și uruială. Un început de fermentațiune de acid lactic prin transformarea feculei în acid lactic, favorizează mult digestiunea lor. Înăcrerea lor totală până la formarea de acid acetic, trebuie evitată, căci porcilor atunci le sunt vătămători, și ei nici nu-i mănâncă. Cartofii degerați, înghețați, pot fi încă ferți și dați la porci, și ei îi mănâncă. Dacă sunt mai mulți, pot fi ferți, opăriți și făcuți *murătură*, zdrobiți și conservați în pământ ori în silosuri cimentate, ferii acolo de contactul cu aerul atmosferic, și se pot păstra săptămâni și luni de zile, și porcii tot i mănâncă, după aceea. Primăvara când cartofii încolțesc, trebuie să fie curățiți de embrionii lor, cari sunt bogăți în solanină, apoi ferți, și apa din ei vărsată. Cartofii se pot ferbe deodată și amestecă împreună cu bostani, napi ori gulii. Dar să nu stea prea mult nici cartofii nici bostanii fierți, ca să se înăcrească.

Prin presărarea cartofilor cu tărîțe, uruială de cereale și de leguminoase, digestiunea lor se favorizează și ajută foarte mult. Dacă însă în loc de făină, tărîțe sau uruială, li s'ar da boabe întregi și grăunțe, ei pe acelea nu le-ar zdrobi, și nici digera aproape de loc. Prin presărarea de ceva sare sau făină, hrana insipidă chiar, devine mai gustoasă și porcii o mănâncă. Salamura de tot felul, și sărătura de pește, carne etc. însă trebuie exclusă totdeauna, căci aceia este otravă adevărată pentru porci, și de ea au perit porcii cu sutele, probabil prin formarea unor combinațiuni toxice. Porcilor să li se dea totdeauna sare de bucătărie câte 4—8 gr. pe zi, la 50 kgr. greutate vitală, ori dacă sarea lipsește, atunci câte 2 linguri de slatină, apă sărată curată de cap de porci

Grăunțele li se pot da în formă de boabe întregi și uscate ori înmuiate. Orzul este cel mai bun pentru porcii sugători și înțercați; pentru cei mari boabele de porumb, orz, mazăre și bob, care li se pot da întregi, uscate ori înmuiate. Grăunțele și boabele să li se dea întâiu uscate și apoi apă de băut după ele.

Grăunțele de secară sunt mai puțin favorabile pentru porci, cari o digeră anevoe și incomplet, și din ea dau o carne și slănină nu prea solidă și nici gustoasă. Cea mai bună combinație pentru porcii mari de îngrășat este o amestecătură de porumb cu orz, și numai la porcii să se dea orzul gol. Orzul de dinapoi cel plouat și crescut se poate perfect utiliza cu porcii. Ovăzul iarăși este foarte bun pentru ei, și ne vine și ieftin. Porumbul crud și necopt de asemenea până este cu lapte este foarte bun pentru ei, dându-se cu ștuleți cu tot, dar nu și porumbul mucețit și stricat, care la oameni produce pelagra, căci acela și pentru porci este vătămător.

Cu privire la cantitatea de nutriment necesar porcului la rațiunea de întreținere diferă; scroafele de prăsilă la 100 klgr. greutate vitală să capete în rațiunea zilnică 2 klgr. materie organică cu 0,18 klgr. substanțe azotoase și 1,42 klgr. substanțe ternare (neazotoase). Raportul nutritiv între substanțele azotoase (plastice) și neazotoase (ternare), trebuie să varieze după etate și scopul urmărit. Astfel pentru porcii E. Wolf cere 1:4—Lehmann 1:3,3—iar pentru porcii grași 1:5,5—1:6,5 sau pe cap și etate după E. Wolf:

Eatea	Greutatea vitală	Substanță organică în total	Materia digeribilă substanțe azot	Substanțe ternare și grăsime	Suma nutrimentelor	Raportul nutritiv
2— 3 luni	25 kgr.	1,0 kgr.	0,19	0,75	0,94	1 : 4
3— 5 "	50 "	1,7 "	0,25	1,25	1,50	1 : 5
3— 6 "	62 "	2,0 "	0,27	1,48	1,75	1 : 5,5
6— 8 "	85 "	2,3 "	0,29	1,74	2,03	1 : 6
8—12 "	125 "	2,6 "	0,31	2,03	2,34	1 : 6,5

Pentru nutrițiunea lor vine în considerare atât compoziția alimentelor, cu privire la digestiunea cea mai desăvârșită a lor, cât și din punct de vedere economic. Stim că substanțele azotoase sunt aproape singu-

rele acelea, cari nutresc : adică se prefac în sânge carne și lapte, iar substanțele ternare (amidonul, sacharurile, grăsimile etc.) se ard numai în corp și dau căldură necesară corpului animalic, iar substanțele minerale ajută la formarea și întărirea oaselor, cojilor etc. Însă totdeauna substanțele azotoase (albuminoide) sunt mai scumpe decât substanțele ternare, și ca să se poată digera și unele și altele, trebuie să fie un anumit raport între ele, numit raportul nutritiv—1 : 4 și 1 : 6,5—adică la 1 vol. de subst. albuminoide să fie 4 sau 6,5 vol. substanțe ternare. Acum depinde de prețul și costul lor sub care formă mai nemerită să le-o dăm, și din acest punct de vedere preferim mai totdeauna aceea, care este mai ieftină. Nutriment bun pentru porci bogat în substanțe ternare sunt și porumbul și cartofii ferți, însă cartofii totdeauna ne vin mai ieftini, fiindcă pe ei îi putem produce în masă, și îi utilizăm cu deosebire la porci. Unde lemnele sunt scumpe și lipsesce și alt combustibil pentru fertul cartofilor, sau că brațele necesare sunt scumpe, acolo se poate ca nutrirea și îngrășarea lor cu porumb să fie mai ieftină.

Substanțe bogate în albumină sunt boabele de leguminoase, grăunțele de cereale, turtele de ulei dar și laptele macru, smântânit dulce și acru, din care s'a extras numai smântâna (untul) ca și peștele sau residurile de cărnuri dela măcelărie. Acum depinde care din ele ne vine mai ieftin, și le avem la dizpoziție în cantitate mai mare, grăunțele, porumbul, laptele macru ori peștii?!

Totdeauna laptele macru, pe care îl putem avea dela lăptării, stâni și cășării pe un preț foarte redus, ne va veni mai ieftin, dar cu condițiune dacă îl putem avea în cantitate dorită. La Baltă este destul pește și altă hrană animalică pentru porci, și sunt rădăcini amidonoase și toate nu ne costă aproape nimic. La cartofii bogați în amidon (scrobeală), după ce i-am fert și sdrobit, trebuie să adăogăm făină, uruială ori tărățe, sau lapte macru zer sau jintiță, ca să fie ei utilizați pe deplin. Dacă ar fi substanță ternară prea multă ori prea puțină, din cea dintâiu o parte nu se digeră, și trece în bălegi neutili-

zată, în a doua trebură să se compenseze lipsa prin arderea unei părți din substanța albuminoidă, și aceea ne vine totdeauna mai scumpă. Nici odată nu putem însă compensa lipsa de substanțe albuminoide prin o doză mai mare de substanțe ternare (fără azot).

Pe lângă o justă combinație a lor, mai vin în considerare și substanțele minerale. Când hrănim porcii exclusivi cu cartofi, dovleci, săraci în substanțele minerale, sau cu lături, borhot și alte produse și resturi tehnice, din cari s'au extras substanțele minerale, atunci trebuie să ne îngrijim și să le dăm deosebit substanțele minerale sub forma de diferite preparate și săruri: fosfat și precipitat de calce. Englezii le dau în privința aceasta pe fiecare săptămână cărbune de peatră pulberizat. Numai când porcii pot rămâne și a se tăvăli în noroiu, nu avem lipsă să ne îngrijim de substanțele minerale, căci ei rămânând, și tolănindu-se în nomol și noroiu, găsesc totdeauna acolo substanțele minerale: carbonate și fosfați de calce, pe cari îi consumă în cantitatea de cari au lipsă. Cojile de grăunțe alac, orz, ovăz, boabele de leguminoase încă conțin substanțe minerale în cantitate măricică. Lăpturile diverse și cartofii însă au prea puțin. Purceilor fără de substanțele minerale nu li se pot întări oasele, și ei suferă de *osteomalachie*.

La îngrășat le mai dăm și sare amară și diverse purgative, cari să le curețe intestinele, să le facă și excite pofta de mâncare și favorizeze totodată și digestiunea. După observațiuni multiple, alimentele stau cam 5—6 ore în stomacul porcului, așa că hrănirea lor de 5—6 ori în timp de 24 ore, este cea mai nemerită, sau cel puțin de 3—4 ori pe zi lăsându-le și repaos, pentru digerarea alimentelor consumate. Dacă le dăm de mai multe ori de mâncare, să le dăm tot în porții mici, ca să nu rămână nimic în troacă sau sghiab.

§ 40. ȚINEREA PORCILOR.

Porcul se consideră în genere de animalul nostru cel mai murdar. Dar puțin știu, că el se murdărește de

nevoe, tăvălindu-se în baltă și noroiu pentru a se curăți. Și anume din cauza eshalațiunilor grase ale pielei sale cari formează cu praful ajuns la piele o coajă împene-trabilă, ce împedică transpirațiunea pielei, prin tăvălirea în nămol și noroiu, grăsimea pielei cu alcaliile din pământ formează un fel de săpun și se curăță de ele. În realitate nici un alt animal domestic nu are lipsă mai mare de curățenie decât porcul, și nu este expus la atâtea boale și epidemii din negrije și necurățenie, care îi răpun cu cârdul întreg, decât el. El se tăvălește deci în nămol și noroiu, în lipsa curățeniei și spălării, pe care nu i-o dă omul. Și spălându-l sau dându-i posibilitatea de a se scălda, apoi el nu se mai murdărește.

Incolo deși porcul animal omnivor, care umblă și rămă prin toate maidanele și gunoaiele, este tare gingaș și el tinjește și la călduri mari și secetă, ca și la ger și de prea multă umezeală. Culcușul și stratul lui este totdeauna svântat și curat și murdăriile le lasă în lături. Numai de mare nevoe și în strâmtorare, să-și murdărească el stratul său propriu. El este simțitor și suferă și de curenții reci, ca și de răceală. Insa la ger el resistă mai bine, dacă are numai paie svântate în deajuns în cocina sa, ca să se poată învălui în ele, și să-și facă un strat curat. Când sunt mai mulți, se grămădesc toți laolaltă făcându-și uu singur strat comun. Rar să peară porcii de ger, afară de purceii tineri degenerați și piperniciți; mai curând pier mulți de prea mare căldură și insolațiune, dacă nu au apă de ajuns pentru scădat și umbră ca adăpost de arșița soarelui.

Și în privința aceasta depinde mult de rasă, după cum sunt mai rustici ori mai plăpânzi, mai bine îmbrăcați cu păr și cu pielea groasă, ori aproape goi și cu pielea subțire roșietică d. ex. cum sunt cei englezești.

Porcului îi trebuiește înainte de toate *curățenie* și aer curat cu toate miasmele și dejecțiunile lui cele multe și penetrante, căci trăiește și respiră în acidul carbonic și amoniacul care se țin și propagă pe jos. Dacă este ținut în grajd în permanență, atunci îi trebuiește să aibă acolo obor ori ogrăzi deosebite, unde să poată eși și să stea

cât mai mult afară la soare și la aer curat, și să poată și rimă în țărână și a se tăvăli, care îl ferește de boale. Bine este ca să aibă și apă curgătoare ori stătătoare, în care să se poată scălda și tolăni după poftă. Numai satisfăcându-i toate exigențele lui, îi merge lui bine. Inșă fără îndoială mai bine le umblă la toți, când sunt scoși la pășune, de pot petrece ziua întreagă în aerul curat și să facă și mișcare în deajuns, care le priește tuturor. Pentru porcii englezi cari sunt aproape golași și tare plăpânzi, este indispensabil să avem grajduri masive și calde, care să-i ferească și de ger și de o căldură excesivă pe timpul verei, dar și de umezeală prea multă.

§ 41. COCINILE ȘI GRAJDURILE PORCILOR.

Nu este lucru nici ușor, nici indiferent construirea și așezarea cocinilor de porci. Când porcii sunt mai puțini la număr, cotețele lor se pot face între grajduri sau în dosul grajdurilor și poiетelor de vite, eventual chiar în grajdul vitelor undeva de o parte, care i ferește iarna de o prea mare scădere a temperaturii. Lucrul se schimbă însă, când sunt mai mulți porci la un loc, și vroim să introducem o cultură sistematică a lor în mare.

Porcii cu mirosul și dejecțiunile lor penetrante și greoaie, dacă sunt mai mulți, nu se pot țineă nici în apropierea casei și a locuințelor omenești, și nici a celor alte vite. De aceea grajdurile lor se fac totdeauna la o parte, în dosul celorlalte clădiri și ecarete economice, și adăpostindu-se de ele, sau într'o altă curte, ceva mai îndepărtată, ca o clădire de sine stătătoare. Inșă și acolo grajdul și cocinile de porci nu pot fi puse nici în bătaia vântului predominant (Crivățul la noi), și nici într'un loc prea jos și umed, sau închis de toate părțile, unde aerul numai cu greu se poate premeni. Locurile joase sunt totdeauna umede și reci, și nesănătoase, căci diverse bacterii și microbi se propagă cu deosebire prin apa subterană sau cu apa strînsă din ploaie. Grajdul de

porci să fie deci ceva mai ridicat decât solul dimprejur, ca să nu se adune și scurgă apele la el; apoi să fie mai înalt și cu privire la scurgerea lesnicioasă a urinei și dejecțiilor apoase ale lor. Porcul cu hrana sa mai mult apoasă și zemoasă decât uscată și seacă, urinează mult, și deci canale și scursori, cari să funcționeze totdeauna regulat, sunt indispensabile în grajdul lui.

Apoi porcul are lipsă de un grajd totdeauna svântat, care vara să fie răcoros, și iarna călduros, cu puțină oscilațiune a temperaturii din o zi în altă. Pentru porcii englezești se cere ca grajdul să aibă o temperatură constantă între 13—15° C și pentru porci 18°C. Contra vântului predominant, este bine ca grajdul de porci să fie apărat de un zid înconjurător de jur împrejur. Dar pe lângă aceia mai trebuiesc pereții apărați de soare și de ploaie. De aceia este bine, ca cotețele sau grajdul de porci să aibă strașina eșită afară, și cu fațada să fie totdeauna în bătaia soarelui. Să fie ușor accesibil la intrare și eșire pe un pod de scânduri, ori cu pământul ridicat.

Grajdul să fie destul de spațios și de luminos, în raport cu numărul porcilor. El să aibă uși mari și ventilațiuni bune, ca să se poată ventila și aerisi ușor, fără însă să fie curenți în el. După materialul de construcție poate fi de lemn ori de zidărie. Cele de lemnărie, din bârne sau din gard de nuiele și lipite cu pământ, deși sunt bune și igienice se pot ventila ușor, și iarna li se pune gunoiu ori pământ în jurul lor, pentru a feri porcii de ger, și ele sunt tot odată eftine și practice; totuși sunt greu de desinfectat atare grajduri, căci umezeala și bacteriile intră în porii lemnului și printre nuiele, de unde sunt greu de scos și de desinfectat. Avantagiul principal este eftinătatea lui și durează și el câte 20—30 de ani.

Fără îndoială, mai bune sunt grajdurile de zid. Cele de piatră masivă, granit etc., sunt bune căci sunt închise hermetic, numai cât iarna pereții lor sunt cam reci prin condensarea vaporilor pe pereții lor din lăuntru. Mai bune sunt cele de zidărie dincărămidă arsă ori din gresie mai mare, căci și prin porii acelora se premenește aerul încâtva, fiind și unele și altele poroase. Și dacă

grajdul este tencuit și văruiț, aerul tot trece prin porii pereților.

Înălțimea grajdului depinde de numărul porcilor și de ventilațiunea lesnicioasă a lui. Tăvanul lui ar trebui să fie mai bine ceva mai înalt, decât prea jos; cel din urmă împiedică premenirea aerului. Totdeauna aerul cald și încălzit se ridică în sus și aerul proaspăt și rece intră pe jos. Însă tavanul prea înalt, face ca temperatura aerului din el să fie rece și iarna porcii cei mici suferă de ger. Tăvanul este potrivit când e de 2,2—2,8 m. de înalt. Când sunt mai puțini porci, grajdul poate să fie și mai jos, mai cu seamă când porcii sunt scoși toată vara la pășune.

Mare atențiune reclamă pardoseala pe jos din grajdul de porci. Pământul bătut nu este bun, căci el se îmbăcsează cu urină și bacterii, și poate da naștere la epidemii periculoase. Podirea cu blăni și lutunoaie de fag și stejar, încă nu este practică, din acelaș punct de vedere, căci microbii se încuibează în lemn și ar trebui schimbat lemnul de mai multe ori pe an. Cel mai bun material însă este, să fie zdrob de piatră ori de cărămidă și pe deasupra lui ceruit cu ciment, ca să nu rămână crăpături și găurele cât de mici, în care să se încuibeze microbii, și care eventual se poate ușor spăla cu leșii tari, și desinfectă. În lipsa acestora, se poate întrebuița cu bun succes pardoseală de cărămidă, punându-se cărămidile în muche, și așternând tencuială de ciment ori asfalt sau beton, pe deasupra. Eventual s'ar putea întrebuița și lespezi de piatră naturală ori artificială, numai ape marginale lor și la încheeturi să nu rămână gropițe și vâgăuni adânci, în care să se depună murdării. Dar atât cimentul cât și betonul și lespezile, deși se pot țineă totdeauna curate și desinfectă ușor, totuși ele țin răceală și porcii ca și porcii mari sufer iarna de răceală, reumatism, paralizie etc. din cauza lor. Ar fi mai nemerit deci ca stratul și culcușele porcilor să fie mai înalte și așternute cu paie groase, și numai jos să fie cimentul gol, unde au sghiabul de hrană și canalul de scurgerea murdăriilor.

Dimensiunile grajdului să fie proporționale cu numărul și felul porcilor ce vroom a ținea, și se calculează într'insul atâtea sălașe și ocoale, după câți porci avem: vierii de prăsilă, scroafele fătătoare și porcii de rudă, porcei înțărcați, godaci, porci mari, apoi mai vin și coridoarele de umblat, și pentru transportul alimentelor și gunoiiului, lăzile și cazanele pentru opărit și fiert și înmuiat nutrimentul, ocoalele pentru jocul porcelor, canale de scurgere etc.

Pentru vierii de prăsilă se cere un spațiu la sălaș de 1,7—2,0 m. în lungime și cam tot atâta în lățime, ca el să poată zăcea și să se întoarcă comod; pentru o scroafă fătătoare cu porceii ei ce sug 2,5 m. lungime și 2 m. lățime, iar pe marginea sălașului lor să aibă o plimbă de lemn ori un drug de fer cam la 50 cm. deasupra pământului și 30 cm. dela perete, ca scroafa când se culcă să nu-și poată strivi porceii, eventual aceștia să poată ieși de sub ea. Apoi la fiecare sălaș de scroafe să fie o mică ușiță pentru porcei, ca aceștia să poată ieși afară în coridor să facă mișcare și să se joace acolo cu alții mai mulți, ori separați după etate în ocoale deosebite, și să li se poată da și hrana acolo la fiecare. Pentru fiecare porcel înțărcaț se calculează 0,5—0,6 m.²; pentru porceii mai mărișori 0,8 m.² iar pentru porcii mari dela un an înainte la 2—3 porci mari 4,5 m.², pentru un porc pus la îngrășat 1,6—2 m.² iar pentru unul de rudă 3,4—3,9 m.² coridoarele se fac de 1,25—1,50 m. ușile 1,20—1,40 m.

Ventilațiunea în grajdurile mai mici și cotețe se face destulă pe calea naturală, pe uși, ferestri și prin pereți. La grajdurile mai mari trebuie să ventilatoare și răsufătoare deosebite, fără ca să atingă porcii ori să stea în curenți. Pentru premenirea aerului încălzit și plin de miasme, se fac răsufătoare verticale prin tavan, iar pe de desupt răsufătoare pentru aducerea de aer curat. Aceste se fac la 30—50 cm dela sol și după uși, ca porcii să fie feriți de curent. Sgheaburile se fac de 30—40 cm. largi, 20—31 cm. adânci, iar cele comune de 25—30 cm. înalte, sau 12—15 cm. în pământ,

În interior grajdul să fie împărțit în sălașe și ocoale, fiecare sălaș având câte o ușe de intrare proprie și pereți despărțitori de celalt la 1,4 m. Acești pereți pot fi și numai de lemn, din scânduri de brad ori din blane de fag, dar pereții lor să fie destul de groși ca porcii să nu se neliniștească dela ceilalți, și nici să poată sări și trece unii la alții. Ei se pot face și de zidărie în o jumătate de cărămidă, iar pe jos cimentăți. Dacă sunt de lemnărie, să nu fie prea subțiri ca porcii să-i roadă. Sghiaburile sunt sau comune pentru mai mulți, sau că sunt individuale în fiecare sălaș în parte.

Sghiaburile (trocile) de lemn sunt cele mai nepractice fiindcă rămân și intră în ele resturi de mâncare și bacterii și nici odată nu se pot spăla și curăți cum se cade. Mai bune sunt cele de piatră, ori de teracotă zmălțuită, sau din tuciu zmălțuit cu alb pe din lăuntru. Mai cu seamă englezii fac vase pentru hrana porcilor totdeauna din tuciu zmălțuit alb pe din lăuntru, și rotunde sau lungi, și atunci cu o pârghe mare pe de asupra, care să împedice porcii de a se pune în curmezișul și a se împedica unii pe alții și de a-și băga picioarele dinainte în lăuntru; ele sunt deci foarte practice deși sunt cam scumpe, căci porcelul își știe vasul său regulat ca și țâța mamei sale, cu care s'a deprins dintâiu. Alții fac sghiaburile mobile suspendate în țâțâni și numai pline le dau la porci, apoi deșertate, apăsând pe un resort, le scot îndată afară.

În străinătate de multe ori la fermele celebre este un adevărat lux în aranjarea și sistemizarea grajdului de porci, cu conducte cu apă caldă și ferbinte sau rece, după trebuință având și aparate, sistematice pentru fert, opărit și tratat mâncarea cu abur etc. Acestea pe lângă că sunt și prea scumpe și absorb cu amoritisarea lor și întreținerea o parte însemnată din beneficiu, dar și porcii crescuți în atar mediu, devin molateci și gingași, cari numai foarte cu greu se pot apoi obișnui cu alte raporturi. Puși în alte condițiuni ei mai totdeauna pier ori degenerază. Însă la o temperatură prea caldă ori prea încărcată de

miasme, ei nu pot nici mânca și nici digera în deajuns și pielea lor transpiră prea mult.

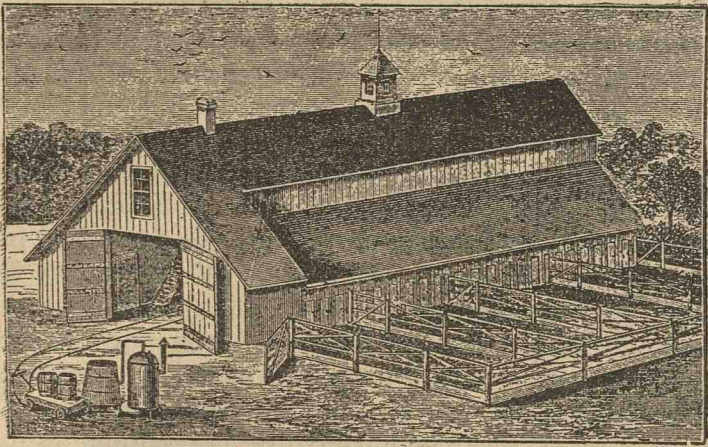

Fig. 29. Un coteț de porci din Kausas America.

Pereții grajdului trebuiesc de 2 ori pe an văruiți, ferăria unsă cu gudron, vasele în cari li se pregătește

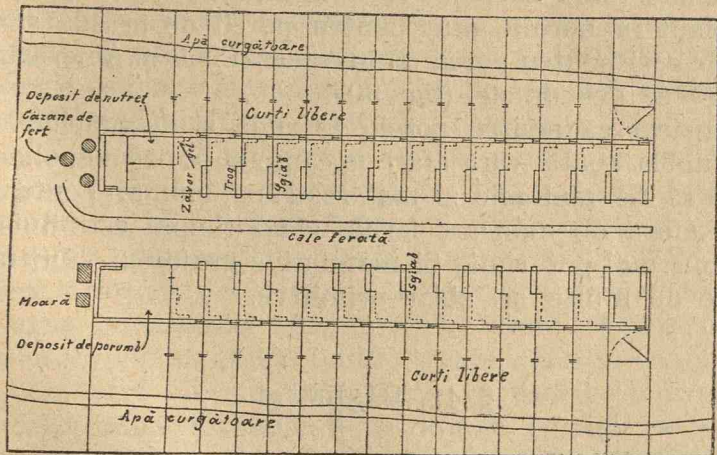

Fig. 30. Secțiunea orizontală a lui.

mâncarea spălate și curățite de 2 ori pe săptămână, ca să nu se formeze din resturile ce rămân acid acetic, să

nu se *oțetească* mâncarea în ele—ceea ce le este foarte vătămător. Lucru principal la porci este curățirea în grajd. Deci nu numai curățenia și rănirea zilnică a gunoiului și căratul lui îndată pe platforma de gunoiu, ci și curățirea grajdului în genere, a conductelor și scursorilor de urină, și măturarea și spălarea și desinfectarea cât de deasă a lor cu apă de var. Pentru așternut sunt necesare pe zi 1—2 klgr. paie de secară ori de grâu. După curățit și spălat se lasă o oră două ușile deschise, ca să se aeri-seze și usuce bine podinile grajdului.

Adaosele necesari ale fiecărui grajd mai mare de porci este oborul și apă bună. Dacă grajdul și curtea sunt pardosite cu cărămidă și piatră, din punct de vedere al curățeniei, atunci tot trebuie să le lăsăm un mic spațiu liber unde porcii să poată rîmă. Oborul pus direct în legătură cu grajdul ori sălașul este cel mai bun, face disponibil foarte multe ventilațiuni, căci după cum le cere pofta, porcii aci stau afară la soare și aer curat, aci se retrag în grajd la adăpost și în umbră. Dacă pe lângă obor au și apă curgătoare curată pentru băut și scădat, aceasta le va prinde cu atât mai bine. Mai pretutindinea la cocinile mari de porci sunt instalațiuni pentru baie și tăvălit în noroiu, atât pentru porcii de prăsilă și de rudă, cât și pentru porcii de îngrășat. Chiar și Americanii se servesc des de ele. (fig. 30)

Neapărat că pentru porcii de rudă și de prăsilă, cei cari umblă toată vara afară la câmp și la pășune, oborul poate să fie mai mic și mai restrâns, numai pentru a le da afară de mâncare iarna, când timpul este liniștit și ei nu mai pot rîmă. Și instalațiile grajdului sunt mai simple de multe ori chiar primitive.

§ 42. PĂȘUNEA.

Pășunea pentru porci iarăși nu este indiferentă și diferă foarte mult în efectele ei. Nu este nici ușor de a procura o pășune bună pentru porci în complexe mai mari, și nici pe timp mai îndelungat. Diferența între calitatea ei

se resimte și vede îndată în desvoltarea și prosperarea porcilor. Pășunea bună pentru ei, este mai mult accesorie și trecătoare, și atârnă de dibăcia porcarului să o știe găsi, și a folosi cât mai bine pe cea mai bună. Pășuni de durată lungă și incomplete mari pentru porci sunt numai la Balță, în terenul de inundațiune și în pădurile de esențe frunzoase de stejar și fag. În pădurile de brad și molid și în higiuri abia dacă găsesc porcii ceva de mâncare. Pășuni bune de porci pe areale mai restrânse se pot găsi în decursul anului mai multe: în locurile umede în rovine și padine mai totdeauna, până ce pământul este puhav și moale, unde ei rămă cu predilecțiune și găsesc tot felul de hrană, rădăcini, rîme, insecte, omizi și hrisalide, vermi. După ce s'a întărit locul le părăsesc și pe acele.

Primăvara mănâncă în ogoare și de pe țarini tot felul de burueni tinere și fragede, până ce acelea nu au îmbătrănit și nu au produs sămânța; pe ogoarele sterpe și arături rămă și scot stolonii de pir și alte buruieni ce au eșit din sămânță, iar pe pământul mobilizat caută și adună cu multă ușurință vermele de pământ și hrisalidele lui, apoi cele dela agrotis segetum, adună șoareci, cârțițe și altele, cari strică semănăturile. Pe miriști și porumbiște ei caută și adună cu deosebire spicele și boabele căzute și rămase pe loc și samurastra eșită din ele, care vitelor cornute și oilor ar fi vătămătoare, căci le-ar produce meteorisație, dar porcilor nu le strică nimic. Pe trifoiuri și lucernele semădate de curând ei încă pot să pască fără a strică, dacă cumvă pământul cel înfoiat și plin cu omizi nu-i îndeamnă la râmă după insecte. Unde încep a face stricăciuni, de acolo să-i scoată îndată afară. Toamna și iarna pe locurile unde a fost cartofii, sfecele, napi și morcovi, pot să umble toată toamna afară la câmp până ce pământul nu este încă înghețat, căci ei mai găsesc destulă hrană în pământ și *adună cartofii pe urmă*. Perele de pământ le pot rămă și scoate toată iarna. La pădure jirul și ghinda le oferă în unii ani hrană în abundență de se pot îngărășă complet de ele; în alți ani

cu mai puțină ghindă, cei de rudă încă se întremează bine și pot să umble până aproape de Crăciun în ea.

La baltă porcii găsesc hrană cu îmbelșugare aproape anul întreg, până ce balta și pământul nu este încă înghețat.

Pășunatul și creșterea porcilor la pășune ne vine relativ cu mult mai ieftină decât ținerea și nutrirea lor în grajd. Succesele mai mari sunt atunci, când pășunea se află în apropierea curții sau a cocinelor, ca ei să nu aibă multă alergătură.

Rezultatele depind însă și de distanța unde se găsește pășunea.

În pădure și la baltă, unde nu pot veni seara acasă, porcii trebuie să rămână și noaptea acolo. Dela câmp de ordină vin seara acasă ori la arman. Unde s'a învățat porcul odată noaptea, acolo își caută totdeauna culcușul său de predilecțiune, și vine singur seara acasă.

Dar dacă s'au scos noaptea la mâncare, se obișnuiesc și cu aceea. Incolo porcul domestic este conservativ, nu ese bucuros din cotețul său și deprinderile sale. Pentru ca să nu se rătăcească și să iasă noaptea din culcușul lor, în pădure și la câmp în lipsa de cotețe li se fac de ordină niște oboare închise cu gard de nuele. Mai bune ar fi atunci, când ar fi acoperite pe deasupra, ca să fie feriți și de picurile reci. Altfel rar se pot urni porcii noaptea din loc și ai scoate din cocinele lor obișnuite.

Umblarea porcilor la pășune este mult mai favorabilă decât ținerea lor acasă în grajd ori cotețe. Respirațiunea și mișcarea lor continuă în aerul curat le face bine din toate punctele de vedere: ei respiră mai mult oxigen și ozon, prin care circulațiunea sângelui și a tuturor sucilor corpului este mult mai vioaie, mai activă, care la rândul ei le ațâță poftă de mâncare și favorisează digestiunea, și dezvoltarea muschilor și a plămânilor, corpul crește și se întărește, *depune carne*. Mișcarea lor însă nu trebuie dusă la exces, căci prea multă alergătură este defavorabilă, și oboseala și încălzirea lor se face cu o descompunere și ardere mai mare de alimente în corp, prin tran-

sformarea acelora în căldură și munca excesivă, în detrimentul depunerii de carne și grăsime.

Dacă sunt mai mulți porci într'un cârd mai mare, este mai nimerit la dus și adus dela pășune a-i împărți în cârduri deosebite după etatea și starea lor. Nici odată scroafele gravide și cele cu purcei mici nu pot fi silite și nici gonite ca să țină pasul, cu porcii cei tineri și mari, ci ele vin totdeauna în urmă, și mai bine în pas nu în fugă și goana mare. Ele nu trebuiesc nici gonite, nici lovite ori asmuțate cu câinii.

Porcarul trebuie să fie totdeauna cu atențiune la porcii, dați în îngrijirea și paza sa, dacă ei găsesc și au destulă mâncare ori ba, precum nici să nu prea alerge, rătăcească ori piardă. Când porcii sunt neliniștiți în câmp, aleargă mult umblând după mâncare, e dovadă că nu au iarbă și nici altă hrană în locul destinat lor. Dacă ei nu găsesc mâncare în deajuns în câmp, atunci trebuie să li se dea hrană suplimentară acasă, dimineața și seara. Chiar dacă au hrană destulă, tot este bine ca să li se dea acasă cel puțin apă limpede de băut, căci de ordinar vin seara setoși acasă. Dacă nu au hrană în câmp de ajuns, trebuie să li se dea acasă dimineața și seara regulat: lături și spălături dela bucătărie, plevelă din grădină și din câmp: foi de varză, și de sfeclă, trifoiu și lucernă verde, sparcetă tocate mărunț, dovleci și bostani cruzi, fărâmați ori tăiați și cu apă și țărițe sau uruială de băut

A-i ținea vara și iarna atât de prost în mâncare și băutură, ca să fie numai cu pielea, nici odată nu-și ajunge scopul, căci ei nu depun nici carne pe ei, și prin foame strîmtându-li-se mațele mai târziu la îngrășat ei nu pot mânca îndeajuns; deci atunci nu se îngrășe cât ar trebui. Porcii leșinați de foame, nici odată nu se îngrășe bine, și risipesc mai mult decât mănâncă. În schimb porcul se îngrășe mai bine atunci, când dejă din vară a intrat bine în carne. Că la pășune lor le umblă tare bine, dovadă este că cei mai mulți la 3—4 săptămâni după ce au fost scoși la pășune, năpârlesc, își schimbă părul, se spală și netezesc. Numai când nu

au hrană suficientă în câmp, amână năpârlirea lor până târziu după secere. Tot din acest punct de vedere se dăm și celor ce-i ținem în grajd și acasă nutreț verde și posibilitatea să râme, dacă vroim să i ținem sănătoși.

Pe timpul căldurilor celor mari, este mai nimerit să-i scoatem numai dimineța și după prânz la pășune, după ce s'a mai răcorit vremea, iar dela orele 10—3—4 p. m. să-i ținem acasă. Incolo este de ajuns ca la pășune să aibă câțiva copaci mari pentru umbră și adăpost de viscole, apă bună pentru băut și bălți cu noroiu pentru scăldat și tolănit întrînsele. Porcarul să îngrijească însă, ca cei dintâi, să nu tulbure apa de băut, tăvălindu-se în ea și tolănindu-se. Ar fi mai bine ca porcii să aibă la pășune apă curgătoare sau de fântână în sghiaburi, și pentru băut, și lângă ea bălți și gropi cu nămol pentru tolănit întrînsele. Pe timpul căldurilor celor mari este bine ca să-i scalde regulat și pună chiar să înnoate odată, de două ori, și apoi să-i lase tolăniți la umbră ori în nisip, până ce a trecut căldura. Numai satisfăcând toate exigențele și cerințele lor, le va merge lor bine și rămân sănătoși. Și iarna pot umblă la pășune cei de rasele noastre indigene, ori de câte ori timpul permite și nu este zăpadă și pământul înghețat. Un teren minunat de a-i ocupa și țineă iarna pe lângă curte și în apropierea ei, sunt culturile de napi porcești (Topinambur) unde rîmă toată ziua, și nu umblă prin ușile străinilor și nici nu se duc departe la câmp, ca să dea lupii de ei.

§ 43. FOLOASELE PORCILOR, PRĂSILA LOR.

Scopul pentru care ținem și creștem porcii este diferit. Sau prăsirea și creșterea lor ca *porci de rudă* și vânzarea de porci mici de lapte, ori înțercați, de *gră-suni* și *burlinci* la etatea de 9 luni până la un an pentru îngrășare, sau vânzarea de porcele și vieri tineri pentru reproducțiune, sau vânzarea de porci mari, mascuri și scroafe pentru îngrășat la etatea de un an, tre-cuți sau de doi. Apoi creșterea lor din producțiunea pro-

prie sau de cumpărat pentru a-i îngrășa și tăia la Crăciun pentru trebuințele casei și menagiului propriu, sau a cumpără porci de strinsură pentru a-i îngrășa și vinde grași pe la măcelari, fabricile de cârnățarie ori de a-i exportă. Și în fine, mai poate fi și cazul de a cumpără porci grași de jumătate dela ghindă ori baltă, și a completa în urmă îngrășarea lor cu porumb ori cu cartofi. Fiecare din ele poate să fie foarte rentabilă. Porcul ca animal prolific și omnivor, se înmulțește, și îngrășe foarte repede. O scroafă bună de prăsilă care fată de 2 ori pe an și-și crește bine purceii ei, valorează aproape cât o vacă. Și ea se poate ține 3—4 ani pentru prăsilă și în urmă să se îngrășe, vânzându-se cu prețul îndoit de la cumpărătoare. Dacă fată de 2 ori pe an, poate să ne dea 10—12 purcei pe an; dacă fată o singură dată pe an, putem calculă să creștem dela ea pe fiecare an 5—6 purcei. Pentru cele cari sunt menite să umble vara afară la pășune, este mai bine să fete o singură dată pe an.

Atunci purceii ei ies mai viguroși și nici scroafa nu suferă așa de mult. Însă scroafa de prăsilă până este cu purceii mici, trebuie hrănită din mână și ea și purceii ei când încep să mănânce; de aceea nu ori și cine o poate ține ci le trebuie grăunțe. Cu lăturile și resturile ce cad dela bucătărie singure, ea nu se poate ține. Chiar și vara nu se poate ține scroafa cu purceii mici, unic cu ceea ce găsește în câmp de mâncare și trebuie hrănită și acasă.

Scroafa băgată cu purceii mici în iarnă, mănâncă cât nu este ea vrednică, și totuși nici de purceii ei nu se alege mai nimic. De aceea este mai nimerit ca fătutul lor să se facă în spre primăvară și vara, ca îndată să poată ieși cu purceii lor, după ce s'au întărit ceva afară la câmp și la pășune. Chiar și pentru cei cari se țin unic la grajd anul întreg, este mai nimerit de a lăsa să fete scroafele în spre primăvară, sau vara, căci atunci și purceilor le umblă mai bine și până toamna purceii se fac de tăiere și ies porci mari. Scroafa ce fată numai 2—3 purcei trebuie îngrășată și dată în tăiere. Purceii mici cari nu sunt buni de ținut trebuie vânduți la eta-

tea de 3—4 săptămâni pentru consumație ca porcei de lapte. In anii unde s'au făcut cartofi și bostani mulți ori ghindă și jir în pădure, se cumpără ori învoesc porci de strânsură pentru îngrășat.

§ 44. ȚINEREA PORCILOR DE RUDĂ GODACI, GODĂNACI.

Cu întărcatul porceilor de rudă la etatea de 2 luni și deprinderea lor cu hrană solidă diferită, s'a făcut deja un pas însemnat în creșterea lor. Totuși nu este indiferent cum îi ținem și nutrim și d'aci înainte. Creșterea și dezvoltarea lor se face intensiv cu deosebire la etatea între 4—8 luni de zile. Tot odată după modul lor de ținere depinde atât dezvoltarea cât și menirea lor ulterioară: ca porci de rudă, de prăsilă, de îngrășat, și de porci de carne ori de grăsime. Aceștia până la etatea de un an dau majoritatea porcilor de rudă și de prăsilă.

Porcii de rudă sunt adevărați curățitori ai curții, maidanelor, și consumatori ai tuturor resturilor animalice vegetale și a produselor de puțină importanță și valoare ale economiei și industriale.

Cei cari au pășuni bune pot să cumpere mai mulți porcei de câte 3—4 luni și să-i crească peste vară în câmp și să-i vândă toamna ca grășuni.

Dezvoltarea lor depinde însă de hrană și ținere. Ea trebuie astfel condusă, ca corpul lor să se dezvolte armonic sub toate punctele de vedere.

Pentru aceasta este indispensabil ca porcul să aibă dela 4—8—12 luni multă mișcare în aer liber și curat. La multă alergătură se dezvoltă bine plămânii, se dezvoltă mușchii și oasele, și se favorizează depunerea de carne. La din contră, ținându-l în nemișcare, în grajd, se neglijează de multe ori mușchii și oasele, și se favorizează depunerea de grăsime prea de timpuriu, în detrimentul tuturor celoralte organe chiar și a instinctului sexual; porcul devine moleșit și leneș, de abia se poate ține pe picioare. Dacă sunt hrăniți copios, atunci ei prea se îngrașe, devin inapți de reproducțiune, căci instinctul sexual

se neglije, devin greoi la sărit și purcelele nu concep. Dacă sunt prea rău ținuți, se dezvoltă anevoe, cresc încet și rămân mici, sau se pipernicesc; încep de timpuriu să depună grăsime.

O creștere rațională a lor este deci aceea, care face porcul egal de apt ca porc de carne și de grăsime. În anul întâiu are să fie ținuti toți fără deosebire cu privire la dezvoltarea normală și producțiunea de carne. Însă dacă sunt rău ținuti în mâncare și băutură, leșinați și piperniciți de foame, atunci li se strimtează mațele, și perd pofta de mâncare, devin frugali, se satură cu puțin, nu pot să mănânce și digera mult, nici atunci când capătă, și nici mai târziu la îngrășare. La hrănirea insuficientă în tinerețe rămân înapoi în dezvoltarea lor fizică și în producțiune sub toate punctele de vedere. Porcul leșinat și tigorit cu foamea, până este mic, crește încet și rămâne mic, pipernicit; (carne macră pe el este puțină, tare și seacă); i se dezvoltă cu deosebire plămâni la multa alergătură după mâncare, necesari pentru respirație, pielea îi devine groasă și tare ca scândura, membrele svelte și vânjoase, dar facultatea de a depune o carne moale și fragedă mustoasă, aceea o perde sau că rămâne înapoi în dezvoltarea mușchilor și șuncilor. Și în această categorie vin puși mai toți porcii noștri de țară dela câmp crescuți cu jijeul, și ținuti cu ceea ce pot găsi ei singuri. Nu este deci mirare dacă la îngrășat ei nu pot mânca și nici nu se îngrășe ca alții.

De aceea purceii înțărcați și porcii tineri trebuiesc astfel ținuti ca ei către finea anului întâiu să fie deja „bine în carne“ pe jumătate grași și să aibă un stomac bun și tubul digestiv bine dezvoltat. Aceia apoi și dacă sunt mai mici ca talie, ei mai cresc și se îngrășe bine, dau o carne fragedă și gustoasă, și în consecință își vor găsi totdeauna mușterii și cumpărători. O hrană foarte potrivită pentru dânșii este la epoca aceasta laptele macru și tot felul de rămășițe de lăpturi: zer, jintiță, lapte acru și strins dela lăptării și stâni, din care dau o carne foarte gustoasă și fragedă. Cu nimic nu se pot crește

așa bine porcii ca cu acestea. O mare parte se îngrășe și dau toamna în tăiere ca grășuni, pentru făcut costițe de purcel, mușchi și cârnățarie fină. Aceștia dau apoi șuncile cele bune și fragede de Praga și Vestfalia etc.

Dintre porceii tineri, cei mai buni și mai frumoși, cu deosebire dintre cei de primăvară, se aleg cei de prăsilă, vieri și porcele înainte de a-i scopi pe unii. Vierii deja dela 4 luni înainte trebuiesc separați unii de ceilalți pentru a nu încâlică pe alții și a se dezvoltă la dâșii prea de timpuriu instinctul sexual. Porcelele pot rămâne încă la olaltă cu cei jugăniți și cu cei destinați pentru îngrășare, până ce începe îngrășarea proprie a celor din urmă.

Și ținerea celor de reproducțiune totdeauna reclamă mai multă îngrijire și băgare de seamă decât ceilalți, cu privire la hrana și la dezvoltarea lor armonică, și să fie feriți de defecte și abnormități. Unde se ivesc și constată aceste, trebuiește îndată schimbată destinațiunea lor și jugăniți și puși la îngrășat. Cei de prăsilă să fie bine ținuți, nici slabi și nici grași, ori predispuși spre îngrășare, căci îngrășarea lor este în detrimentul concepțiunii și fecundității. Porceii masculi destinați de vieri, se vând la etatea de 4 luni, dar mai bine la 6 luni. Porcelele se pot ține până la 9 luni.

Cu un an trecut porcii se trec între *porcii cei mari sau porcii de rudă*. Aceștia se compun mai des din masculi (jugăniți) și din scroafe sterpe ori înțărcate, cari și-au pierdut porceii lor, eventual au fost scopite și ele. Aceștia deși mai puțini la număr, dar sunt mai de valoare. Castrarea favorizează mult îngrășarea lor și ei o să dea o carne mai fragedă mai gustoasă și o slănină mai bună. Lor le trebuie însă hrană mai multă, fiind mai mari și mai grei, sunt mai puțin iuți decât cei mici, deși sunt mai robuști și mai tari la râmât și la învins obstacole. Porcii noștrii de rasă mangoliță și cei de munte ca mai târziu, este mai nemerit ca să-i pună pe îngrășat la 1 an și jumătate, ca la 2 ani impliniți, să se dea în tăiere. Totdauna porcii crescuți la un loc în aceleași condițiuni

și din acelaș cârd dau un material mai bun de îngrășat decât porcii de *strânsură*.

Despre nutrirea porcilor de rudă la marea fermă model a statului ungar dela Mezöhegyes, unde pe lângă 3.000 de cai se cresc și numeroase tamslăcuri mari de tot felul de vite cornute și de oi, și 5—6.000 de porci de rasă mangoliță pură și se vând anual 200—400 vieri de prăsilă în etate de 12—14 luni cu câte 120—150 coroane și la 200 de porcele cu câte 100 coroane, d-l Monostori ne dă următoarea informațiune despre hrana lor acolo:

§ 45. HRĂNIREA PORCILOR DE MANGOLIȚĂ ÎN MEZÖHEGYES.

Purcei—fătarea între 20 Iannarie și 20 Februarie. La 10 fevr. se începe hrănirea purceilor cu câte 0,1 Klgr. boabe de orz, care apoi se urcă treptat la 28 fevr. la 0,15 kgr. dela 1—15 Martie la 0,40 kgr., iar dela 1—15 Aprilie ajunge la 0,45 kgr. de capăt. Înțercarea lor se face în prima decadă a lui Aprilie.

Godaci, purcei înțercați. Dela 10—30 Aprilie 0,40 kgr. orz boabe 0,20 kgr. ovăz; în luna lui Mai: 0,45 kgr. orz, 0,25 kgr. ovăz dela 1 Iunie — 18 Iulie 0,45 kgr. orz 0,25 kgr. ovăz și pășune. Dela 19—20 Iulie 0,25 kgr. ovăz. Apoi trecerea la pășune exclusivă în miriști dela 21 Iulie până la 20 Septemvrie. Dela 20—30 Septemvrie trecerea la rațiunea de iernat cu 0,50 kgr. orz de calitate II-a.

Purcei de prăsilă. Dela 1—31 Octomvrie 0,60 kgr. orz de cal. II-a, dela 1—30 Nov. 1,50 kgr. porumb știuleți (inferior) dela 1—31 Decemvrie 1,50 kgr. porumb știuleți (inferior) și 1 kgr. sfecele. În anul al doilea.

Dela 1—31 Ianuarie 1,0 kgr. porumb boabe și 1 kgr. sfecele dela 1 Fevr.—31 Martie 1,50 kgr. porumb boabe și 1 kgr. sfecele, dela 1 Aprilie—30 Septemvrie, pășune 0,59 ha. de cap, dela 1—31 Octomvrie 0,50 kgr. orz de cal. II-a, dela 1—30 Nov. 1,0 kgr. porumb știuleți (inferior) și 1 kgr. sfecele, dela 1—31 Decemvrie 1,5 kgr. porumb știuleți (inferior) și 1 kgr. sfecele.

În anul al 3-lea și al 4-lea.

Vieri de prăsilă dela 1—31 Ianuarie 1,50 kgr. porumb boabe și 1 kgr. sfecele, în luna Febr. Martie 1,25 kgr. porumb boabe și 1 kgr. sfecele; dela 1 Aprilie până la 15 Mai 1 kgr. porumb boabe și $\frac{1}{5}$ pogon pășune. În timpul săritului în luna lui Septembrie și Octomvrie capătă câte un kgr. ovăz și $\frac{1}{5}$ pogon de pășune în Noembrie 1,50 porumb știuleți (inferior) și 1—2 kgr. sfecele, în Decemvrie 1,75 kgr. porumb știuleți (inferior) și 1—2 kgr. sfecele (nеспălate).

Scroafele de prăsilă. În Ianuarie, înainte de a fătă: 1,25 kgr. uruială de orz cu porumb și 1 kgr. porumb boabe; dela 1 fevr. până la 10 Aprilie până la înțercatul porceilor, 1,50 kgr. orz, uruială de porumb și 1 kgr. porumb boabe; dela 11 Aprilie până la 20 Mai 0,50 kgr. porumb boabe; dela 21 Mai până la finea lui Septemvrie 1 juger (pogon) de pășune; în luna lui Octomvrie 1,50 kgr. zoană de orz ori porumb, 1—2 kgr. sfeclă, 1 pogon pășune. În Nov. 200 kgr. zoană de orz sau porumb 1—2 kgr. sfeclă, în Decemvrie 200 kgr. zoană de orz sau porumb, 1—2 kgr sfeclă

§ 46. ȚINEREA VIERULUI.

Vierul se cumpără de ordinar la etatea de 4 luni, dar mai bine la 6 sau la 8 luni de zile, când se poate mai bine prevedea și apreția dezvoltarea lui ulterioară și aptitudinea lui de prăsilă. Instinctul sexual se dezvoltă mai de timpuriu la cei de rasele engleze precoci, și mai târziu la cei de rasele vechi tardive. La cele dintâiu vierul la etatea de 9—10 luni poate fi întrebuințat deja la reproducție, la celelalte numai după un an împlinit. Durata aptitudinii lor de serviciu depinde cu deosebire de modul lor de ținere, dar și de individ.

El nu trebuie ținut nici prea cu îmbelșugare în mâncare și băutură, dar nici ca să ducă lipsă și să slăbească.

Înainte de toate și vierul are lipsă de multă mișcare ca să petreacă cât mai mult la aer liber, și să poată rămă adunându-și singur substanțele minerale de care are el lipsă. Mai bine le vine și lor deci sub toate punctele de vedere, dacă pot umblă și ei afară cu cârdul la pășune, căci atunci le umblă și lor mai bine, se dedau și cu asprimea climei și intemperiilor, ceea ce-i face mai robuști și rezistenți, chestia de căpetenie pentru a obține de la ei o progenitură viguroasă și sănătoasă. Apoi se dedau și cu ceilalți porci și cu oamenii, devin mai blânzi și mai domoli. Ei la pășune caută toate scroafele cari sunt în căldură și le vieresc, chiar și pe acele la cari instinctul sexual se manifestă în mod mai lin și în ascuns. Un atare vier ce umblă cu scroafele la pășune, poate să vierească 50—60 scroafe pe an. Dacă sunt mai multe, atunci sunt de lipsă 2—3 vieri, însă porcarul trebuie să

fie cu atențiune asupra vierilor, ca să nu se bată și rănească grav cu colții unii pe alții, din gelozie.

Mai puțin practic este de a țineă vierul închis în grajd, ceea ce prea des se întâmplă. Prin faptul că el este totdeauna închis și izolat de altă lume, și nu vede și nu cunoaște decât pe îngrijitorul său, care îi dă de mâncare, singurătatea îl face sălbatic, nervos, nărăvaș, uneori chiar furios. Cu deosebire pe timpul săritului scroafelor el este îndărădnic și răutăcios din gelozie și nu lasă altă lume să se apropie de el. Dacă se întâlnește cu alți porci sau vieri el îi mușcă pe aceia, le cauzează adesea răni periculoase. De aceea el nici odată nu trebuie să fie necăjit și nici făcut glume și joc cu el, chiar și păzitorul lui să fie totdeauna serios și energic cu el, să-l țină totdeauna supus și în ascultare.

Cu bătaia nu o scoate nici odată la cale cu el, din potrivă, îl face dârj, nărăvaș și răutăcios, iar pe pielea lui cea groasă lovirile puțin le simte. Mai curând cu un biciu sdravăn ori cu o năpârcă lovindul peste bot și ochi, unde este mult mai simțitor, poate fi adus la ascultare și supunere. Prin bătaie altfel, care nu-l supără numai îl enervează și agită, făcându-l răutăcios și nărăvaș, de se pune la împotrivire și el, și cu colții săi cei mari poate deveni și omului periculos. Prin vorba aspră și energică totdeauna poate fi adus la ascultare și supunere. Dacă sunt mai mulți, e bine să nu se vadă unul pe altul, ca să se agite din gelozie. Dacă este lăsat la scroafe, după încălecare și fecundare, trebuie să fie adus iarăși în grajd, și acolo după ce s'a calmat, după două ore poate fi scos la pășune, ori lăsat în oborul său liniștit să rămă. Când sunt de sărit mai multe scroafe la intervale scurte, un vier poate să sară și fecundeze bine 8—10 scroafe.

Ca mod de ținere și îngrijire, vierul cel ținut la grajd trebuie scos afară la aer liber și lăsat să stea cât mai mult afară. Dacă nu poate fi scos zilnic la pășune, ci este ținut închis, trebuie să-și aibă oborul său în legătură nemijlocită cu sălașul, în care să poată să stea cât mai mult la aer curat, să poată acolo rămă, și să

aibă și bazin pentru scăldat și baltă pentru tăvălit și tolănit într'însa. Și după trebuința și nevoia lui, să poată sta liber când la soare, când să intre în grajd. Când se ivesc căldurile cele mari, să fie cât mai des scăldat, și să aibă și un stâlp ori zid, de care să se poată frecă și scărpină și pe spinare. El să fie scos afară numai după ce s'a mai răcorit căldura, iarna numai către amiază, vara dimineața și seara.

În mâncare și băntură vierul nu trebuie ținut mult deosebit de ceilalți porci; el să nu fie nici gras dar nici slab, ci să se afle totdeauna bine în carne. Ingrășarea îl predispune de a fi leneș, greoiu la sărit și încălecat; purcelele tinere le deșeală, și fertilitatea lui încă scade. Hrana lui să fie ceva mai bogată în substanțe albuminoide decât a celorlalți, având raportul nutritiv de 1:5. Pe timpul săritului scroafelor intensiv, el trebuie însă să capete un supliment de hrană întăritoare: orz, alac, tenchiu, ovăz, secară, boabe de leguminoase; altfel slăbește și el și nu poate să fecundeze nici scroafele, ce-i sunt destinate, ori nu le fecundează în deajuns. Grăunțele îi se dau măcinate sau sdrobite ca uruială, iar boabele de leguminoase muiate în apă; ori cele dintâiu și în lături ori ca zeamă cu pâne și legume. Alte alimente și substanțe excitante nu sunt nici de lipsă, și nici de folos. De a-i da carne crudă ori tocată să mănânce pe acea vreme, îl face răutăcios și se deprinde și el cu ruptul și mușcatul a orice îi vine înainte. Cartofii simpli îl face molatic. Vara nutreț verde este necesar pentru el și are bună influența asupra lui, iarna cartofi și sfeclă.

Mișcarea multă îi este și lui de lipsă și îi face bine. Ținându-l totdeauna închis devine leneș și-și pierde de timpuriu aptitudinea lui de reproductor. Dacă este bine îngrijit poate fi întrebuințat cu bun succes 5—6 ani; la din contră după 3 ani deja este slăbit. Dacă a început să se îngrășe nu mai este bun de reproducție ci trebuie jugănit și pus la îngrășare.

§ 47. ȚINEREA ȘI HRĂNIREA SCROAFELOR DE PRĂSILĂ.

Purcelele și scroafele de prăsilă încă trebuiesc bine îngrijite și cu luare aminte, atât cât sunt borțoase, cât și cele fătate cu purcei sugători. Când umblă după vier, scroafa este neliniștită și agitată: vuesește des, sare aleargă și încalecă pe alți porci, nu mănâncă ca de obicei. Ea trebuie atunci băgată în coteț cu alte scroafe liniștite, ca să se mai calmeze. Dacă căldura persistă în toiul ei, trebuie dată la vier, mânată cu vierul la pășune, ori lăsată în oborul vierului. După ce a sărit-o vierul, ea trebuie îndată scoasă de acolo, și închisă în sălașul ori cotețul ei singură, ca să se liniștească, și în timp de 2 ore să nu i se dea nici de mâncare și nici de băut. Atunci ea concepe mai ușor decât dacă i se dă de mâncare și aleargă, căci alergând și urinând des, aruncă plodul afară.

Dacă a conceput, ea se liniștește treptat și își vine în obiceiul ei de mai înainte, nu mai sare și neliniștește pe ceilalți porci. Dacă ea a conceput sau nu, aceea nu se poate ști și cunoaște mai curând ca peste 2 luni de zile. Însă dacă n'a conceput, după 9—12 zile căldura i se ivește iarăși, la altele abia după 1—2 luni. Dacă a conceput, însă pândarul ei obișnuit o poate cunoaște binișor, că este relativ mai dificilă în mișcările ei, mănâncă mai mult ca de obicei și nu prea se satură, 'și pregetă la alergări. Mai târziu trupul ei se umflă treptat și rotunzește, fără însă a se îngrășă și depune slănină și grăsime.

Mișcarea și petrecerea în aerul curat cât mai mult îi face bine. De aceea celor, cari umblă la pășune totdeauna le merge și lor mai bine și rodului din ele, și mai nici odată ele nu fată purcei nedesvoltați în deajuns, neviabili, defectuoși, sluți, cum se întâmplă de multe ori la scroafele ținute la grajd. Însă nu trebuie nici ea alergată peste măsură, obosită, îmboldită de ceilalți porci, ori strimtorată cu ușa, lovită în pânțece, etc, care ar putea să periclitizeze purceii din ea.

Hrană să capete cu îndestulare, și o hrană bună, iar

nu mucegăită ori stricată, și la pășune să aibă posibilitatea să și râme. Dacă nu găsește destulă hrană în câmp trebuie să-i dăm noi hrana suplimentară acasă. La cele ținute în grajd și cocine, trebuie să le dăm ocaziunea să râme, ca să-și poată adună singure substanțele minerale de cari au trebuință. Mâncarea ce li se dă, să nu fie nici ferbinte dar nici prea rece, și o mâncare ușor digestibilă, iar nu una care umflă ori este alterată, înăcrită, stricată, care ar produce avorturi. Zoana și coadele de tot felul de grăunțe și boabe sunt foarte bune pentru ele pe acea vreme, dacă sunt bine conservate. Din zoana de secară și grâu să fie aleasă însă *coarna sau pintenile*, (Claviceps purpurea), căci acelea produce avortări în masă. Nutrețul verde de tot felul este bun pentru ele, tocat mărunț, trifoiu, lucernă, plevelă foi, burueni, etc. căci este ușor digestibil.

Și iarna verdețurile sunt bune, cartofii ferți și sdrobiți, amestecați cu țărățe sau uruială, sfecele, napi, rămășițe de tot felul de legumă dela bucătărie, laptele macru și cel strâns, zerul, jintița, dacă nu sunt înăcrite prea tare, dar nu și spălăturile dela bucătărie și lăturile (borhotul) dela velniță, care este dejă înăcrit. Cartofii degerați și înghețați pentru ele nu sunt buni, și nici alte nutrețuri mucegăite alterate d. es. porumbul încins și mucegăit. Raportul nutritiv al hranei lor să fie ca 1:5,5 sau 1:6. Hrana ce li se dă să nu fie abondentă pentru îngrășat, căci la îngrășat se îngrășă scroafa, depune untură și slănină, dar purceii din ea nu se desvoaltă în deajuns.

Două săptămâni înainte de fătare, scroafa borțoasă trebuie aleasă dintre ceilalți porci, și izolată în sălașul ei deosebit. Dacă este scoasă la pășune, să fie dusă numai în apropiere. În coteț ori sălașul lor pot să fie câte 2—3 la olaltă, dar să capete paie svântate și curate pentru așternut, ca să poată zăcea bine. Înainte de fătare le izolăm pe fiecare în sălașul ei deosebit și cu purceii ei. Totodată cu izolarea mai reducem ceva din rația lor obișnuită, până după fătare, când îi mărim iar porția.

După ce scroafa a fătat, la 4—5 zile, îi trebuie sporită porția cantitativ și calitativ, dându-i alimente, cari sunt ușoare de digerat și substanțioase, ca să-i sporească secrețiunea laptelui, pentru purcei. Foarte bune sunt însă în privința aceasta grăunțele de cereale — grâu, alac, tenchiu — orz, ovăs, secară, prăjite pe sobă ori în cup-torul de pâne, după ce s'a scos pânea, ca un fel de malt; boabele de mazere și de bob însă trebuie evitate, căci ele împedică secrețiunea laptelui. Foarte bune sunt o pășune și iarba verde și tot felul de verdețuri crude, căci ele sunt ușoare de digerat și pe acea vreme sunt bogate în substanțe albuminoide, iar celuloasa din ele este încă puțin înlemnită. Iarna nutrețul verde îl compensăm prin sfeclă și morcovi, pe care le dăm nespălate cu pământ cu tot, căci scroafele le mănâncă și crude cu pământul de pe ele cu tot și le face bine. Numai să nu fie degerate și stricate. Inșă lăpturile și tot felul de ră-mășițe dela lăptării și stâni, sunt foarte bune pentru ele și le înmulțesc laptele.

Scroafa fătată și cu purcei mulți sugători, mănâncă mult și are lipsă de hrană substanțioasă; ea mănâncă mai mult ca 2—3 porci mari. Lipsa de hrană o resimte ea, că slăbește, și o resimt purceii, cari nu se desvoltă și se pipernicesc și se tigorăsc. Cu cât purceii se fac mai mărișori, cu atât au și ei și scroafa lipsă de mai multă hrană; purceilor dela 8 zile înainte li se dă hrană deosebit. Schimbarea prea deasă a hranei scroafei trebuie evitată, căci prin schimbarea ei i se alterează compoziția laptelui scroafei și purceii își derangează stomacurile și tânjesec. De aceea în interesul desvoltării purceilor și de a preveni o diaree epidemică la ei trebuie să menținem hrana cu care am început să hrănim scroafa, și să i-o dăm în cantitate mai mare ori mai bine pregătită fără de a o schimba. Când purceii sunt mai mărișori de mănâncă bine, scroafa poate fi și mai neglijată cu mâncarea ei.

§. 48. INGRĂȘAREA.

Ingrășarea porcilor are 2 scopuri : sau producerea de carne și slănină, necesare menajului și gospodăriei, sau speculațiunea, adică utilizarea nutrimentelor produse în economia proprie de mică valoare în masă, ca prin darea lor la porci să le transformăm apoi în substanțe animalice, de un volum mai mic și de valoare mai mare. Prima are în vedere producțiunea mai mult de carne și de o slănină mai puțin groasă, dar mai solidă și consistentă, ca să se poată ține și conserva îndelungat, iar a doua cu deosebire producțiunea de unsoare și grăsime. Ingrășarea este deci diferită: în cazul întâiu ingrășarea de jumătate, în al doilea ingrășarea complectă.

Care din ele este de preferat, aceia depinde de împrejurările locale și comerciale. Pentru trebuințele casei se preferă de regulă, ingrășarea de jumătate, căci cu o carne care este numai unsoare, arareori am avea ce face, și nici nu am avea cui să o desfacem, și nici nu o putem conserva așa bine. Pentru aceasta se preferă porcul tânăr mai puțin gras, cu o carne mai puțin grasă dar succulentă, o slănină mai subțire dar mai solidă, care să se poată și conserva peste vară, și să fie bună de mâncat cu pâne. Aceste se caută deci mai mult la țară la sate și cu muncitorii.

Numai în jurul orașelor mari și a târgurilor, unde îi putem da îndată în tăiere, va fi mai rentabil ținerea și ingrășarea porcilor de grăsime și unsoare. Pentru export și comerțul mare se preferă totdeauna însă porcii de grăsime. O slănină prea groasă și grasă, la țară n'ai cui o vinde și nici ce face cu ea, iar topind-o n'ai cui vinde untura topită. Pentru vânzare și utilizat la țară, va fi totdeauna mai nemerită producțiunea micștă de grăsime și de carne în egală măsură.

Cu ingrășatul porcilor în mic și mare se ocupă de multe ori agricultorul mare și mijlociu din diferite împrejurări economice : scumpetea cărnei, ori efinătatea produselor și imposibilitatea de conservare și utilizare a

lor: d. es. porumb mult necopt, cartofi mulți, sfecele etc. Cu îngrășatul sistematic și regulat ca speculațiune se ocupă în special măcelarii, cârnățarii și negustorii de meserie, ori asociațiuni mari pe acțiuni d. ex. cea dela Steinbruch din Ungaria, mai multe societăți în America.

Autorul acestei scrieri cunoaște un domeniu mare în Ungaria, unde se taie pe an la 400 de porci mari, pentru trebuințele menajului și ale moșiei, și îi utilizează pe toți cu servitorii, argații și muncitorii moșiei. Și la noi prin sporirea puterii de cumpărătoare a muncitorilor și prin procurarea unei hrane mai substanțioase ieftine țăranului nostru, și țăranul ar munci mai mult, ar câștiga mai mult, iar producătorul mare ar găsi mijlocul de desfacere și utilizare pentru multe din produsele moșiei sale, pe cari azi le trimite fără folos peste graniță sau că nu are loc de debușeu pentru ele. Intre aceste sunt cu deosebire două, laptele și carnea, pe cari unii vroesc să le compenseze țăranului prin soia, și tot felul de buruieni și ingrediente.

Este lucru în de obște cunoscut, că țăranul nostru anul întreg nu consumă carne aproape de loc, și se hrănește vara aproape exclusiv numai cu legume. Afară de porcul său de Crăciun, rar și acela, puțină carne se vede pe masa lui peste an; dar nici porcul lui nu poate mânca în destul, ca să se îngrașe cum se cade. Dar, ca să mai taie cineva în sat porci peste an, și să vândă carne de porc proaspătă primăvara, vara și toamna, aceea nu se pomeneste, deși sunt destule sate populate și centre mari de comunicație. În comerțul mare și pentru tăere în măcelărie se caută exclusiv porci de grăsimi; pentru preparat de șunci, mușchi și costițe grase și afumate, se preferă însă porci de carne. În toate statele și țările piața internă și debușeul din interior este cel mai important.

Ingrășătorul de meserie sau și cel de ocazie trebuie deci totdeauna să scie, ce voiește, și ce țel urmărește el, și pe care îi poate el ajunge mai bine și care va fi folosul lui mai mare? Porcii săi puși la îngrășat pot fi din producțiunea proprie, dar și de cumpăratură. La cumpă-

rat sunt totdeauna de preferat cei de o vârstă și derivând din aceeași rasă și cârd, cumpărați dela unul sau doi producători, cari le-au dat aceeași creștere și mod de nutriție. Aceștia sunt cu mult superiori celor *de strânsură*, adunați de mici speculanți și samsari de pe la țărani, țigani etc, câte unul doi, și ținuti tare diferit, în genere destul de rău, și cei mai mulți leșinați cu foamea.

Porcii uniformi în mărime, de aceeași etate și din același cârd, nu numai că mănâncă uniform și utilizează mai bine hrana consumată, reclamă mai puțină muncă și grije și ajung cam la aceeași greutate și grad de grăsime, cu prea puțină diferență. Porcii de strânsură din contră, fiind adunați din diferite părți și mai cu seamă dela țărani, și din cari au fost mulți leșinați cu foamea și mizeria, aceia nu pot nici să mănânce egal, nici pot covârși egală cantitate de hrană și nu supoartă atâta timp de îngrășare. Ei reclamă deci multă bătaie de cap și supraveghere de aproape, căci trebuiesc în contiuiu separați și despărțiți în mai multe grupuri și cârduri. după pofta lor de mâncare și gradul tare diferit de îngrășare. Rezultatele vor fi deci diferite ca și beneficiile dela ei.

Porcii de strânsură cumpărați dela țărani, din cei crescuți mari cu jijeul la gât, aceia nu pot mânca așa mult ca ceilalți, și nici nu se îngrășe de obicei mai mult de 3 luni de zile; și este de prisos de a-i ține mai mult. Unde alții sunt abia bine în carne, ei sunt deja făcuți gata, adică pe deplin îngrășați și trebuiesc dați în tăere, pe când alții din aceeași rasă și familie, dar ceva mai bine ținuti mănâncă mai mult și mai bine, și pot să fie îngrășați în 4—5—6 luni de zile și ajung la o greutate îndoit de mare; cei de rasă mangoliță curciți cu rasele engleze se îngrășe 5—6—8 luni de zile și ajung la o greutate considerabilă. Mai iute se îngrășe cei de rasele engleze precoci, cari de natura lor sunt deja grași.

De aceea porcii crescuți de marii cultivatori se caută și plătesc totdeauna mai bine, fiindcă ei sunt crescuți mai sistematic, mai uniform, și lor nu li s'au strimtat mațele la nici unul, ca să nu poată mânca. Aceia mănâncă toți de opotrivă de bine, depun și se îngrășe în acelaș

mod și timp, și ajung aproape la aceeași greutate vitală, și au lipsă de mai puțină îngrijire și de hrană mai puțină. Aceasta este cauza de multe domenii și moșii mari, căutate în regie se ocupă atât cu creșterea cât și cu îngrășarea sistematică a porcilor în stil mare, ca mijloc de speculațiune. Apoi cele cari posed lăptării mari și au derivate lactice ieftine în masă, produc porci de o calitate superioară pentru șunci, și după ființa lor sunt avizate la o întinsă creștere și îngrășare de porci.

În fine vine în considerare îngrășatul de carne și de grăsime. Pentru țăranul simplu, vine numai îngrășarea pe jumătate în considerare, pe când pentru speculă și negoțul mare de export, îngrășarea de jumătate ar fi curată pierdere de timp și spese, și numai îngrășarea completă poate fi rentabilă. De multe ori marii cultivatori și îngrășătorii de meserie, cumpără porcii îngrășați la ghindă ori dela țărani, pentru a-i îngrășa și completă ei mai departe pentru vânzare. Până ce piața dela Steinbruch eră deschisă cultivatorilor și îngrășătorilor noștri, ei trimeau acolo porcii lor îngrășați numai pe jumătate sau intrați ceva bine în carne, și apoi îi făceau și dădeau gata acolo. După îngrășatul la ghindă jir ori la baltă cu pește, este necesar a-i supune din nou la o îngrășare deosebită cu porumb și orz, pentru a le solidifica carnea și slăcina, și a-i lua mirosul de pește. După intensitate, porcul se îngrășe mai tare și mai bine vizibil la început, mai târziu mai puțin, dar se rotunzește și îngroașe mai tare. Porcul tânăr depune mai multă carne decât grăsime, iar porcul dela $2\frac{1}{2}$ ani în sus, nu mai crește, poate să depună numai grăsime. Mai departe depinde și de mișcarea ce i-o dăm. Prin mișcarea liberă și umblare porcul își dezvoltă mușchii, tendoanele și oasele, formându-se celule noi, și deci animalul crește. Ținându-l închis și în nemișcare, în curând se ivește la el o degenerescență grasă, în detrimentul celorlalte funcțiuni și aptitudini biologice ale corpului ca: dezvoltare normală și armonioasă, reproducțiunea, instinct sexual și aptitudinea de alăptare a purceilor; chiar și mișcarea îi devine anevoioasă, și nu poate suportă nici asprimea climei.

La cel tânăr și în dezvoltare la îngrășare, pe lângă fibrele de carne dejă existente și de grăsime, se mai formează altele, din substanțele albuminoide ale hranei, iar porcul mare dela $2\frac{1}{2}$ ani în sus nu mai crește, depune numai grăsime, ori și cu ce l-am nutri. Dacă și la el corpul pare a crește și a se îngroșa, șuncile și mușchii se văd mărindu-se, aceasta provine de acolo, că între fibrele lui de carne macră dejă existente, intră noi sucuri în ele și se depun straturi de celulele cu grăsime, de unde carnea devine mai voluminoasă ceva mai grasă și mai succulentă decât înainte. Carnea dela porcii prea bătrâni rămâne însă tot slabă și tare, macră și ațoasă, și numai slăcina și untura sporește, căci și mușchii și organele își perd cu timpul elasticitatea lor, se usează și ele ca ori și ce mașină și instrument. Godacii și grăsunii să nu se pună la îngrășat mai curând de 5—6 luni de zile, și până atunci ei să facă multă mișcare, casă-și desvolte armonios toate organele. La îngrășat ei mai cresc și carnea lor sporește cantitativ și calitativ, dacă hrana lor este nemerit compusă.

Deci cel ce voește să aibă și îngrășe bun porc de carne, trebuie să aleagă porc tânăr, și să nu-l îngrășe la exces; iar cel ce voește să îngrășe porc de grăsime și untură, acela își alege totdeauna porc bătrân dela 2 ani în sus, și-l îngrășe atât cât poate să mănânce. Prin ținerea porcului închis și în nemișcare, se favorisează unic depunerea de grăsime, în detrimentul tuturor celorlalte funcțiuni și facultăți ale lui. Ingrășarea și folosirea este deci în strânsă legătură cu creșterea, și depinde de modul de ținere.

În privința nutrimentului prin care am putea să influințăm producțiunea de carne și de grăsime, nu e încă rezolvită; de altfel o chestiune destul de importantă pentru noi ca și pentru alte popoare d. ex. Americani, după ce pe piețele mari ale Angliei Londra etc. au început a da iarăși mai multă atențiune calității cărnei, și deci nu putem fi nepăsători de ea.

Americanii al căror export de cărnuri de tot felul, și de unsoare este colosal, au făcut diferite încercări la diferitele stațiuni agronomice și de încercare, din diferite

state cu privire la nutrirea și îngrășarea porcilor, ca se afle cu cari nutrimente s'ar putea influența mai bine asupra calităților cărnurilor și a grăsimii. Ei au găsit că d. ex. porumbul dă mai multă slănină și unsoare decât carne, dar tărâțele, făina de carne și sângele închiegat dau o carne mai macră. La hrănirea exclusivă cu porumb, porcii s'au îngrășat foarte tare, dar carnea lor relativ a scăzut; iar hrana mai bogată în substanțe albuminoide, dă o carne mai gustoasă mai fragedă, însă îngrășarea exclusivă cu porumb dă o predispoziție spre grăsime, și are o influență defavorabilă și asupra dezvoltării corpului. Ancheta canadiană a constatat, că orzul dă o carne mai bună decât porumbul; mazărea și bobul dau carnea cea mai solidă, și porcii după ele dau cel mai mic scăzământ. În genere după dânșii mazărea ar da carnea cea mai solidă, și cea mai gustoasă, cu grăsimi mai puțin uleioasă.

Pentru marii noștri îngrășători vin în considerare unic porumbul și orzul. Inșă din timpuri străvechi se întrebuință la Români și—bobul, boabele tari și înmuiate pentru îngrășatul porcilor. Mazărea nu știm să se întrebuințeze undeva spre acest scop la noi; bobul s'ar putea întrebuință și cultivă mai des și mai intensiv de cătră marii cultivători și îngrășători.

Cu privire la compunerea alimentelor și tratarea lor, vin în considerare în prima linie substanțele albuminoide, căci din ele se formează carne și grăsime, iar în a doua substanțele ternare, amidonul, zacharurile, grăsimile, etc. din cari se formează și depune grăsimea, afară de cele ce se ard în corp, și servesc la întreținerea temperaturii corpului. Inșă la îngrășatul porcilor, căutăm ca tocmai nutrețurile voluminoase bogate în substanțe ternare, ca mai ieftine, să le utilizăm cu porcii. Raportul nutritiv cel mai potrivit între ele pentru îngrășat este ca 1 : 5,5—1 : 6.

Alimentele se împart în alimente principale de îngrășare

(1) Nordamerikanische Schweinezucht Prof. Dr. Backhaus, Berlin 1894, pag. 68.

și alimente întăritoare sau concentrate. Cele dintâiu sunt cartofii, bostanii (dovleci), sfecelele, napii, lăturile (borhotul), laptele macru, zărul, jintița și altele. Ca alimente întăritoare sunt grăunțele, boabele, uruiala, făina, tărițele, turtele de uleiu, făina de carne, peștele uscat și altele. Numai prin o anumită combinaire potrivită a lor se pot ele utiliză bine.

Cu privire la prepararea lor, unii preferă a le da boabele întregi, alții înmuiate, sfărimate ca uruială, făină, tărițe. Unii zic că la început este bine să le deă porumbul uscat la porci, apoi mai târziu înmuiat și uruială, după ce s'au învățat dejă să-l dumice și mestice bine în gură; alții vice versa. Alții, din contră afirmă, că porcii rău ținuți d. es. cei de baltă și de câmp să fie întâiu nutriți cu lături, ca să li se dilateze intestinele și stomacul, și să li se facă poftă de mâncare, și apoi să li se deă nutriment mai bun, porumb. Porcii românești dela câmp și dela baltă duși la Steinbruch erau nutriți acolo întâiu cu lături, cu uruială de orz, și din când în când, scoși și afară la pășune, ca astfel să fie pregătiți pentru un nutriment mai bun. Țeranii transilvăneni le dau întâiu dovleci (bostani) și cartofi cruzi, apoi cartofi și bostani ferți și zdrobiți, presărați cu tărițe și, în fine amestecați cu uruială ori făină de porumb.

Pentru noi Românii vin în considerare cu deosebire 3 sisteme diferite de îngrășare, cu ghindă (jir), cu cartofi și cu porumb. Primul este cel mai ieftin între toate, al doilea de casă preferabil în mic, și al treilea exclusiv în mare. Ar mai fi și îngrășatul în Baltă cu pește, însă acesta în tot cazul trebuiește completat în urmă cu porumb. Tot așa și la îngrășatul cu jir, care dă o carne tot moale și o grăsime aproape uleioasă, ce se topește chiar iarna, când timpul este ceva mai moale. Abundența de hrană în Balta, depinde cu deosebire de revărsarea și retragerea apelor; ea este de mai puțină importanță pentru îngrășare decât pentru creștere și ținere, așa că arare ori putem contă pe ea.

§ 49. ÎNGRĂȘATUL LA GHINDĂ.

Porcii se strâng prin *postul de 2 săptămâni*, numit al Sântei Mării, când a început ghinda să cadă, și umblă liberi în pădure cât ține ghinda, eventual și după ce a nins până nu este zăpada încă prea mare, căci ei culeg ghinda și din o zăpadă mai potrivită. Durata îngrășatului la ghindă ține 6—8—10—12 săptămâni până pe la Sf. Nicolae, după cum au de mâncare și după cum este timpul favorabil ori nu.

Pentru constatarea cantității de ghindă și a numărului porcilor ce se poate băgă în pădure, dacă proprietarul ori antreprenorul nu are o experiență în materie, câți porci pot fi încăpuțați, alege la un loc de mijloc o suprafață de teren, d. es. un pogon, numără copacii de pe el, scutură de pe 2—3 copaci ghindă, o măsoară, o raportează la ceilalți de pe acel teren și la întinderea totală a pădurei, și după acestea se orientează. Numai porci mari trecuți de un an se bagă la ghindă, căci cei mici nu se țin de cei mari și nu o duc bine nici la intemperii, rămân totdeauna în urmă. De porc mijlociu se calculează câte 5—6 hectolitri de ghindă, de cei mari 8—10 hl. De cele mai multe ori aceștia sunt porci de strânsură ori băgați cu chirie în păduri.

Pentru îngrășatul lor face foarte mult un porcar bun, care a mai fost în atare serviciu, ca să cunoască bine pădurea, și să știe cum să îngrijească bine de ei. Pentru adăpost el își face lângă un pârâu ori baltă cu apă suficientă, coliba sa și un coșar, pentru adăpostirea și apărarea porcilor de furt, fiarele sălbatice lupi, urs etc. De adăpost le servesc de cele mai multe ori copacii mari stufoși și un coșar în jurul lor. Pre cei din apropiere nu îi paște, rămânând ca rezervă pentru timpul urât, și când a căzut zăpada, de porcii nu pot umblă în altă parte. Afară de ghindă ei au lipsă numai de apă curată pentru băut și de ceva sare, câte un klgr. la sută de porci pe săptămână. Timpul mai rece și zăpada mică nu-i împedică delă pășune, porcii scormonesc ghinda și o scot

de sub zăpadă. Și numai când a căzut zăpadă de tot mare trebuie ei să părăsească pădurea mai de vreme, și atunci o adună cu cei de rudă primăvara, după ce s'a dus zăpaba. Ghinda dela stejarul pedunculat (gorun) cade întâiu dela stejarul sesiliflor (ștejerică) mai pe urmă și toamna târziu. Dacă este ghindă puțină, atunci porcii se scot mai de vreme, și trebuie hrăniți acasă, cu cartofi ori cu porumb. Dacă este ghindă destulă se îngrașă complet, de trebuie să-i ducă cu carăle acasă din pădure, și nu au lipsă de a mai fi îngrășați în urmă cu porumb ori cartofi. Ghinda dă o carne dulce, și o slănină potrivit de solidă dulceagă și ea.

Jirul îngrașă mai puțin și dă produse de calitate inferioară. Cu devastarea și răritul codrilor și dumbrăvilor seculare, pagubă ce tinde să dispară din ce în ce mai mult și obiceiul îngrășatului la ghindă și jir *goștinaritul*, *glandinațiunea*, *jirovina*, care eră de sute de ani în uz și foarte remunerător între români. Ingrășatul la ghindă și jir eră cel mai ieftin și mai comod între toate, căci românul pentru o taxă tare modestă, aproape bagatelă, își îngrășă 2—3 porci toamna, și eră provăzută casa cu carne, slănină și untură pe anul întreg.

§ 50. INGRĂȘATUL DE CASĂ.

Ingrășatul de casă se face la țară de obicei cu acele produse, cari sunt disponibile, și se pot produce în cantitate mai mare și mai ieftine: lapte macru sau jintiță, dovleci, cartofi, lături și fărămături diverse, zoane și tot felul de produse de puțină valoare, după cum se întâmplă și vin înainte.

Deja îndată după secere, după ce s'a calmat și domolit încâtvă căldurile cele mari, porcii destinați de a fi puși la îngrășare, chiar dacă ei umblă încă în câmp la pășune, capătă dimineața și seara de mâncare acasă mai bine și mai mult decât ceilalți. Mai târziu se lasă acasă și se izolează cu totul de ceilalți, nutrindu-i din ce în ce mai abundent. Hrana copioasă existentă pe acea vreme

sunt: steclele, napii, foile, bostanii și cartofii, apoi diversele zoane și produse de calitate inferioară, ce cad zilnic la treerat, la vânturat, în magazie, șură etc. Nutrimentul din ce în ce mai abundent și mai copios este menit să le ațâțe și excite pofta de mâncare. La o hrănire intensivă se procede numai după ce s'a răcorit vremea bine.

Grăunțele și boabele cele de calitate a II-a și a III-a și zona are de scop să-i deprindă ca să dumice și mestice bine mâncarea, ce li se dă. Bostanii li se dau la început întregi, sdrobiți brut și seci; mai târziu tăiați regulat și cu lături, presărați cu zonă ori tărițe și în fine ferți și sdrobiți, și amestecați cu cartofi (ferți) și cu *uruială*. Bostanii i consideră unii de aliment principal, alții numai de accesoriu. Chiar și americanii întrebuițează des și intensiv bostanii la îngrășatul porcilor, și ei îi consideră ca supliment și regulatori la compoziția defectuoasă a porumbului, celui sărac în azot și substanțe minerale. De aceia americanii cultivă dovlecii sistematic prin porumb ca cultura accesorie în mare, punându-i sub un porumb ce se coace de timpuriu, tot la al 6-lea sau 8-lea rînd, ca după coacerea și culesul porumbului, să rămână bostanii pe loc, și să se coacă bine și ei, ca să se poată conserva cât mai îndelungat.

Dovlecii deși conțin și ei multă apă și la ger înghiață ușor, totuși sunt de valoare, și dacă nu sunt mucezi sau stricați, porcii i mănâncă cu mare poftă. Chiar înghețați pot fi puși la fert și porcii i mănâncă. Când sunt ferți și amestecați cu cartofi și sdrobiți, presărați cu făină ori tărițe sau uruială, porcii i mănâncă cu mare aviditate, și li se dă zilnic ori cât pot ei să mănânce. Atât cartofii cât și dovlecii se pot produce foarte ușor în cantitate mare și foarte ieftin; de păstrat se pot conserva în bordeie, pivnițe, silozuri ori acoperiți în paie, ca să fie ferți acolo de ger și îngheț, și se păstrează până pe la Crăciun și Bobotează.

Cartofii sunt însă nutrimentul principal aproape la toate popoarele, pentru îngrășatul porcilor, prin faptul că ei se pot produce ușor în masă, se pot da la porci toată

vara, toamna și iarna, și ei sunt foarte bogați în scrobeală (amidon sau feculă) și care cu deosebire îngrășe. Din scrobeală se formează și depune grăsimea. Cartofii se dau cu preferință ferți și zdrobiți la porci. Cartofii să nu fie nici prea cruzi și nici încolțiți, căci atunci conțin multă solanină, care este vătămătoare porcilor, mai tare decât altor animale. Paralel cu hrana de cartofi trebuie să mai dăm porcilor și substanțele minerale, de care ei au lipsă, sau direct, sau lăsându-le posibilitatea de a rămă, și a-și culege singuri substanțele minerale. Americanii la nutrirea cu cartofi le dau porcilor ca condimente: cărbuni de lemne sau de piatră, ca să roadă la ei, sau cenușă de lemne, sare și pucioasă pentru a le compensa lipsa de substanțe minerale. Iar țăranul transilvănean le dă amestecați cu bostani fierți, probabil tot din aceleași considerațiuni, și le prind bine.

Atât dovezile cât și cartofii au însă defectul, că ei mai trebuie ferți, și deci ne dau mult de lucru și recer material de ars, vase de fiert și muncă. În cantități mai mari când sunt mai mulți porci de îngrășat, atunci cartofii se pot fierbe în abur cu cazane ori hârdaie mari închise, cu aburul dela mașina de abur, de treerat ori dela moară etc. și ne dispensăm de lucru mult și de cheltuieli. Ei nu se pot însă conserva timp îndelungat dacă sunt ferți, căci se înălesc, și deci trebuie dați totdeauna fierți proaspăt, ori cel mult de o zi, și vasele și sghiaburile, în cari se țin și se dau la porci, să fie des curățite. Cu toate aceste dificultăți și neajunsuri, cartofii trebuie să fie și pentru țăranul român alimentul principal la îngrășatul porcilor săi, căci el nu are destul porumb pentru hrana sa proprie, iar cartofii sunt mai ușor de produs, și mai ieftini decât porumbul.

Numai când porcii sunt aproape îngrășați deplin și conțesc cu mâncarea, la urmă dacă dispune și îi dă mâna, poate să le dea și el 1—2 săptămâni și porumb boabe, ori bob, pentru a-i inteți din nou la mâncare, prin schimbarea hranei, cu alta mai substanțioasă. Însă atunci porumbul și bobul ar trebui date muiate, căci la cartofi porcul s'a deprins cu o hrană moale, și nu mai

dumică și digeră bine; altfel din bostani și cartofi ese o carne tot așa de gustoasă și slănina solidă și dulce, ca și din porumb.

Pentru îngrășatul porcilor țărani și proprietarii mijlocași Români, Sași și Unguri din Transilvania, au cocine (cotețe) deosebite, făcute pe stâlpi la 1—1,20 m. înălțime, fie din lemn ori de zid, însă atunci cu podeala de lemn, pentru ca pe de o parte să nu-i neliniștească și conturbe porcii de rudă din liniștea lor, iar de alta, ca ei să aibă totdeauna aer curat și ventilațiune suficientă. De așternut nu li se așterne acolo nici odată, iar urina și dejecțiunile mai mult lichide și apoase, se scurg printre scânduri în jos, și deși ei urinează mult, stau totuși într'o curățenie relativă. Ei nu se scot de acolo până la epoca de tăere. Hrana li se dă de 5—6—8 ori pe zi, chiar și noaptea cât pot ei să mănânce.

§ 50. ÎNGRĂȘATUL SISTEMATIC ÎN MARE EXCLUSIV CU PORUMB.

Îngrășatul cu porumb se practică mai mult în mare decât în mic, nu pentru că el ar fi mai ieftin, ci pentru că porumbul dă mai puțin de lucru, căci fertul și opăritul cade dela sine, și abia numai înmuiatul în apă rece ori călduie, vine cătră fine în considerare. Porumbul se dă totdeauna cu uruială de orz, care să compenseze efectele unilaterale și insuficiența porumbului. Și curățenia în genere este mai mare la porumb, decât la alte alimente. Îngrășătorii mari sistematice se găsesc mai multe, atât în țară cât și cu deosebire în Ungaria, unele cu renume european, a unor mari societăți pe acțiuni de speculațiune, cunoscute sub numirea tehnică de *sălaşe* și târgul de rămători dela Steinbruch și Turnu Severin. Toate acestea sunt înființate în stil mare, pentru îngrășatul deodată a multor mii sau zecimi de mii de porci, și ele au contribuit foarte mult la răspândirea culturii și desfacerii în mare a porcilor creți (vezi pag. 4).

Ca clădiri, ele au niște șoproane joase deschise de o

parte acoperite cu paie, stuf, șindrilă, și în cari se găsește așternut numai pietriș cernut ori nisip mare care se primenește de 2—3 ori pe an, unde porcii pot să zacă în liniște și să digere, apoi niște curți spațioase, pardosite cu cărămidă pentru curățenie, și un colț al lor ca loc de baie cu nămol, pentru tăvălit în el și puțin spațiu pentru râmat. Măncarea li se dă în sghiaburi de lemn în curțile pardosite cu cărămidă (fig. 31). Pentru curățenie porcii însuși îngrijesc, căci ei nici odată nu vor suferi pe unul din ortacii lor, ca să facă murdării în nisip ori pe pietrișul, unde zac vara și iarna, vara le ține răcoros și iarna cald, ci ei ies afară în curtea pardosită, și depun murdăriile pe pietre, de unde se poate curăți, ori jos la baltă unde se scaldă. Cu puțină atențiune se poate ține curățenia exemplară, care cu deosebire este necesară la un așa mare număr de porci. Ca să aibă un aer bun și curat, și apă curată suficientă pentru băut, să fie feriți de vânturi violente și de arșița intensivă a soarelui, toate acestea sunt chestiuni de căpetenie, pentru ori care atare instalație. Gunoii trebuie curățiți în fiecare zi de mai multe ori, și dus pe platformă, eventual cărat în lături ca să nu infecteze aerul cu miasmele lui.

§. 51. INGRĂȘETORII MARI SISTEMATICE.

1. *Firma Pațak* din București, are sălașele ei la Pantelimon și îngrășe pe an la 6—8.000 porci, cei mai mulți de rasă mangoliță, dar unii și de țară curciți cu englezi. Porci de baltă firma nu prea cumpără bucuroși, căci aceia nu se îngrășe bine, și proprietarul firmei zice, că totdeauna a avut pierdere la ei. De odată îngrășă 2.000 porci și mai bine.

Ingrășatul durează la porcii mangoliți 5—6—7—8 luni de zile. El îi cumpără la etatea de $1\frac{1}{2}$ —2 ani, dar și mari de 3—4 ani; la început le dă câte 2 kgr. de porumb uscat 10—15 zile, după aceea li se sporește rația la 3 kgr. pe zi, muiat timp de o lună de zile, apoi ajunge până la 4 kgr. și $\frac{1}{2}$ kgr. uruială de orz cu porumb,

și 50 gr. sare amară de porc la 2—3 săptămâni odată, pentru curățenia mațelor. Mai târziu li se dă sare amară pe fiecare săptămână odată regulat; treptat li se sporește hrana la $4\frac{1}{2}$ kgr. la porcii cei mari dela 3 ani în sus, și numai porcii cei mari ajung la rația de $4\frac{1}{2}$ —5 kgr; cei cu un an și jumătate rămân numai la 3—4 kgr. Când sunt grași de jumătate, ajung la maximum de con-

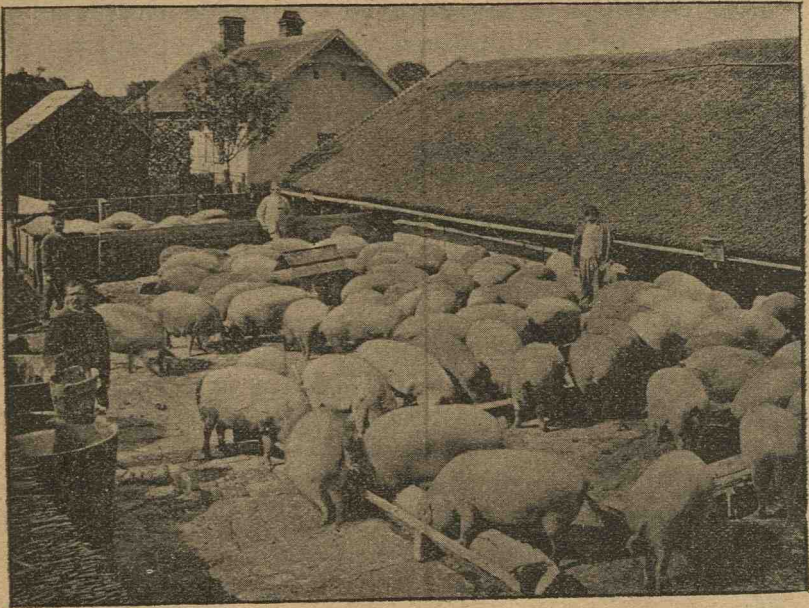

Fig. 31. Sălaș de îngrășat porcii din Kapuvár Ungaria de vest, proprietatea Prințului Paul Eszterházy, arendată.

sumație, apoi li se reduce iarăși rația la 3 și 2 kgr. din neputința de a mânca.

Porcii românești de baltă nu pot nici mânca atâta hrană și nici nu durează îngrășatul lor mai mult de 3—4 luni de zile, căci ei nu mănâncă, și nu ajung nici la greutate așa mare. Porcii de rasă mangoliță sporesc în greutate dela 700 gr. până la 1 kgr. pe zi; porcii mai bătrâni depun și 1 kgr. pe zi, iar porcii mai tineri, nu pot pune mai mult de 7—800 gr. pe zi de porc. Din 100 kgr. porumb se depune 20—25 kgr. greutate. Porcii de câmp

și de munte trebuiesc încontinuu despărțiți, după pofta lor de mâncare, și după starea de îngrășare, căci ei se îngrășă foarte neegal. La expoziția agrară din București 1904 firma Patzac a expus 8 porci grași de câte 400 kgr. fiecare, după o îngrășare făcută de 8—10 luni, cari aveau slănină de 15—20 cm. grosime, vezi (fig. 14).

2. Despre îngrășatul porcilor pe ferma contelui Francisc Zichy în Dioseg (Bihor), d-l Monostori ne spune:

„Au fost puși la îngrășat 100 porci de rasa mango-liță neagră din producțiunea proprie, peste 2 ani trecuți, la 13 Martie, și au cântărit de pereche 165,8 kgr. la olaltă 8.290 kgr. După o lună de zile, la 13 Aprilie, au cântărit în total 9.125 kgr. sau de pereche 182,5 kgr. Până atunci au consumat însă 3.942 kgr. porumb boabe și 1.300 kgr. uruială de orz, la olaltă 5.242 kgr. grăunțe, sau de pereche pe zi câte 3,5 kgr. și au obținut un spor în greutate de pereche 16,7 kgr. și în bloc de 835 kgr. Prin urmare, în prima lună 100 kgr. porumb au dat 15,9 kgr. greutate vitală. După a doua lună ei au fost cântăriți din nou la 13 Maiu, și au dat o greutate de 211,4 kgr. perechea, sau 10.720 kgr. în total. În a doua lună însă ei au consumat 7.838 kgr. porumb boabe și 50 kgr. uruială de orz, sau în total 7.888 kgr. grăunțe, (câte 5,3 kgr. pe pereche și zi) după care au dat un spor în greutate de 31,9 kgr. la pereche sau în total 1.595 kgr.

100 kgr. porumb a dat un spor în a doua lună de 20,2 kgr. La 13 Iunie s'au vândut 2 porci în greutate de 225 kgr. Ceilalți 98 au cântărit la olaltă 12.750 kgr. (cu cei 2 vânduți 12.975 kgr.) de pereche 259,5 kgr.

În a treia lună ei au consumat 5.775 kgr. porumb boabe, 3.726 kgr. uruială de porumb și 1.245 kgr. uruială de orz sau în total 10.746 kgr. de hrană pe zi și de pereche și în total 2.255 kgr. Prin urmare din 100 kgr. porumb și orz s'a obținut un spor de 21 kgr. în termen mediu. La 26 August s'au mai vândut 2 capete, având o greutate de 245 kgr. iar ceilalți 96 au cântărit la acea dată 17.425 kgr. cu cei 4 vânduți fac 17.845 kgr. Până la 26 August ei au consumat însă în decurs de 2 luni 8.400

kgr. porumb boabe, 12.605 kgr. uruială de porumb și 4.288 kgr. uruială de orz, în total 25 293 kgr hrană, după care au obținut un spor total în greutate de 4 920 kgr. Deci 100 kgr. hrană a dat 19,4 kgr. spor.

În total ei au avut în termen mediu din 100 kgr. porumb și orz 19,5 kgr. spor în greutate“.

Nici în Ungaria nici la noi, nici în America, nu se îngrașe porcii exclusiv numai cu porumb, ci totdeauna porumbul amestecat cu orz ori cu leguminoase. Mai des se dă porumbul boabe întregi uscat ori muiat, iar orzul ca uruială, în proporție cu 2:1 sau cu 3:1—4:1 sau $\frac{1}{3}$ uruială de porumb amestecat cu orz. Americanii detestază hrănirea exclusivă cu porumb pentru porcii de rudă, cari se pipernicesc din el. Ei deduc aceasta din lipsă de azot și substanțe minerale a porumbului, cari tocmai în cojile orzului sunt mai bine reprezentate. La stațiunea de experimentație din Wiscousin s'a adăogat la porumb cenușe de lemne și cenușe de oase. Prin aceste adaose s'a obținut o economie de 28% din hrană, la producțiunea de 100 libre greutate vitală.

În privința porumbului, a calității lui și a modului cum să se dea la porci, îngrășetorii de profesiune nu sunt de acord. Ei îngrașe porcii cu porumb cu deosebire fiindcă el este ieftin le dă puțin de lucru și produce o carne și slănină solidă. Însă porumbul este și el în unii ani destul de scump, în alții porumbul nu s'a putut coace și produce pelagră la oameni; pe acesta crud în lapte ar fi bine de a-l utiliza la îngrășatul porcilor. Porumbul acesta crud s'ar putea întrebuința cu porcii la început până ce este în lapte și apoi să treacă la nutreț mai bun sănătos, și la urmă să li se dea porumb vechiu. Americanii îngrașe întâiu vitele bovine, punându-l pe porumb crud deja la porumbul de pe loc necules și după 2 vite mari mai pun 3 porci mari, ca porcii să mănânce boabele și ștuleții ruți de vite sau boabele ce rămân pe jos și cele nedigerate din fecaliile vitelor. Cei cari îngrașe porcii cu porumb și turte de ulei zic, că prin turtele de ulei se câștigă o lună întreagă la îngrășat. Americanii pun porcii tineri la îngrășat cu 5—6 luni, și îi vând grași cu 9—13 luni, ob-

ținând o greutate vitală medie de 250—670 livre, iar când îi îngrășe iarna întregă la porumbul cel nou unii din ei ajung și la o greutate de 300—400 livre. Totuși porcii tineri sunt mai ușori și preferați, fiindcă aceia au mai *multă carne*, ce cu deosebire se caută acum pe piața Londrei, și nu porcii de tot grași. La dânșii îngrășetorii de meserie cumpără vite și porci slabi, închiriează lanurile de porumb ori porumbul de pe cocean și îl plătesc de multe ori nu direct, ci indirect după sporul de greutate al vitelor.

La îngrășatul porcilor se deosebesc astăzi 3 stadii bine distincte de îngrășare.

La început se formează țesături noi de grăsime în toate acele părți, unde suntem obicinuiți să găsim grăsimi: prapori, la rinichi, scrot etc. Dacă nu s'ar forma aceste, mai târziu grăsimea n'ar avea unde să se depună. Țesăturile aceste se formează cu deosebire din materiile albuminoide. Prin formarea lor carnea devine inspicată împănată cu grăsime și carnea crește, corpul se rotunzește și netezește, cavitățile se umplu, coastele și șoldurile vizibile până acî și eșite afară, acum dispar și se acoperă, corpul întreg capătă un aspect frumos rotunjior. Acest stadiu prim de îngrășare se numește „*că porcul intră bine în carne*“. În acest stadiu trebuie să i se dea (6—8 săptămâni) o hrană mai substanțioasă, bogată în substanțe albuminoide, având un raport nutritiv de 1:5,5. Dacă porcii sunt slabi, la început trebuie să li se dea un nutreț mai voluminos și cu multe substanțe lichide, lături, lapte macru, zer, jintiță care să le dilateze stomacul și tubul digestiv, și apoi să li se dea o hrană mai substanțioasă. În acest stadiu ei sporesc mai tare în greutate.

În stadiul al doilea cam 3—5 săptămâni țesăturile de grăsime deja formate, se umple cu grăsime lichidă Zootechnia (fig. 10, pag. 32—33) care ocupă locul apei ce dispare, grăsimea fiind mai ușoară decât apa. Carnea grasă devine mai suculentă, și mai puțin apoasă decât cea macră și slabă. Animalul se îngrășe mai puțin vizibil (sporește mai puțin în greutate) decât în stadiul

dintâiu, după ori ce hrană și cât de bogată ar fi ea. Raportul nutritiv potrivit în acest stadiu este de 1:6.

Cu stadiul al 3-lea animalul intră deja într'o stare patologică și ne naturală, bolnăvicioasă, în care toate funcțiunile corpului sunt suprimate în favorul depunerii de grăsime. El durează 3—4 săptămâni dar uneori și mai mult. Grăsimea lichidă de până aci devine solidă, atât slămina cât și untura și grăsimea dela prapori, rinichi boase etc. Grăsimea prin volumul și greutatea ei apasă asupra mușchilor și nervilor, încât aceștia nu se mai pot nutri regulat și nici să funcționeze ca mai înainte, simțirile scad, animalul nu se mai poate ține pe picioare și nu poate umblă, căci picioarele nu-i mai pot suportă greutatea corpului, ci mai mult zace, și mănâncă mai des șezând, decât stând pe picioare. Toate simțurile lui sunt în suferință, și la urmă scade și pofta de mâncare. Nutrimentul favorit de până aci nu-l mai impresionează, și nu-l mai atrage și satisface, și dacă continuăm cu acela înainte, el scade în greutate. Numai prin schimbarea regimului și a hranei, putem să-i excităm și menținem încă în câtvă neștirbită pofta de mâncare. Respirația-i este deficilă, nervii și mușchii cordului în urma depozitelor mari de grăsime în jurul lor, nu se mai pot contracta în deajuns ca să pulseze regulat, nu poate nici sângele să se curețe în deajuns de carbon, circulațiunea sângelui fiind anevoioasă, încât animalul este amenințat în fiecă moment să se sufoace. Și de aceea la ținerea și cu deosebire la transportul porcilor prea grași, să fim totdeauna cu multă băgare de seamă, ca ei să nu se asfixieze, fie vara, fie iarna. Ei per nu atât de căldură, de prea multă grăsime ce e pe ei, ci din lipsa de oxigen și de neputința de contractare a mușchilor.

Durata medie a îngrășatului de casă este de ordinar de 2—3 luni, dar una mai bună de 3—4 luni, iar pentru porcii de grăsime 5—6 luni de zile și chiar și mai mult.

Nu atât durata îngrășării este lucru principal, ci cantitatea de hrană ce ei consumă, și modul lor de sporire în greutate, deși nici aceia nu ne este indiferentă. Porcul care mănâncă puțin dela început, și rămâne în urma

celorlalți, trebuie deosebit și vândut, căci dacă este leșinat cu foamea, ori și ce i-ai da, el nu se îngrășă, și mai mult strică și risipește decât folosește. Apoi la îngrășatul acelor care s'au hrănit ei singuri cu ce au putut, să fim la început cu băgare de seamă, ca nu cumva dându-le porumb sau altă hrană mai bună, mâncându-o cu lăcomie, să și deranjeze stomacul și să nu mai poată mânca. La îngrășat este lucru de căpetenie ca dela început să le deșteptăm pofta de mâncare și puțința de digestiune din ce în ce mai tare și continuu să le-o menținem neștirbită. Cel mai mare defect este, ca ei să-și deranjeze stomacul și peardă pofta de mâncare ca să nu mai poată mânca. De aceea este necesar, ca să li se dea din timp în timp sare amară pentru curățenie, și în fiecare săptămână să-i cântărim, ca să-i vedem cât de mare e sporul lor în greutate? ! Cel care nu mai poate mânca ori că nu depune greutate în măsura cerută, trebuie îndată înlăturat și tăiat. Cu multă băgare de seamă să fim asupra stării sanitare a lor, ca să nu se ivească cumva vreo boală molipsitoare, sau epidemie între dânșii, și orice necurățenie și persoane străine trebuie ținute departe de ei. Aer curat, apă proaspătă pentru băutură și scaldatul le sunt indispensabile. Multă mișcare însă trebuie evitată. Ținerea lor închiși în repaos și la întuneric, ca să digere în liniște le este favorabilă și să nu-i conturbe nimeni, deși posibilitatea ca să râme și să se tolănească în baltă și noroiu, încă le prinde bine, și îi fereste de multe boale și epidemii.

Ingrășatul porcilor se face cu preferința toamna, dela Sf. Mărie înainte până pe la Sf. Nicolae, (6 Dec.) sau cel mult până la Ignat, (20 Decemvrie), după ce au conținut căldurile cele mari, și până ce nu începe gerul intensiv de iarnă. Aceasta se face cu preferință atunci, nu numai fiindcă toamna este mai multă mâncare și tot felul de rămășițe ale economiei, dar și porcii se îngrășă mai ușor, depun mai mult și sunt mai puțin expuși la boale diverse, nu sunt neliniștiți nici de insecte și de căldură. Iarna pe gerul intensiv le trebuie să ardă prea multă hrană în corp, ca să-și mențină temperatura corpului,

dacă nu au grajduri calde, și atunci nu depun în deajuns. Numai în sălașe și în îngrășetoriele sistematice, se îngrășă porcii anul întreg, dar și acolo pe timpul căldurilor celor mari, caută fiecare să-și desfacă porcii ori să aibă numai puțini din cei slabi, ori cei abiă intrați binișor în carne, dar și pe aceia să-i scalde și spele des.

§ 52. DESFACEREA PORCILOR

Agricultorul și cultivatorul are de scop, nu numai de a crește și îngrășă porcii, ci și de ai desface. Numai când îi va desface cu bun preț ca să aibă un beneficiu real după ei, atunci numai i se plătește munca lui. Altfel el lucrează fără profit sau chiar cu pagubă. Chiar și uneori, când nu are câștig direct dela ei dar o mică pagubă, el poate fi profitat, căci utilizează cu porcii produsele sale de puțină valoare d. ex. porumbul necopt și expuse a se strică, care altfel s'ar strică sau nu le-ar putea vinde, însă prin darea lor la porci, le poate valora în categoria celor bune. Alteori i se plătește numai munca lui și a oamenilor săi, și găsește ocupațiune la sine acasă. Beneficiul lui variază foarte mult după prețul produselor, după prețul porcilor și după conjuncturile pieței, sau chiar și după posibilitatea de a-i exportă ori ba; aceasta depinde de convențiunile comerciale cu statele străine de cari cultivatorul de azi trebuie totdeauna să țină seamă.

§ 53. VÂNZAREA PORCILOR.

Vânzarea porcilor slabi se face individual pe cap ori pe grup, număr, familie și cârd, ori după greutatea vitală. La vânzarea pe cap individuală și pe număr ori grup, deși este cea mai uzitată, căci omul vede ce cumpără, dar nu poate ști nici odată, care va fi dezvoltarea și îngrășarea lor ulterioară. Totdeauna porcii de strânsură se dezvoltă și îngrășe inegal și tare diferit între ei, după cum au fost mai bine ținuți ori mai rău, și de aceea și pe

grup ei nici odată nu obțin un preț așa mare. Mult mai avantajos este pentru cumpărător și îngrășătorul mare de a cumpără porci de o singură etate și din același cârd și prăsilă, căci aceștia fiind egal crescuți și hrăniți, se și îngrășe de o potrivă sau cu preă puțină diferență între ei. De aceea porcii domeniali sunt cei mai căutați, fiind că ei sunt de ordinar de aceeași talie și conformațiune și din o prăsilă, mănâncă egal și se îngrășe egal, și aceștia obțin și cea mai mare greutate. La aceștia și cumpărătorul și măcelarul știe ce cumpără și ce poate să scoată din ei. Porcii de țară sunt cei cultivați de către micii și marii cultivatori, cari încă nu au o prăsilă sistematică a lor — *porci ae strânsură*.

Porcii îngrășați și cei dejă intrați bine în carne se vând mai nimerit după gretatea vitală, și se plătesc după kilogram, însă scăzând 4% și se cântăresc după ce în timp de 24 ore nu li s'a dat nici mâncare nici băutură, afară de apă limpede, ca săși astâmpere setea. Toate vânzările în târgurile și piețele mari, se fac însă pe kilogram și greutatea vie, cu un scăzământ de 4%, în cari intră picioarele, urechile, părul, conținutul intestinelor etc. Târgul de rămători dela Steinbruch, care eră și pentru cultivatorii noștri important, deosibește următoarele categorii de porci: porci domeniali și porci de strânsură, apoi după proveniență și țări: porci de Ungaria, de Serbia și de România.

Sub numirea de „*marfă română prima*“ se înțelegea la Steinbruch, porci originari din Ungaria, dar crescuți în România, iar *porci românești de strânsură* sunt porci de România, fără deosebire de rasă, iar *porci originali românești* se înțeleg porcii țepoși (băltăreți) de România. Marfa română primă are o greutate peste 320 kilograme perechea cei grei, cei mijlocii 250—320 klgr, cei ușori până la 250 klgr.; porcii de strânsură românești au cei grei o greutate de 280 klgr. perechea, cei mijlocii 220—280 klgr. și cei ușori peste 220 klgr. perechea; porcii originali românești țepoși cei grei peste 240 klgr. și ușori, până la 240 klgr. perechea.

În intervalul de 21 ani (1870—91) marfa românească

s'a vândut la Steinbruch cu 36,5—59,8 cruceri pe kgr. viu (dela 76,65—125 bani).

Însă porcii de prima calitate din Ungaria au peste 400 kgr. greutate perechea, și s'au vândut cu 34—60 cr. de kgr ; cei sârbești au peste 260 kgr. perechea din mai buni, și s'au vândut în același interval cu câte 34,5—58,8 cruceri kgr. viu. Traficul de rămători dela Steinbruch și prețurile obținute acolo pe anii din urmă vezi pag. 4.

Exportul de porci al României în Ungaria a fost :

<u>1890</u> capete	<u>1891</u> capete	<u>1892</u> capete	<u>1893</u> capete	<u>1894</u> capete	<u>1895</u> capete	<u>1896</u> capete	<u>1897</u> capete
1.870	14.895	4.681	15.747	16.724	2.580	32	6

când apoi dispar cu totul.

Importul României de porci din Ungaria a fost :

<u>1897</u> capete	<u>1896</u> capete	<u>1895</u> capete	<u>1894</u> capete	<u>1893</u> capete	<u>1892</u> capete	<u>1891</u> capete	<u>1890</u> capete
24	73	21	8	208	11	24	10

Dela 1900 încoace autorul are cunoștințe sigure, că s'au trecut porci cu miile din România în Transilvania; odată îi lăsau să treacă și grași peste frontieră, alte ori nu.

Cât de mult poate fi influențat actualmente producătorul particular de nestatornicia și nesiguranța exportului și a convențiunilor internaționale, se poate vedea din următoarele cifre și date ale exportului nostru de porci, pe cei din urmă ani, care a scăzut la o cifră derisorie. Porci exportați:

<u>1898</u> capete	<u>1899</u> capete	<u>1900</u> capete	<u>1901</u> capete	<u>1902</u> capete
40.296	7.407	2.191	3.036	544

Din aceștia au fost exportați în 1898, 40.165 capete prin vama Burdujeni în Austria, în 1899, 370 capete numai în Austria în valoare de 18.500 lei; 496 capete în valoare de 24.800 lei în Italia, și 6.537 capete în valoare de 324.800 lei în Rusia; în 1900 au fost exportați 840 capete în Austria, 849 în Italia și 501 în Rusia; în 1901 au fost exportați 551 capete în Austria, 646 în Italia și

1.851 în Rusia; în 1902 numai 156 în Austro-Ungaria și 367 capete în Rusia.

Exportul de cărnuri *a)* proaspete. *b)* sărate și afumate al României a fost :

	1898 kgr.	1899 kgr.	1900 kgr.	1901 kgr.	1902 kgr.
<i>a)</i> carne proaspătă	—	15.000	—	169.966	274.482
<i>b)</i> carne afumată și cârnățarie . .	3.280	12.835	28.195	13.845	22.573

Carnea proaspătă se trimete cu deosebire în Olanda 167.675 kgr. în 1901 și 231.591 kgr. în 1902, 3.469 kgr. în Belgia, 6.699 kgr. în Germania și 9.000 kgr. în Turcia, și 15.000 kgr. în 1899 în Rusia. Carnea sărată și afumată s'a exportat în Austro-Ungaria :

1898 kgr.	1899 kgr.	1900 kgr.	1901 kgr.	1902 kgr.
726	10.218	27.164	13.845	22.573

Nesiguranța exportului și a desfacerii mărfii făcute, a trebuit să paralizeze pe orice producător de a-și angaja capitalul său pe un timp mai îndelungat în cultura rămătorilor, odinioară ramura atât de bănoasă și cestiune vitală pentru țară, mai cu seamă în anii ploioși, unde porumbul nu se coace și amenință a se strică.

Contra închiderii neașteptate a frontierei de către vecinii noștri de vest și nord, ar fi un singur remediu eficace: înființarea de abatorii mari după sistemul american, și cât mai multe fabrici de conserve, ca prin producțiunea ieftină în masă și de calitate bună, să se atragă mușterii și capitaluri străine în țară. Pentru țara cu producțiunea ei imensă de porumb, și cu vastele Bălți ale ei, prăsirea și îngrășarea porcilor în masă este o chestiune economică de întâiul ordin, care nu ar trebui părăsită și lăsată la voia întâmplării cu una cu două, căci sute de ani ea a dăinuit și aveă rădăcini adânci în țară. Prohibițiunea importului porcilor românești în Ungaria s'a făcut din punct de vedere al combaterei concurenței, iar nu al boalelor; d-l veterinar Monostori o spune lă-

murit aceasta și fără înconjur (1): „Adevărul este că Instituția carantinei (Kontumatz) dela Steinbruch s'a făcut cu scopul de a cercetă porcii ce vin din Serbia și România de cisticerc și alte boale diferite, dar aduce foloase în prima linie Societății acționarilor, că pe de o parte pune o stavilă invaziunii mărfii străine, dimpreună cu taxele vamale ridicate, și împuținează concurența, și apoi ea menține bunul renume al porcilor ungurești în străinătate, așa că folosul ei ajunge mai departe.“

Un exemplu demn de imitat ni-l dau Americanii, cari cu toate piedicile puse lor înainte de europeni, nu s'au descurajat, și ei inundează piețele Europei cu cărnurile lor. Centrul comerțului cu porci la dâșii este orașul Cincinnati numit și Porcopolis american. În America micii cultivatori produc și îngrășe porcii în mare, de unde rezultă pentru dâșii beneficii însemnate, reducând din spesele de transport comision, cheiagiu etc. Inșă comerțul la dâșii totdeauna este organizat în mare. Abatoriile lor sunt colosale și foarte potrivite ca instalațiune, și munca umană este înlocuită mare parte prin mașinerii de tot felul, și împărțirea muncii este foarte amenunțită. La dâșii 35 oameni pot să taie pe zi 9.000 de porci în 10 ore de muncă: de înjunghiat, opărit, curățit și desfăcut. Un muncitor de acolo câștigă câte 10 mărci pe zi, ceia ce se vine de porc câte 4 fenigi, iar în abatoriile germane se plătesc 50 fenigi taxa de tăiere de porc, și aceasta în cele mai bine conduse. O singură firmă Swift & Comp. din Chicago a tăiat după d-l Backhaus în anul 1892, 1.189.498 vite cornute, 1.134 692 porci și 1.013.527 oi.

Abatorul nostru dela Iași, construit de curînd și prevăzut cu toate mașinariile cele mai moderne, încă ar putea să aducă bune foloase. Tot așa și cel dela Brăila.

(1) Prof. C. Monostori in Rohdes Schweinezucht IV Auflage Berlin 1892 pag. 64.

PARTEA III-a.

§ 54. TĂIEREA ȘI UTILIZAREA PORCILOR DE CASĂ.

Cei mai mulți porci crescuți la țară nu se vând, ci se taie și conservă în casă, pentru acoperirea necesității menajului casei, de carne untură și slănină de peste an. Porcul nu numai că este mai ușor de îngrășat decât alte animale domestice, dar și carnea lui se păstrează mai ușor și timp mai îndelungat, decât carnea or căror altor animale. Carnea proaspătă este însă totdeauna mai gustoasă și mai nutritivă, decât carnea preservată, înghețată și sărată ori afumată, căci prin înghețare ori preservare și la sărat, ea își pierde o parte din substanțele ei albuminoide. Carnea de porc se poate ține vara 3—4 zile, iarna însă până la 6—8 zile proaspătă, pe când cea de vacă și de oaie se conservă abia 2—3 zile vara și 3—4 zile iarna. Înghețată și la temperaturi scăzute se poate conserva timp mai îndelungat și una și alta, cum se face pe vapoarele și vagoanele cu refrigerente, cari transportă carnea înghețată dela un continent la altul. Carnea sărată și afumată cea mai multă este de porc. Ba am putea zice, că cei mai mulți porci se taie unic pentru a-i sără și a face cârnați și șunci din carnea lor și slănină, și relativ mult mai puțini pentru a-i debita în comerț de carne proaspătă, iar slănina și untura lor a o topi. Lucru principal este deci, că la tăierea lor să căutăm ca să se poată ținea cât mai îndelungat carnea cât și slănina, fie proaspete, sărate ori afumate.

În acest scop este necesar și bine ca porcii în zilele din urmă să nu fie de loc agitați ori neliniștiți, și cu 12—16 ore înainte de înjunghiere, să nu le dăm nici de mâncare. Apoi în noaptea din urmă, când corpul este mai liniștit în spre ziua, sau dimineața pe la orele 4—5 porcul apucat de picioarele din napoi, tras din coteț și înjunghiat drept în inimă tăindu-i și artera principală a gâtului, ca să i se scurgă sângele cât mai bine. În acel stadiu de repaos și recreațiune a corpului, cea mai mare parte din substanțele albuminoide, albumina circulatorie s'a încheșat deja, și carnea fiind liberă de ele, se poate mai ușor conserva timp îndelungat. Din potrivă sângele și substanțele albuminoide rămase lichide în corp, acelea sunt cari se descompun mai ușor, și aduc și carnea la alterare. Dacă porcul înainte de înjunghiere este agitat, gonit cu câinii sau chiar împușcat și doborât prin lovituri, atunci nici sângele lui nu se scurge în deajuns, căci se încheșgă îndată, și nici substanțele albuminoide nu s'au putut coagula, și de aceea carnea lui este mai ușor supusă stricării decât altele, și la gust ea aduce cu carnea de porc *sălbatic*. În marile abatorii, ca în cel dela Hamburg și din alte țări și în cele americane, tăierea porcilor se face de obicei noaptea delă orele 1—3 și actul înjunghierii se face cu multă rapiditate și iscusință, căci atunci mușchii sunt mai liberi de acizi, pe când dacă corpul este înainte agitat se formează îndată acizi în mușchi, analogi cu aceia, cari se ivesc la descompunere. La înjunghiere porcul să fie ținut ca sângele să se scurgă cât mai bine, căci prin aceea se sporește posibilitatea conservării cărnei. Sângele se prinde într'un vas de pământ și trebuiește bătut și mișcat de repetite ori, pentru a nu se încheșgă în castron ori strachină de pământ până ce se răcește ca să servească la făcut cârtaboși. Sângele și substanțele albuminoide lichide împiedică conservarea îndelungată a cărnei, dar ele o fac mai gustoasă. Descompunerea cărnei se favorisează prin o temperatură mai urcată; de aceea porcii să se taie pe o vreme mai răcoroasă, și să se lasă să se răcească carnea bine, după ce au fost opăriți și curățați de păr sau că au fost pirliti

cu foc. Numai porcii sălbatici se pârllesc cu șina arsă în foc, cari altfel sunt greu de curățat de păr.

Porcul după ce a fost înjunghiat și este mort, se pârlеște cu foc de paie de secară or de grâu. Înainte de a-l pârloli, este nimerit ca să i se smulgă coama, perii cei mari și aspri, cari se pot întrebuița în industrie, îi cumpără și întrebuițează cismarii, cojocarii, perierii, etc. Pentru slănină de obicei porcul mare se pârlеște cu paie întâiu pe spate și apoi pe foale, până ce se curăță cu totul de păr, și în urmă se rade, curăță și spală de cenușă și spuză; alții însă îl opăresc numai, și apoi îl curăță de păr. Prin pârlire carnea și slănină se conservă mai bine și devin mai gustoase. Purceii tineri, grăsunii, dar și porcii mari la măcelărie se opăresc, punându-se într'un cazan mare cu apă clocotită, ori într'o albie mare și turnându-se mereu apă fierbinte peste ei, până ce părul de pe ei începe a se duce, și apoi se rad și curăță de păr, care odată opărit nu se mai poate întrebuița la nimic. Prin opărire se obține însă o carne mai frumoasă dar cu șoricul mai tare.

§ 55. DESFĂCUTUL ȘI ÎMPĂRȚIREA PORCULUI.

După ce porcul a fost curățit bine pe ambe părțile de păr, s'a descălțat, i s'a tăiat urechile și picioarele dela genunchi în jos, cari au să servească la făcut *piftie*, *răcituri*, apoi porcul se *desface* cât mai în grabă, ca să se scoată mațele și stomacul din el. Porcul desbinat în două rămâne atârnat 24 ore ca să se răcească.

La desfacere se așterne undevă în cameră, un strat de paie curate pe jos, și se pune pe ele porcul așezat pe spate, și îi se taie cele 2 șunci, 2 spete, apoi se întoarce pe foale și îi se desface slănină, despiciându-o de alungul șirei spinărei; apoi îi se taie capul în curmezișul gâtului, afară de falca de jos, care rămâne la slănină, iar falca de sus și căpățâna îi se crapă în două, spre a i se scoate creerii. Apoi se scoate șira spinării desfăcându-se de pe ea mușchii, *pecia* se taie deosebit, se scot apoi

intestinele și măruntaiele: ficatul cu rinichii și bășica de fiere, plămâni și inima. După aceea se taie coastele, pieptul și partea dinapoi a basenului, și se scoate osânza, untura, să se adune și untura de pe intestine, praporul. Plămâni, ficatul și inima se pun în apă curată pentru a le curăți de sânge, și în urmă se întrebuințează tocându-se mărunț la facerea cârnaților, iar sângele închegat rece, la facerea cartaboșilor. Intestinele sau mațele trebuiesc spălate în curând în apă curată de mai multe ori, deșertate de conținutul lor, pentru a le curăți de mirosul penetrant și de particulele de sânge închegat lipit de ele. În acest scop îndată ce s'au scos mațele din porc, până sunt încă calde, trebuiesc desfăcute cele subțiri dela cele groase, și curățite de grăsime și apoi spălate. Răcindu-le întâiu, ele nu se mai pot nici desface și nici curăți de grăsime; în urmă se întorc sau umflă și usucă pentru a le întrebuința la făcut cârnați. Din carnea macră se ia probe pentru a o examina după cisticerc, eventual și după trichine. Bășica se deșartă și umflă cu aer, pungă cu fiere se scoate cu totul dela ficat.

După desfăcut, carnea se pune pe slănină într'un loc răcoros și svântat, la o temperatură de 8° R. să stea timp de 24 ore ca să se răcească bine, pentru a o putea sără. În acest timp măruntaiele și carnea mărunță se toacă și întrebuințează la făcut cârnați, unsoarea mărunță se topește. Slănina pentru casă este mai nimerit de a o lăsa în o singură bucată, căci se conservă și îngrijește mai bine, și numai pentru comerț se taie în mai multe bucăți. La grăsunii pentru *pecie*, slănina nu se scoate, ci se taie cu carnea la olaltă, sub numirea de costițe. Acesta este obiceiul uzitat în Transilvania peste tot.

După metoada românească se lasă porcul curățat să stea 24 ore într'un loc răcoros ca să se răcească bine, apoi se desface în următoarele părți: 2 piepți, 2 șunci, 2 spete (șuncile de dinainte) și 2 mușchi, și cotletele (*garfuri*). Muschii se desfac de pe costițe, se sară deosebit și se îmbracă, se trag în *fund de vacă*. De spintecat porcul se spintecă pe foale, și se fac 2 slănini, și apoi

și se scot intestinele și măruntaiele și osânza afară. La șunci de ordinar nu se scot oasele, fiindcă cu ele se păstrează mai bine. (fig. 32, 33),

§ 56. *Săratul* cărnei. Carnea de porc și slănina, dimpreună cu osânza după ce s'au răcit bine, se sară pentru a se

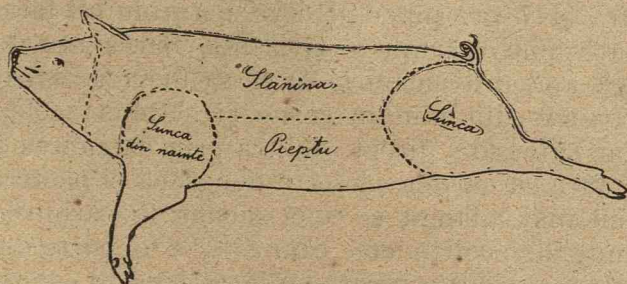

Fig. 32. Tăierea porcului.

putea conserva cât mai îndelungat. Prin sărat avem de scop de a extrage cât mai multă apă din carne și slănină, și a-i mări durata conservării ei. Pe lângă sare se mai uzitează a se pune uneori la săratul cărnei și ceva *salitră*, pentru a-i da cărnei o rumeneală mai mare

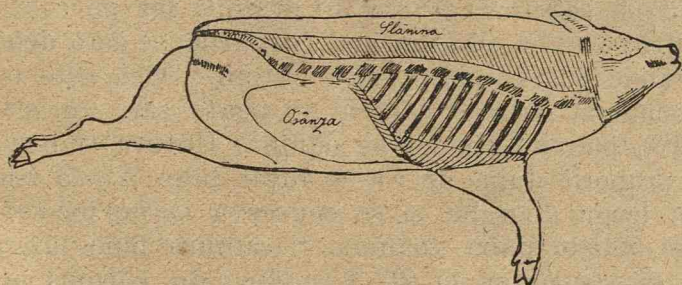

Fig. 33. Desfacerea lui.

și o culoare mai frumoasă. La sărat se pune mai întâiu slănină în o albie mare, și se sară întâiu ea bine în toate părțile, apoi fiecare bucată de carne sărată 'deosebit, se pune pe slănină, ca toate bucățile de carne să stea mai multe săptămâni în sare, și saramură.

Pentru săratul cărnei și slăninei se ia câte 35 gr sare mărunță la kilogramul de carne și slănină, iar la carne se mai adaogă și câte un gr. de salitră, și se sară mai întâiu fiecare bucată în parte peste tot, și apoi se pune peste celelalte și se sară din nou. La cărnați și cartaboși se pune în carne câte 27 gr. sare, $\frac{1}{2}$ gr. salitră și 7 gr. piper și cevă usturoiu ori fără usturoiu, toate bine mărunțite și pisate. Sarea are de scop să atragă apa din carne și cu ea să formeze *saramură*, care pătrunde din nou în carne și slănină acolo, unde sarea n'ar pătrunde direct. Salitra prin atragerea repede de apă, face ca carnea să se rumenească și păstreze mai bine. Unii mai adaogă și cevă zachar la cărnurile fine: șunci, mușchi, costițe etc. cam a $\frac{1}{5}$ — $\frac{1}{6}$ parte din sare. La caz dacă cărnurile sărate nu lasă după 3—5 zile destulă saramură, atunci se va face și turnă o saramură artificială de 15° Beaumé tare, disolvând sare în apă caldă, până ce înoată un ou de găină proaspăt în ea, și aceasta se toarnă peste cărnuri. Dacă însă nu avem salitră la dispoziție, în locul ei se poate lua o apă dură de puț și fântână pentru saramură, care încă conține de multe ori salitră în ea, și face și ea bun efect.

Slăninile dacă sunt mai multe, se pot săra toate la olaltă, punând pe cea mai groasă de desupt, iar pe cele mici și subțiri peste ea, și atunci și cărnurile se sară deosebit într'o albie curată ori într'un butoiu. Dacă este o singură slănină, atunci carnea se poate săra cu slănină la olaltă, punând carnea pe slănină. Untura sau osânza și cu praporii după ce s'a svântat bine 2—3 zile se sară și leagă deosebit și se conservă la un loc svântat și bine aerisit până toamna. Saramura bine pregătită poate să servească la 2—3 rânduri de cărnuri pentru sărat. Carnea caldă iea mai curând sarea decât cea rece și pe timpul rece. Temperatura de 8—10 C. este cea mai potrivită pentru săratul cărnurilor, căci la frig și îngheț șuncile nu se sară nici în 2—3 luni de zile, și în lăuntru rămân albe ori vinete, intrând în descompunere cu toată sarea de pe ele. Temperatura prea urcată iarăși nu este

favorabilă. Pentru sărat se potrivește mai bine pivnița ori o cămară cu temperatură constantă.

Slănina și pecia subțire, ca de 2—3 cm. grosime, se sară îndeajuns 4—5 zile, stând în saramură: dacă slănina este mai groasă, atunci proporțional mai îndelungat, 2 săptămâni. Săratul depinde și de timp. Dacă timpul este cald, se sară mai curând; dacă este frig și ger, atunci cărnurile și slăninile trebuiesc să stea mai mult timp în saramură. În orice caz stând carnea și slănina mai mult timp în saramură, nu strică. Cu cât se sară mai bine, cu atât se conservă mai bine fără a se râncezi ori strică. După se s'a sărat bine slănina și cărnurile, ele se ridică și se pun la un loc svântat și bine aerisit, ca să se svânte bine. Țăranii români din Transilvania, cari nu au cămară și celare, ridică slăninile și le țin suspendate cu un cârlig de grindă chiar în oada de locuit, unde fiind cald, ele se svântă în 3—4—7 zile în deajuns, și apoi le pun în podul casei la fum ori fără fum, iarăși bine aerisit. Astfel tratate se țin destul de bine.

Cu deosebire Sașii în magaziile lor din jurul bisericilor țin slăninile cu anii, fără să li se râncezească tare. În comuna Rotbav (Rohrbach de lângă Cincu mare), noi am găsit în magaziile dela biserica luterană săsească grâu de vre-o 80—100 de ani, și slăninii, cari erau de 6, 7—10 ani și mai hine, și vin de 25 ani, căci la dânșii este obiceiul ca din vinul servit la botezul unui copil, să dea la masă și la căsătoria lui; desigur obiceiuri de economie foarte prețioase. Și Sașii nu *postesc* ca Românii, și ei conservă cărnurile așa bine. Ei muncesc mai mult, se hrănesc mai bine, și produc mai mult; sunt deci și mai avuți și mai buni chivernisitori, decât Românii noștri. Dela dânșii au luat și Românii din Transilvania multe deprinderi și obiceiuri bune, dar nu pe toate, și ei ar putea imita și adopta încă multe.

§ 57. *Șuncile*. Pentru făcuț șunci, se taie șunca cu os cu tot, căci se conservă mai bine și proporțional cu mărimea ei, și se lasă timp de 24 ore să se răcească și svânte bine. Apoi se sară cu câte 35 gr. sare mărunță, 1 gr. șalitră și ceva mirodenii: coriandru, cuișoare și enibahar

câte 1 gr. de fiecare, aditionate toate la olaltă cu sarea impreună, de fiecare kgr. de carne și se freacă mai întâiu fiecare șuncă în parte câte 3 minute și mai mult, până la 5 minute pe toate părțile, cele groase mai mult, cele mici mai puțin. După aceea șuncile se pun la sărat într'un butoiu curat de lemn cu fundul bun, ca să nu atragă carnea miros urit dela butoiu, și se pun șuncile una lângă alta, toate cu șoricium în jos, ca să nu rămână loc gol între ele și se îndeasă toate bine. Și apoi se mai sară toate deosebit și la pus. Dacă după 3—5 zile nu este destulă saramură în butoiu, atunci se face saramură artificială și se toarnă pe de asupra, ori se pritocește cea esistentă la fund în butoiu. Dacă este ger mare iarna și carnea nu se poate sără bine, atunci saramura se face ceva mai concentrată de 18° Beaumé, până ce plutește oul proaspăt în ea.

În saramură șuncile trebuie să stea 3—5 săptămâni și în acest interval ele trebuiesc întoarse de mai multe ori, ca să se sare bine pe amândouă părțile și atunci tot odată se toarnă peste ele și saramura. Dacă saramura este prea tare, atunci saramura din vas trebuie trasă și diluată cu apă. până la grăderea oului, mai sus descrisă.

Alții susțin că după ce șuncile au stat deja 3 săptămâni în saramură li se adăogă mirodeniile și se lasă să mai stea încă 4—8 zile în saramură cu mirodeniile sus descrise, căci altfel au gust prea intensiv după ele, și alte ori nu se pot săra în deajuns. O șuncă de 5 klgr. trebuie să stea 4 săptămâni în saramură și dacă este mai mare stă 5—6 săptămâni și trebuiesc de 2—3 ori schimbate reciproc și ele și saramura priticită. După 3—5 săptămâni șuncile se scot din saramură, se pun să stea în apă caldă de 14—24° C 24 oare, apoi se scot și se pun la vânturat *aerisit* în 2—4—5 ore, până ce se zvântă bine și în urmăse pun la afumat. La afumat în afumătoare sistematice stau 24—36 ore cele pentru comerț; cele pentru casă stau după trebuință dela 1—7 zile ori și mai mult, după tăria fumului, și până ce se obține culoarea afumată dorită.

§ 58. PREPARATE SPECIALE DE CARNE.

1. *Șuncă de Praga* se face și la noi și se poate face și mai multă, căci nu este greu de preparat. Se taie șunca cu șold cu tot ca să rămână întreaga șoldul și până la genunche, se pune apoi sărată să stea 24 ore frecată cu sare și apoi se tratează ca cele de sus, punându-se la saramură în butoiu și apăsându-se cu greutate pe deasupra, puse pe un acoperemânt ori pe scânduri. Germanii pe lângă saramura lor proprie mai toarnă pe deasupra o salamură rece specificată la cea din jos.

De afumat se afumă într'un fum mai căldui până că se îngălbinește. Apoi se leagă de un cuiu ori de grinde și lasă să stea atârnată. Șunca de Praga nu se poate ținea îndelungat fiindcă este numai puțin sărată. Este însă una din șuncile actuale cele mai bine căutate și se plătesce cu 10—12 lei după greutate.

2. *Sunca de Vestfalia*, se taie și ea cât se poate de mare ca să rămână șoldul cu genunche cu tot, apoi se sară cu sare mărunțită în loc de 24 ore 7—8 zile pe o masă, sau dacă sunt mai multe, mai bine într'o albie de lemn s'au într'un sghiab de piatră, ciment, ori strachină mare de pământ, casă stea acolo în svântat sărându-se. Apoi se pune la sărat în butoiu în saramură.

După ce s'au pus în butoiu se disolvă în 20 litri de apă 4,5 klgr. sare 250 gr., scerțișoare, cuișoare, enibahar și piper alb, ca la cele de sus se ferb toate la oaltă, o jumătate de oră, apoi se pune încă 250 gr. salitră 0,5 klgr. zachăr și se lasă să fiarbă mai departe până ce s'au dizolvat toate sărurile și în urmă se ia dela foc, se strecoară prin o sită de păr și lasă să se răcească bine, apoi se toarnă peste șunci în butoiu, și se lasă să stea șuncile acolo în saramură 2—3 săptămâni, nemișcate și în aceeași saramură. După aceea se scot din saramură, se pun în pivniță ori celarul răcoros și umed atârdate de grinzi, ori de cuie ca să se înmoaie bine și prindă un mucigaiu pe deasupra în 2—3 săptămâni, care nule strică nimic, căci mucigaiul este numai la

suprafață, și se spală. Se iau de acolo se spală bine și lasă să stea 3—4 ore în apa rece. În urmă se pun la afumat unde capătă o culoare roșie închisă, și șoricium lor devine lucitor.

3. *Șuncă fără de oase*. Unii prepară șuncile fără de oase: Scot osul afară, sară numai carnea și grăsimea bine și apoi le pun în saramură, după aceea le leagă rotund cu sfori groase, le pun atârinate întâiu ca să se svânte bine, și în urmă la afumat.

4. *Cartaboșii sau cârtaboșii* se prepară astfel: Se pun la fiert, ficatul plămânii, inima, rinichii, unii mai pun și limba, care însă se poate afumă deosebit. După ce s'au fiert se toacă, însă nu tocmai mărunț ca tărăță ci potrivit. La tocare se mai pot pune și jumări de slănină topită. Apoi toate acestea se amestecă cu mirodenii: scorțișoare cuișoare și enibahar, și cu acest amestec se umplu mațele cele groase, și în urmă iar se fierb puțin. În timpul fiertului cârtaboșii se înțepă cu un ac în mai multe locuri ca să nu crape, și apoi se scot și se pun undevă atârnați la un loc bine aerisit.

5. *Sângereții*. Se fierbe carnea dela gât, se toacă, apoi se amestecă cu sângele închegat și se pun mirodenii și se umple cu aceste amestecătură oricare maț gros; în urmă se fierb puțin și se înțepă.

Sângereții se mai numesc pe unele locuri și tobele ori pungile; ei se fac ca și ceilalți sângereți, cu deosebire numai, că afară de sângele închegat și carne grasă se mai pune în ei orez și griș mare, ori păsat de porumb; apoi se pun la fiert și ei și se înțepă cu acul.

6. *Cârnații* se fac din mațele cele subțiri ale porcului. Se toacă carnea, bucăți mici adunată de pe slănină și alte locuri, se amestecă cu mirodenii și cu usturoiu, ori fără usturoiu zdrobit, și apoi se împușcă cu pușca. Ei nu se fierb ci se țin 2—3 zile în o odaie încălzită la 20—25° C ca să se svânte și sare bine, și apoi se pun în cămară ori în pod atârnați.

Alte preparate speciale de cărnuri privesc pe meseriași și economia domestică.

§ 59. *Afumatul*. După ce cărnurile și slănina au fost sărate în de ajuns, au stat în de ajuns în sare și saramură, se scot din saramură și apoi trebuiesc svântate bine, puse la un loc svântat cu ventilațiuni bune, ca să se svante bine și apoi se păstrează într'o cămară svântată. La afumat carnea se pune sărată și nesărată. Scopul afumării este ca prin fum în care se degaje creozot, acid acetic și alte produse ale destilațiunii lemnelor, ce pătrund în carne, aduc la închegare și solidificare substanțele albuminoide din ea, prin care carnea și slănina se pot conserva timp mai îndelungat și capătă și o culoare mai bună și un gust mai plăcut, dar nu devin și mai hrănitoare.

La afumat fumul să nu ajungă nici odată la cărnuri, nici prea cald, dar nici prea rece. Dacă fumul este prea cald și ferbinte, atunci se topește grăsimea și slănina la suprafață, se moleșește de fumul nu mai poate pătrunde în lăuntruul cărnei și slăninei, și atunci carnea în interior începe a se descompune, formând la suprafață o pojghiță impenetrabilă; iar dacă fumul ajunge prea rece la carne, atunci carnea nu se zvântă îndeajuns și se afumă anevoie, ceea ce dă loc la descompunerea substanței albuminoide din interiorul ei. De aceea temperatura fumului să nu se scoboare nici odată mai jos de 30° R. și nici cărnurile să nu fie aproape de foc, ca să se topească, și nici focul să nu ardă cu flacără ca să dezvolte prea multă căldură și prea puțin fum; iar la afumat cuptorul să aibă totdeauna ventilațiuni bune, curent bun, ca să se tragă rapid și carnea să fie zvântată.

Ca combustibil să nu se întrebuinteze la afumat nici lemne verzi și ude, ca vaporii de apă ce se ridică cu fumul să nu se depună și condenseze pe carnea rece, nici turbă, cărbuni de piatră ori chiar bălegar, cari la ars degajează gazuri rău mirositoare, ca să nu capete carnea niscaiva miroase urite. Mai bune sunt: lemnul de brad uscat și de junipăr (inipăr, enibahar sau archiș) care îi dă un miros plăcut, apoi rumegătură uscată de esențe frunzoase. Lemnele nici odată să nu ardă cu flacără, ci să ardă încet, înfundat, producând mult fum, ca la o

destilațiune lentă. Carnea să nu se atârne mai jos ca de 3—4 metri deasupra focului, și în timpul dintâiu focul să se țină neîntrerupt, ca să nu lase cărnei timp de a se răci și înceapă descompunerea. Până s'a afumat, carnea perde 40% din volum și greutate.

Măcelarii și cârnățarii au sobe (cotloane) speciale pentru afumat, și cari trebuie să aibă totdeauna bune ventilațiuni, ca la afumat carnea să se usuce și svinte totodată. În acestea bucățile cele mari și groase se pun mai jos și cele subțiri și mici mai sus, și fiecare bucată de carne vine pusă suspendată, astfel ca ea să nu ajungă pe marginile alteia, ori să o acopere, împedcând fumul dela o parte a lor. În aceste cuptoare sistematice, cărnurile se afumă bucățile cele mici în 24—36 ore, de afumat neîntrerupt, iar cele mari dela 1—7 zile ori și mai mult după trebuință până ce se poate obține culoarea dorită. La țară unde se afumă mai puțin, carnea se pune în coșul sau urloiul fumului cel mare, unde este curent destul, ori în podul unei case de paie fără de coș — urloiu — unde fumul nu poate eși afară decât foarte puțin străbătând cu greu printre legăturile de paie. Afumatul aci durează 3—4—5 săptămâni și mai bine până ce se obține și la ele culoarea dorită.

După afumat cărnurile și slăninile se păstrează mai bine într'un pod bine ventilat, în podul acoperit cu țigla ori șindrila, mai puțin bine în cămară ori chiar în beciu. Numai vara pe căldurile cele mari se iau slăninile și cărnurile de acolo, și învelite în niște pânzeturii curate, se pun la un loc mai răcoros, în celar ori în beciu sau chiar în pivniță.

Cei cari nu au posibilitatea de a le afumă sistematic și vor să le deă culoarea de afumat, o pot face punându-le în salamură sare și amestecată cu stergie fin pisată, și apă, ca să stea în ea 2—3 zile, mișcându-le des, și apoi scoase de acolo și vânturate. Unii mai pun șuncile și cărnurile afumate spre păstrare învelite în pânzeturii, în lăzi cu paie tocate, rumegătură de lemne ori în cenușe, numai să nu ajungă șoarecii la ele, și să nu fie locul umed ca să mucezească, în cari încă se păstrează foarte bine.

§ 60. MALADIILE PORCILOR.

Am arătat deja de repetite ori că porcul este animal murdar numai de nevoie, și că are tot așa mare lipsă de curățenie ca ori și care altul dintre animalele domestice. El nu este cătuși de puțin animalul acela forte și indistructibil, care ni se pare după modul lui de ținere și viețuire de umblă și rămă prin toate gunoaiile și maldanurile. Acea rămă și scormonire a lui este o necesitate pentru el, în a-și adună substanțele minerale de care el are trebuință. Ținându-l exclusiv la grajd și fără posibilitatea de alergare și de a rămă, el devine mult mai plăpând și mai delicat, decât dacă i se oferă tote acele condițiuni, cari îi sunt de trebuință și conforme cu naturelul său. Vedem doar zilnic că rasele zise de cultură sunt mult mai delicate și mai pretențioase decât rasele vechi de țară, cari umblă afară în câmp la pășune, sub toate punctele de vedere. Maladiile îi decimează cu sutele și miile pe cei de rasele de cultură, pe când dintre porcii rustici abia pier câțiva.

Boalele ce se ivesc mai des la porci sunt fragilitatea și înmuierea oaselor (osteomalachia), rachitismul, antraxul, gușterul, brânca și ciurma porcilor.

1. *Osteomalachia și rachitismul*, provin și una și alta din lipsa de săruri minerale în hrană, în special la nutrirea exclusivă cu alimente sărace în săruri minerale și în lipsa de mișcare, ținându-i continuu în niște grajduri sau cocine umede reci, și în necurățenie. Mai cu seamă cartofii, drevele, boștine și diverse rămășițe dela fabrici și industriile anexe agriculturii, sărace în substanțe minerale, cari fac ca oasele să nu se poată întări, de unde ele rămân moi, poroase, cartilaginoase și fragile; alte ori unele din oase se îngroașă peste măsură și atrofiează, prin depozitarea anormală a substanței calcaroase, mai cu seamă fălcile și încheieturile picioarelor, fără însă de a deveni prin aceea și solide. Boala se poate preveni și combate prin aceea că le dăm posibilitatea să rămă ca porci și porci mari, ori dacă îi ținem exclusiv la grajd, le dăm preparate minerale speciale. Porcii cari suferă de fragilitatea oaselor și de osteomalachie, trebuie excluși dela reproducțiune, îngrășați și dați în tăiere. Ca mijloc de prevenire a ei este mișcare multă în aer curat, și posibilitatea

de a rămă ca singuri să-și adune substanțele minerale de cari au trebuință și cât le cere instinctul lor. La hrănirea intensivă cu cartofi, bostani, sfeclă, și cât diverse rămășițe industriale toate să-race în substanțe minerale, trebuie să le dăm regulat și substanțe minerale ori posibilitatea de a rămă, ori a unei alte hrane suplimentare, care să le compenseze sărurile minerale.

2. *Gâlcile* se ivesc cam des la porci, și consistă în umflarea oușoarelor, cari împedică respirațiunea și înghițirea mâncărilor; uneori se formează niște bobâlci mari înfierbântate ce mai cresc încă în lăuntru ori în afară, și sunt însoțite de friguri violente. Uneori gâlcile se împart în altele mai mici și se desumflă și porcul atunci se vindecă; alteori gâlcile cresc mari, sparg în afară ori în lăuntru. În cazul dintăiu se vindecă, în cazul din urmă pieră prin asficiare. Gâlcile se pot combate prin compresii reci à la *Priesnitz*, înfășând gâtul cu o cârpă udă stoarsă bine, și pe deasupra punând și învelindu-l cu o pătură ori flanelă svântată de lână, ca aerul să nu pătrundă între ele, pe cari le schimbăm din 3 în 3 ore, ca să tragă ferbințelea în afară.

Dacă gâlcile sunt de natură benignă trec în 5—6 zile, împărțindu-se în mai multe tot mai mici ce dispar, iar dacă ele sunt de natură malignă țin câte 10—14 zile și apoi sparg. Dacă sparg în lăuntru porcul este mai totdeauna perdut prin asfixiere, ori de aprinderea plămânilor prin ajungerea de corpi străini în ele.

3 *Brâncă infecțioasă*, a porcului neamț Rothlauf, la francezi Rouget, constatătoare din niște pete roșietice a pielii, ce se ivesc des la porci mai cu seamă vara prin lunile Iulie și August, și face mari ravagii în ei. Uneori se limitează la câteva cazuri și curți izolate, alteori se întinde asupra mai multor sate, plăși și județe întregi; se poate să se ivească și statornic an de an în aceeași regiune. Boala este provocată de un microb în forma unui bastonaș, atât de infim încât face abia $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{5}$ -a parte din diametrul unui globul de sânge. În corpul animalului infectat el se găsește în splină, ficat, plămâni și relativ mai puțin în sânge și în excremente.

Brâncă infecțioasă atacă mai cu seamă purceii tineri și goudacii dela 6 luni până la un an, și cu deosebire pe cei de rasele de înaltă cultură și relativ mai puțin pe cei de rasele rustice și primitive. Dintre rasele engleze și curciții lor, cei de rasa Berkshire par a fi mai puțin expuși la boală. Porcul nostru de munte și de câmp încă este mai puțin expus la brâncă decât cei de rasa mangoliță, de unde țărani români din Transilvania acasă pe cei din urma ca importatorii boalei.

Boala se transmite mai des prin contactul direct cu alți porci dejă infectați, ori mâncând carne atacată dela porcii morți de aceeași boală ori tăiați în pripă de nevoie; sau prin rămășițe dela aceia, ori și prin oamenii și obiecte cari au venit în contact nemijlocit cu porcii bolnavi. Contagiunea se manifestă deja după

3—4 zile. Boala se favorisează mult prin ținerea porcilor în niște grajduri umede și murdare, prin apele de ploaie stagnante și un sol impermeabil. Bacteriile ei se pot însă anihila prin uscăciune, căldură, ca și prin ger, și diferite desinfectante dar nu și prin putreziciune.

Simptomele boalei sunt: friguri grozave, temperatura corpului se urcă la 42° C. animalul pare abătut cu totul; zace în continuu și nu poate umbla ci se învâluie și cufundă în paie, de unde este greu de scos. Când îl silim să iasă de acolo, umblă cu capul atârând în jos, cu urechile și coada atârdate, pulsul lui este foarte agitat, respirațiunea de asemenea repede, pielea îi este înfierbântată, mucosa dela ochi, urechi și rât înroșită. Pofta de mâncare dispăre cu totul, și se încearcă des să verse dar nu poate; eliminarea fecaliilor e dificilă, și aceste sunt seci și uscate. Tot odată se ivesc pete roșii și umflături pe piele, roșii albastrui pe pânțele și pe pulpele din lăuntru, pe grumazi și piept. Aceste se întind și împreună mai multe la olaltă, formând ghinduri și noduri mai mici și mai mari, cari mai târziu se înegresc ori devin negre vinete. Nodulele cele mici sunt rotunde, cele mari colțurate și zemoase și cu un cerc roșu în jurul lor. Alte ori ele zemuesc și se prinde o scoarță ori coaje groasă pe ele, ori că formează niște bubulițe cari sparg și se juipoaie, formează vânății groase. Porcul se poate vindecă în 5—10 zile, uneori mai rar și în 3—4 zile, când este de natură lină, și apoi se juipoaie coaja și scoarța formată. Cazuri de moarte se ivesc mai rar când este împreunată cu friguri violente, și bubele de pe foale se adună mai multe la olaltă și se circuesc formând o scoarță groasă

Ca mijloc de combatere și tratament: porcul trebuie lăsat în liniște în grajdul său răcoros, așternute paie din abundență și o hrană ușor digestibilă: lapte macru, zer, jintiță, lături căldue sau nutreț verde zemos.

O altă formă a ei este brânca tipică, care se ivește brusc și violentă, însoțită de o anemie generală, cu greutate de respirație recire și înegrirea membrelor, diareea cu sânge, înroșirea și apoi înegrirea pielei. Pielea se înroșește întâiu intensiv roșu, apoi roșu vânat și apoi se înnegrește și devine scortoasă, în urma căreia devine tare ca pergamentul. După 8 zile ea începe a se jupoi. Cazul din urmă este mai grav, căci din porcii atinși pier 50—80%.

Ca simptome ale ei sunt înnegrirea sau culoarea roșu violet a pielei, apoi scăderea puterilor în genere și anemia totală.

Ca mijloc de precauțiune și combatere. Izolarea îndată a animalelor încă sănătoase de cele bolnave, și scoaterea lor din grajd la larg în aer curat. Apoi desinfectarea generală și radicală a grajdului cu sghiaburi cu tot, cu sodă și leșie fierbinte și cu clorur de calciu; arderea gunoiului și a cadavrelor, scoaterea și

premenirea pământului din grajd, pe care au stat porcii bolnavi și compostarea lui, și înlocuirea cu un alt pământ sănătos. În Ungaria s'a introdus contra ei și inocularea porcilor sănătoși. Rezultatele într'un caz au fost satisfăcătoare, în altele nu prea ori dubie. Cu ivirea boalei în orice caz trebuie avizate autoritățile, și executate măsurile prescrise de dănsule. Circulațiunea și traficul cu porcii trebuie sistat până după stingerea boalei.

4 *Ciuma porcilor*. Ciuma numită și colera porcilor este una din boalele cele mai grozave cari bântuie actualmente porcii în diferite țări și state atât în Europa cât și în America. Se manifestă în 2 forme, ca aprindere de plămâni sau ca aprindere a intestinelor. Propagarea boalei se face direct și indirect dela porc la porc, sau prin obiectele cu cari au venit porcii atinși de flagel în contact: vagoane rampe, oboare, mâncare, paie de așternut, sghiaburi și vase de mâncare și de băutură, etc. Mai cu seamă sunt tare expuse instalațiile de îngrășare, cari sunt avizate la cumpărarea porcilor de strânsură. Toți porcii de toate rasele sunt deopotrivă expuși la boala această, nici rasa, nici sex, nici etatea nu-i apără ori atenuază boala. Dela contaminare boala izbucnește după 2—3 săptămâni, dar poate variá dela 5 zile până la 4 săptămâni. Ea este provocată de un bacteriu ovoid, numit bacterul lui Löffler. Simptomele bolei sunt:

Friguri și scuturări de friguri. Animalele atinse par obosite, se refugiază într'un colț și se ascund în paie, de unde numai cu greu se pot scoate, se mișcă anevoios, sunt ca paralizate și debile în partea dinapoi; organele respiratorii inflamate, tușesc des și în sec, respirația deasă și greoaie: câte odată scurg puroaie verzi din nările nasului, alte ori și cu sânge. Fiind atacat și tubul digestiv, atunci porcul perdep ofta de mâncare cu totul, dar suferă grozav de sete; mucosa este uscată, limba spuzită, cu pete albicioase și murdare. Ochii tulburi, împaiangeniți și cu urdori; la părțile interioare ale picioarelor se ivesc bubușoare mici roșietice, cari sparg și apoi se jupoaie cojele lor. Pe cap se jupoaie pete, petece mari, după cari rămân bube. Urinare deasă, și de multe ori cu sânge, întâiu constipație apoi urinare violentă, și de multe ori cu sânge, respirația de tot dificilă.

Mersul boalei este diferit; dacă se ivește violent, animalul moare în 3—5 zile; dacă este de natură mai benignă animalul tigorește și se chinuește mai mult, 9—18 zile: Dacă se ivește cronică, animalul tot cade după luni de zile de slăbiciune. Boala este periculoasă pentru individ ca și pentru cârduri întregi; din animalele lovite de ea per 60—95%, și chiar cei scăpați rămân nevoiași în toată viața lor. De combătut încă nu s'a găsit mijlocul de a o combate și tămădui. Se poate însă proveni prin prăsirea porcilor, și supunerea la carantină de 3—4 săptămâni pe cei cumpărați de strânsura și izolându-i cu totul de ceilalți. Dacă s'a ivit molima, arderea cadavrelor a gunoiului și așter-

nutului lor și desinfectarea completă și temeinică a grajdului și tăierea porcilor încă sănătoși, dar cari au fost în contact direct cu cei bolnavi. La cas de ivire și nesiguranță mai nimerit este de a aviză autoritățile comunale, și medicul veterinar pentru constatarea, iar nu tănuirea boalei și izolarea curței contaminate.

5. Dalacul și talacul porcului, Anthrax, carbunele Milzbrand se ivește sub forma unor cucoi mari, unul sau doi ori și mai mulți la olaltă, mai des la capul pieptului, pe spete, dar și în alte părți ale corpului, ce cresc repede, sunt aprinși și foarte dureroși, în urmă se răcesc și nu mai dor; atunci se compun din o masă tare gelatinoasă galbenă pe care tăindu-o ese puroiu gălbui din ea, ori că sunt niște umflături moleșite întinse, cari nu dor dar sunt reci și apoi spărgându-le ese din ele un puroiu galben. Tot odată cu ivirea bobâlcilor se ivesc și friguri, animalul pare abătut; după ivirea buboaielor animalul pare a se însănătoși se face bine 2—3 zile, după care boala revine cu mai mare violență și după 4—8 zile animalul cade. În locul buboaielor se ivesc bășici cu apă ca și când corpul ar fi fost ars. Cadavrul se răcește și înțepenește anevoe, dar trece însă curând în putrefacțiune. La despoiat se găesc vinele pline cu sânge negru, cavitățile corpului sunt pline cu sânge, tot așa și vinele din partea dinapoi a corpului și a cordului sunt turgescence de sânge negru. Splina este umflată cu deosebire și moale, mușchii sunt de culoare roșie închisă sau violetă. Alte ori sângele este amestecat cu puroaie.

Se ivește mai des la vitele bovine, oi și cai și mai rar la porci. Cei atinși pier în 12—24 ore după molipsire. Nu sunt mijloace de combaterea ei, ci numai de prevenire.

6. *Măzărîca* sau și mazărea o boală a porcilor numită cu termenul științific cisticerc (Cysticercus cellulosae) stă în strânsă legătură cu panglica dela om. Este un fel de vierme de mărimea bobului de mazăre, ce stă nemișcat în carne între fibrele mușchilor sau izolat, ori câte mai mulți la olaltă unul lângă altul. Locul lor de predilecțiune este limba, gâtul, inima și pe foale unde șed înveliți de niște membrane groase și transparente formând un fel de noduri sau ghinduri. El se ivește des la noi; mai cu seamă purceii tineri până la o jumătate de an ai țărânilor, ce umblă și rămă prin toate gunoaiele și maidanurile îi contractează des; mai rar porcii cei mari și cei ținuți la grajd și hrăniți sistematic. Ei iau din gunoaie ouăle parazitului din fecaliile umane, cari ajungând în stomac pielita înconjurătoare se digeră și micul viermuleț devine liber străpunge pereții stomacului și de aci ajunge în mușchi. Măzărîca dela porc produce la om panglica caracterizată prin un cap mare transparent cu o coadă foarte lungă articulată. Se propagă mai cu seamă prin consumațiunea de carne de porc crudă, prin cârnații și cartaboșii nefierți ori nefripiți îndeajuns. Unde oamenii suferă de boala panglicei, acolo se ivește des și mazerica la porci.

Porcul infectat de mazărică nu este bolnav propriu zis, se poate dezvoltă și îngrășă încă destul de bine. Unflarea gâtului, slăbirea părții dinapoi a corpului, răgușeala etc. nu sunt semne pozitive. Se poate constată mai ușor boala punând porcul jos și trăgându-i un lemn în gură și pipăindu-i limba pe care se pot găsi îndată ghindurile de mazărică, ca niște bobușoare transparente. De cele mai multe ori se constată boala numai la tăierea porcului. O combatere a ei nu este posibilă. Dar se poate preveni prin aceea, că nu mai lăsăm porcii să rîme și scormonească prin cele gunoaie și bălegare.

7. Cu mult mai periculoasă pentru om și animale este însă trichina (*Trichina spiralis*) un verme alb lungăreț, înainte mai subțire și în partea dinapoi mai gros, și diferențiat după securi, care încă stă nemișcat și încolăcit între fibrele mușchilor aărnei de porc, și dela care se poate transmite și la om. Până scum acesta nu s'a ivit la noi, dar se ivește mai des la porcii americani, încât tote guvernele europene au luat măsuri preventive contra lor. Despre boala de unghii și de gură la porci și vitele bovine vezi Zootechnia pag. 506.

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
2007

TABLA DE MATERII

	Pag.		Pag.
§ 1. Creșterea porcilor și importanța ei	1	Porci creți de Sirmiu, Slavonia, Albania și Anatolia . .	38
Creșterea inntesivă a lor la români în timpurile vechi și noi	5	c) porcii de grăsime, porcii englezi moderni și predecesorii lor	38
Mișcarea târgului de rimători dela Steinbruch	6	§ 19. Porcul indochinez	38
§ 2. Porcii sau rămătorii	9	§ 20. Porcul cu mască al Japoniei	40
§ 3. Porcul sălbatec, mistrețul	12	Formarea porcilor englezi moderni	40
A. dela mistrețul european derivă	15	a) porcii albi	41
a) porcii de carne	15	§ 21. Rasele mici engleze	41
§ 4. Porcul românesc de munte și de câmp	15	§ 22. Rasele mari engleze	41
§ 5. Porcul de baltă, Băltărețu	18	§ 23. Rasele mijlocii Yorkshire	43
§ 6. Porcul transilvan de munte	20	b) rasele negre și colorate	44
§ 7. Porcul bavarez	23	Rasa Berkshire	44
§ 8. Porcul de Glan	24	§ 24. Rasa de Tamworth	45
§ 9. Porcul romanic	24	§ 25. Rasa de Essex	46
§ 10. Porcul spaniol și portughez	25	d) America și rasele de porci de acolo, intensitatea culturii porcilor în diferite state ale Uniunii	47
§ 11. Porcul ungar de Bakonya	25	§ 26. Rasa de Poland China	49
§ 12. Porcul crișan de Salonta	26	§ 27. Rasa albă de Chester	50
§ 13. Porcul urechiat de Polonia	27	§ 28. Rasa de Duroc Yersey	52
§ 14. Porcul urechiat de Vestfalia	28	§ 29. Rasa de Cheshire	52
§ 15. Porcul Craonez-Francia	28	Partea II-a.	
§ 16. Porcul normand	29	Prăsierea porcilor	55
b) porcii de carne și de grăsime, porcii creți	30	§ 30. Alegerea rasei și creșterea lor	55
§ 17. Porcul sârbesc de Șumadia	31	§ 31. Alegerea vierului și a scroafelor de prăsilă	59
§ 18. Porcii mangolița ungari de Chișinău (Kis Ienö) și de Oltenia	34	§ 32. Căldura la porci	63
		§ 33. Fătarea	50

Pag.	Pag.		
§ 34. Hrana și îngrijirea scroafelor cu purcei	68	Durata îngrășatului	133
§ 35. Scopirea purceilor și înțercarea lor.	73	Timpul potrivit de îngrășare	134
§ 36. Îngrijirea și hrana purceilor înțercați și a godacilor până la 9 luni	76	§ 52. Desfacerea porcilor	135
§ 37. Cunoașterea etății porcilor după dinți.	79	§ 53. Vânzarea porcilor	135
§ 38. Regimul și hrana porcilor mari.	82	Porcii românești în târgul dela Steinbruch și prețurile obișnute de ei acolo	136
§ 39. Prepararea alimentelor și nutrirea porcilor.	87	Exportul de porci și cărnuri al României.	137
§ 40. Ținerea porcilor.	72	Comerciul de porci în America și desfacerea lor	139
§ 41. Cocinele și grajdurile porcilor.	93	Partea III-a.	
§ 42. Pășunea pentru porci.	100	§ 54. Tăierea și utilizarea porcilor de casă	139
§ 43. Foloasele porcilor, prășila lor	104	§ 55. Desfăcutul și împărțirea porcului	144
§ 44. Ținerea porcilor de rudă, godaci și godănaci.	106	§ 56. Sărutul carnei și slăninei	145
§ 45. Hranirea model a porcilor de mangoliță, pe domeniul ungar dela Mezöhegyes	109	§ 57. Preparatul șuncilor	147
§ 46. Ținerea vierului.	110	§ 58: Preparate speciale de carne	149
§ 47. Ținerea scroafelor de prășilă.	113	Șunca de Praga, și de Vestfalia șunca fără oase, făcutul cartaboșilor sângereților cărnaților	149
§ 48. Îngrășarea.	116	§ 59. Afumatul cărnurilor și slăninilor	151
§ 49. Îngrășatul la ghindă	123	Conservarea lor	152
§ 50. Îngrășatul de casă	124	§ 60. Maladiile porcilor	153
§ 50. Îngrășatul cu porumb eslusiv	127	1 Osteomalachia și rahitismul	2. Gâlcile
§ 51. Îngrășatul în îngrășătoriile mari sistematice (<i>sălășe</i>)	128	3. brânca infecțioasă	154
Cele 3 stadii deosebite de îngrășare	132	4 Ciuma porcilor	5 Dalacul
		6 Măzărica, cisticercul și	157
		7 Trichina	158

VERIFICAT
1937

